

Matien nyεgāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Matie waa Yesu *hāalābilonjo (9.9; 10.3). U nyεgāan u σεβε-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigāan-ba wuɔ nuharunḡu si dii, Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i aa saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u yaa Yesu-i. Aa Diilonḡ unḡ waanḡ mamanḡ *Tobisiḡcɔlonniḡ-σεβε-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesunḡ huɔḡ dumaa, Matie duɔḡ u σεβε-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batεmu-i ka cor baa *Sitāniḡ juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hīekuraanḡu-na (sap. 1–4).

Ku huonḡu-na, u dii u nunḡu-i Yesunḡ cie u maacemma-i dumaa *Galile-i-na: U waanḡ Diilonḡ-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U cie gbεε-weima bɔi (sap. 5–18). U siire kusuɔḡ-nu'i a kā *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Baḡ fiε ko-yo, Diilonḡo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19–28).

Yesu waanḡ nelma bɔi a kā *Diilonḡ-nellentesīnni kūnḡu-na.

Matie huɔnu u σεβε-i sɔmma ndii: Bamanḡ hūyāa Diilonḡ-maama-i baḡ saaya ba ta ba wuɔ dumaa (sap. 5–7). Yesunḡ puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka waḡ *Diilonḡ-bāanḡu maama-i kusuɔḡ-nu (sap. 10). Gbānεini manḡ pigāanḡ Diilonḡ-nellentesīnni-i (sap. 13). Diilonḡ-dūḡ-baambaḡ saaya ba bel ba-naa dumaa (sap. 18), baa miwaanḡo tīmmanḡ-maama-i (sap. 24–25).

Yesu b̄ncuɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa
(Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa b̄ncuɔmbaŋ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi h̄ayɛlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu h̄ayɛlmba-na.

² Abiramu siire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bis̄alm̄ba namba.

³ Yuda sire da Perɛsi baa Sera. Bis̄alŋ daaba nyu-i ba taa ba b̄i-yo Tamar.

Perɛsi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacūɔŋo.

Naacūɔ sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba b̄i-yo Araabu.

Bosi sire da Obɛdi. Obɛdi nyu-i ba taa ba b̄i-yo Uruti.

Obɛdi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi faŋo yaa juɔ ce nellentienɔ-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri ciɛŋo'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramu.

Yoramu sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amo sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisalmba namba.

Huongu fangu'i nuo-i ban bilaa *Isirahel-baamba-i ka baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Ban ka Babiloni-i-na, Yekoniya wuo ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asor.

¹⁴ Asor sire da Sadaki.

Sadaki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matã.

Matã sire da Yakabu.

¹⁶ Yakabu sire da Yosefu. Yosefu sire bie cieno.

U cieno-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari fano yaa huon Yesu man ban bin-yon *Kirsai.

¹⁷ Kuu dii naa a don Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba cinciueluo ba naa-i dii. Aa a don Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huongu man nuo-i, tonaamba cinciueluo ba bi naa-i dii. A don huongu fangu-na, ji hi Kirsai hommai, tonaamba cinciueluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii holma-na.

Yesu-Kirsai hommai
(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirsai huon hommai man, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u donno. Huongu nangu juo hi, *Diilon-Yal die ce kusungu yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suo-yo cieno yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfefino.

Uḡ daa kusūḡḡuḡ yiεraaya u dɔrḡo-na dumaḡḡo-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluḡḡu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uḡ diyaa mafamma-i u huḡḡa-na, Itienḡo *dɔrpɔpuɔrbilonḡo nan wuɔ carra-yuɔ dānsāḡ-nu a wan baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi hāayēḡ nuɔ, *Diilonḡ-Yalle yaa ciε kusūḡ daaku yiεra Maari-i-na; baa kāalā, biε-yo. ²¹ U ka hoḡ naacombilonḡo. Duɔ hoḡ-yo, ḡ haa u yerre-i Yesu; ku yunḡu yaa wuɔ koḡkortienḡo. U yaa ka kor u nellenḡ-tobimba-i ba āmbabalma-na.»

²² Itienḡ uḡ ciε u *pɔpuɔrbilonḡo wan mamanḡ, ma'i sa ciεḡ daama-i wεi? Pɔpuɔrbilonḡo waanḡ-ma wuɔ:

²³ «*Bilonḡnyuro ka ce kusūḡḡu a hoḡ naacombilonḡo.*

*Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»**

Ku yunḡu yaa wuɔ Diilonḡo dii baa-ye.

²⁴ Yosefunḡ juɔ sire duɔfūmmu-na, wuɔ ce Itienḡo dɔrpɔpuɔrbilonḡ uḡ waanḡ mamanḡ baa-yo aa u dɔrḡo kāal jo ji tēna baa-yo. ²⁵ Maariḡ kāalāa jo, u juɔ bɔrɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo ciεḡo. Uḡ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonḡo yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienḡu-i

¹ Yesu huḡḡ Betelεmu, dii *Yude mara nuɔ. Huḡḡḡu fanḡu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yunḡu-na. Uḡ huḡḡ, hiriemba namba waa bāpagūḡḡu-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u kūḡḡu-i wuɔ: «*Yuifu ba nellentienḡo manḡ huḡḡ

* **1:23** Isayi (Ésaie) 7.14

fɛlɛmma-i uu dii hie? I daa u mɔɛle-i bāpagūngu-na ku'i ciɛ i sire tiɛ jo diɛ ji jaal-o.»

³ Erōdin nuɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pāŋ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. ⁴ Wuɔ bī *Diiløjigāntaamba yuntaamba maŋ waa nelle-na hiere baa *ānjīnamma pigāataamba-i a ji yuu-ba wuɔ: «Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo* maŋ, u saaya u hoŋ terienŋ haku-i nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u hoŋ Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilopɔpuɔrbilonjo nyɛgāan ma yaa-i wuɔ:

⁶ ‹Betelɛmutaanŋ namaa,
baa na ta na ne wuɔ sī Yude nilɛiŋa-na hiere
namaa nelle yaa huon-nu dɛ!
Umaŋ ka waa *Isirahɛl-baamba yuŋ-nu,
umaŋ ka ta mi baamba yaan-na tuɔ ne-ba,
u ka hoŋ namaa nelle yaa nuɔ-i.›†»

⁷ Erōdin juɔ suɔ *Kirsu munhommun-terienŋu-i, wuɔ cuo bī hirienŋ daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɔɛl daadenŋ duɔŋ ta di hel huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ⁸ Uŋ juɔ yuu ba piye tūnu-yuɔ, wuɔ cira: «Kāanŋ Betelɛmu-i-na na ka yuure u kūŋgu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tūnu muɔŋo-i mi bi kā ka jaal-o.»

⁹ Erōdin piye baa-ba tī, baa sire ta ta ba kā Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɔɛl daade-i ba yaanŋa-na di wuɔ di kā. Baa ta ba nyaanu-diɛ. Diŋ kaa hi bilonŋ uŋ waa terienŋu maŋ nuɔ-i, diɛ yiɛra ku yudɔrɔ-i-na. ¹⁰ Ba hɔŋ muɔ gbuu pāŋ fɛ. ¹¹ Baa har suur ka da bilonjo-i baa u nyu-i. Baa dūuna

* **2:4** Baŋ gbɛŋ Yuifu ba nellentienjo maŋ, baa Konkortienjo-i, nelduɔŋo yaa-i bande-i-na. † **2:6** Mise (Michée) 5.1

jaal-o aa naa fir ba conḡorni-i hiel sēne hā-yo baa wusūnaḡo a naara *miir-namma.

12 Baḡ juo'a ba bir, Diilonḡ wuo piiye baa-ba dānsāaḡ-nu wuo ba baa kā Erōdi terienḡu-na ka tūnu-yuo. Baa pāḡ biē ba deḡ hūmelle.

Yosefubaa-ba gbaraa kā Esipi

13 Hirien baḡ taa, Itienḡo *dōrpōpuōrbilonḡ wuo carra Yosefu-i dānsāaḡ-nu a waḡ baa-yo wuo: «Yosefu, *Erōdi ka sire wuo u taara naacombilonḡ-o-i ko-yo. Sire ḡ gbar baa-yo baa nyuḡo-i hiere na ka tēna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» 14 Yosefu wuo bi sire isuḡḡu faḡḡu-na a biē naacombilonḡ-o-i baa u nyu-i hūu ḡ hā-mi! Esipi. 15 U kāa ka tēna kusuḡḡ-nu'i Erōdi ji tuō ku. Itienḡ uḡ ciē u *pōpuōrbilonḡ waḡ nelma maḡ, ma'i sa juoḡ daama-i wēi? Pōpuōrbilonḡ waḡ-ma wuo: «Mi ciē mi biēḡo hel Esipi-i-na.» †

Erōdiḡ ciē karaaḡḡu maḡ baa Betelēmutaamba-i

16 *Erōdiḡ juo niya naa, wuo suo wuo hirien daaba tāalāa-yo aa cor ba deḡ. U huḡḡ kaa gbuu pāḡ du. Wuo cira ba wuōra ko naacombiamba maḡ saa cor bienḡa hāi yogo Betelēmu-i-na hiere baa nilēiḡa maḡ u kōtōnni-na. Hiriamba naa pigāaḡ-yo huḡḡu faḡḡu yaa-i wuo mōele duḡḡ ta di hel. 17 *Diilonḡ uḡ puōraa *Seremi waḡ mamaḡ, ma'i saa ce daama-i wēi? Seremi waḡ-ma wuo:

18 «I nu molo kaal Arama-i-na;

kutienḡo kaal kuliḡḡ-kaaluḡḡu.

Arasēl yaa kaalaḡḡ wuo ba kuḡ u bisālm̄ba.

U sa nu gbēnyemma.

† 2:15 Ose (Osée) 11.1

U bisāmba taa aa yaŋ-yo.»§

Yosefubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdin juɔ ku, Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nan wuɔ carra Yosefu-i dānsāaŋ-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a waŋ baa-yo wuɔ: «Bamaŋ taa ba taara ba ko naa-combilonɔ-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyuŋo-i na bir na kã *Isirahɛl-na.» ²¹ Yosefu wuɔ bi sire a biɛ naacombilonɔ-i baa u nyu-i ba bir kã Isirahɛl-na. ²² Erɔdi biɛŋo nano waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefun kãa, wuɔ nu-ma wuɔ tuon un kuu, u yaa ciɛ nellentienɔ-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kã ka tɛna terienɔ-gu-na. Diilonɔ wuɔ piiye baa-yo dānsāaŋ-nu wuɔ u kã u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kã ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilonɔpuɔrbiembra waan-ma wuɔ: «*Ba ka ta ba bi *Korjorkortienɔ-i Nasarɛtiyiɛŋo*», ma bi ciɛ.

3

Nsāa-Batise āndaanɔgu-i

(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)

¹ Ku huonɔgu-na, *Nsāa-Batise wuɔ ji sire tuɔ waŋ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hiɛkuraanɔgu-na. U taa u piiye wuɔ: ² «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i, *Diilonɔ-bāanɔgu piyaa ti!» ³ Diilonɔ puɔraa *Isayi waŋ Nsāa fuɔ maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hiɛkuraanɔgu-na wuɔ:

«Migāan Itienɔ hūmienɔ-i

*Cāan-yaŋ na viinu-yɛi.»**

⁴ Jonɔgoruo maŋ waa Nsāa nuonɔgu-na, baa sūo-yo baa nyɔɔɔmɛkuɔsɛnni aa u taa u pɛyɛ u

§ 2:18 Seremi (Jérémie) 31.15 * 3:3 Isayi (Ésaïe) 40.3

neḡelle-i baa cāanuḡ-kpāḡkpaanḡu. U taa u wuo dūḡḡbermba baa sǎllu. ⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamaḡ waa *Yurdē nuoraanḡu kǎtǎnni-na hiere ba taa ba kǎ u wulaa ⁶ ba kǎ ba waḡ ba cǎlmuǎ-i baa-yo aa u tuǎ *batisenḡ-ba Yurdē nuoraanḡu-na.

⁷ Nsǎan juǎ da *Farisīe baa-ba-i baa *Sadusīe baa-ba kǔǎl ba-naa ba jo u wulaa wuǎ u batisenḡ-ba, wuǎ ḡbē-ba wuǎ: «Nelbabalaanḡ namaa temma-i daana-i! Hai juǎ tǔnu-nei wuǎ da na batisenḡ Diilonḡo sie ka ḡāḡ baa-na? ⁸ Yaanḡ aa na ta na ce kumaḡ faa, ku yaa ka piḡāanḡ wuǎ na naana na cilǎbabalaḡo-i kelkel. ⁹ Baa na da nie sī *Abiramunḡ yey na bīncǎiḡo Diilonḡo sie ka ḡāḡ baa-na. Mi tǔnu-nei: Nanḡ fie da tāmpīeḡa maḡ daaya-i, Diilonḡo ḡbǎa bir-a ce-ya Abiramu hǎayēlmba namaa fuonḡu-na. ¹⁰ Maale nunḡu saaraa jīna. Tibiinḡu maḡ da ku saa maḡ biefēfeiḡa, ku jūḡ aa senu. ¹¹ Muǎmi batisenḡ-na baa hūmma yonḡ da mi piḡāanḡ wuǎ na naana na cilǎbabalaḡo-i; ḡḡa molo ka jo mi huonḡu-na. Kutienḡo fōḡḡūǎ jīeḡya mei wuonḡo-i. Mei saa piēra u natāanḡu-i. Fuǎ ka batisenḡ-na baa *Diilonḡ-Yalle baa dǎamu. ¹² Kǎkǎruonḡu dii u nanḡa-na. U ka pe u dīmma-i. Duǎ ji pe-ma tī hiere torre-na, u ka kǔǎl belle-i dii-de inonḡō-na aa senu fuoru-i baa dǎamu. Dǎamu fammu sa dīḡ dede.»

Yesu batisemma-i
(*Marke 1.9-11; Like 3.21-22*)

¹³ Nsǎa unḡ taa u *batisenḡ nuǎmba-i huonḡu-na, Yesu wuǎ sire *Galile-i-na a kǎ *Yurdē-i-na u duǎ ka batisenḡ-yo. ¹⁴ Nsǎa wuǎ ka muo jāḡ wuǎ fuǎ sie ce-ma. Aa naa tuǎ piie baa-yo wuǎ: «Nuǎnei saaya

η batiseη wuɔ, nuɔ da η bir yaη aa jo wuɔ mɛi ji batiseη-ni, mi batiseη-ni niɛ?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonη un'a ma ce dumaa, yaη i ce-ma dumɛi. Yaη aa η ce-ma ηaa miη waη-ma dumaa.» Nsãa wuɔ naa wuɔ hũu-ma.

¹⁶ Baη juɔ batiseη Yesu-i tĩ aa u hel hũmma-na, dɔrɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonη-Yalle hilaa koηhurunη temma jo ji diire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo pi-iyɛ dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛηo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛη mi huɔηga-i.»

4

Sitãni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i (Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huɔηgu-na, *Diilonη-Yalle kã baa Yesu-i *hĩɛkuraanηgu-na *Sitãni duɔ ka guɔl u gbeini-i. ² Unη kãa, wuɔ ce bãanη-yinni komuɔηa hãi baa isuɔyinni komuɔηa hãi u saa dii kuuwuɔηgu u nuηgu-na. Yiη daaninη juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitãni wuɔ jo ji waη baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonη-Biɛηo yaa nuɔηo-i kelkel, ce tãmpĩɛη daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyɛgãanη Diilonη-nelma-na wuɔ: «*Niiwuoni-i yonη, ni siɛ gbãa ce neliɛη nuɔ η ba. N saaya η bi ta η nu Diilonηo nuη-ãndaanηgu-i hiere naara.*»»*

⁵ Unη piiye dumaanηo-na, Sitãni wuɔ kã baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔrɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diilonη-Biɛηo yaa nuɔηo-i

* **4:4** Anjĩnamma tiyemmanη-sebe (Deutéronome) 8.3

kelkel, tie η diire i ne! Ma sī ma nyegāaη Diilonη-nelma-na wuɔ: *«Diilonη ka ce *dɔrɔpuɔrbiemba tūu-ni ba nammu-na η baa ji tistη η fεrε† ke?»*

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegāaη Diilonη-nelma-na wuɔ: *«Baa dāη Itienη-i Diilonη-i η ne.»‡*»

⁸ Sitāni wuɔ tiraa kā baa-yo tānūngu nanḡu dɔrɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigāaη-yo nilēiηa-i hiere baa a huɔya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da η dūuna jaal-mi, niη daa nilēiηa maη daaya-i hiere mi ka hā-ni baa-ya.»

¹⁰ Uη waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitāni, kā η filieη η halanη! Ma nyegāaη Diilonη-nelma-na wuɔ: *«N saaya η ta η dūuna η jaal Itienη-i Diilonη yaa-i, aa ta η cāa u yaa u diei yoη.»§*»

¹¹ Sitāni wuɔ naa u ta aa yan-yo. Uη taa, dɔrɔpuɔrbiemba namba jo ji ta ba kāyā-yuɔ.

*Yesuη duɔη u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)*

¹² Huɔḡu nanḡu juɔ hi, baa bel Nsāa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kā *Galile-i-na.

¹³ Uη kāa, u saa ka tēna Nasarēti-i-na, wuɔ kā ka tēna Kafarnamu, dii dalanḡa caanḡu-na. Terienḡu fanḡu-i, Sabulō hēma, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilonη uη puɔraa *Isayi wanḡu mamanḡ, ma'i sī daama-i wei?

¹⁵ Isayi waanḡu ma wuɔ:

«Sabulō hēma-na, Nefutali nelle-na,

dii dalanḡa caanḡu-na,

*kā ka hel dii *Yurdē nuoraanḡu bomborma-na,*

*a biε Galile-i hiere, *niεraamba nelle-i,*

† **4:6** Gbeliemān-nalāanḡu (Psaume) 91.11-12 ‡ **4:7** Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.16 § **4:10** Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13

bamaŋ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.

¹⁶ *Bamaŋ waa kukulmaŋ-nelle-na kuliŋgu nammuna, bāaŋgu paa-bei.»**

¹⁷ Yesuŋ kãa dumaŋo-na, wuɔ donŋ tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabalaŋo-i, *Diiloŋ-bāaŋgu piyaa ti!»

*Yesu bɛ gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)*

¹⁸ Yiŋgu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba naŋ juɔŋo *Galile dalanga-na. Ba waa ba hãi; neliŋo baa u hãaŋo. Ba bɛ mɔlŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Pier, aa bɛ hãaŋo-i Andere.

¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi pãŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu Yesu huon-nu. ²¹ Ba'a ba kã yaanga-na, a tiraa da naacolŋo naŋo baa u hãaŋo a naara ba to. Ba bɛ tuonŋo-i Sebede aa bɛ epomɔlŋo-i Sake aa hãaŋo-i Nsãa. Ba waa beŋ-na ta ba migãaŋ ba jɔnaamba. Yesu wuɔ bɛ epuɔmba-i. ²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huon-nu.

Yesu waanŋ Diiloŋ-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuɔra *Galile-i-na hiere u waŋ Diiloŋ-nelma-i *Diilonelhãalãdũnni-na, aa tuɔ waŋ *Diiloŋ-bāaŋgu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba sɪnni-na hiere u kã. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba sɪnni-na hiere ba jo ba hã u tuɔ sire-bei. *Jinabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmərɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kpɛmmu! ²⁵ Nuɔŋ baa sire

* **4:16** Isayi (Ésaie) 8. 23–9.1

kūl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa,
a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba
*Yerusalemu, banamba *Yude, banamba hel
*Yurdē bāpagūngu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlaa (Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ kūlāa ba-naa ta ba
nyaanu-yuɔ dumaanɔ-na, wuɔ kā ka nyugūŋ
tānuŋgu naŋgu-na tɛna. U *hāalābien baa jo ji
ciilā-yuɔ. ² Wuɔ doŋ tuɔ piiye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaan baa Diiloŋo-i, ba yunni dɔlaa;
*Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlaa;
Diiloŋo ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ Hōhīnantaamba yunni dɔlaa;
hīɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyen kuuviingu cemma-i, ba yunni
dɔlaa;
ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarren yen bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa;
Diiloŋo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ hōmmu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa;
ba ka da Diiloŋo-i.

⁹ Bamaŋ fien ba muntɛnammu-i, ba yunni dɔlaa;
Diiloŋo ka tuɔ bī ba yaa u bisālm̄ba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kpāncōlgūɔ ba viisīnni maama-
na, ba yunni dɔlaa;
Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na sūlma,
aa haa balaanŋu sīnni-i hiere nei mei maama-na,
na yunni dɔlaa. ¹² Taa na gbu na nyɛ aa na fɛ na

hõmmu-i; Diilonjo ka pã-na bõi dõrõ-i-na. Na saa da, *Diilopõpuõrbiemba manj siire namaa yaannga-na, ba ciε-ba sũlma dumεi.»

Namei dãmma, namei cecerma

(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)

¹³ «Namei dii dãmma-i hĩema-na. Nga dãn da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niε ce kpẽnnε? Ma siε gbãa fa weima; ba biε ka kũnna fuorenj.

¹⁴ «Namei fitĩmbaa namaa hĩema-na. Na saa da, nelle manj da di waa tãnuj dõrõ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuõ ba sa celienj fitĩnuõ-i aa biε bĩnkũngu cure-yuõ. Ba haa-yo dõrõ terienju ce hierε da gbaa. ¹⁶ Fitĩnuõnj cej gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumεi nuõmba hõlma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dõrõ-i-na.»

Yesu saa jo baa u denj hũmelle

¹⁷ Ku huõngu-na, Yesu wuõ cira: «Baa na da niε si *Moisi-i baa *Diilopõpuõrbiembanj nyegãanj mamanj hã-na wuõ na ta na ce, mi juõ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i si. Mi juõ da mi ji pigãan-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaanj mi wanj ninsojõ-i baa-na: Dõrõ-i baa hĩema-i da ni gbãnj waa ti, nelma diei siε gbãa gbuo nel daama-na. Halle cekũõ, ma siε gbãa gbuo, fuõ miwaanjo timma. ¹⁹ Terienju fanju-na, halle nelma manj yuraanu yanj nel daama-na, umanj duõ saa wuõ ma hũmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuõ temma-i, u yaa ka waa huõngu-na *Diilonj-nelle-na. Nga umanj duõ wuõ ma hũmelle-i, aa ce banamba ce fuõ temma-i, kutienjo ka ce nelbuõ Diilonj-nelle-na. ²⁰ Mi tũnu-nei: Da na saa vii yanj *ãnjinamma

pigãataamba-i baa *Farisiεbaa-ba-i, na cεraa na suur Diilonη-nelle-na.»

*Yesuη waan mamaη a kã hɔdulle-na
(Marke 11.25; Like 12.57-59)*

²¹ «Nanη siire, na nuɔ wuɔ ma waanη baa i bĩncuɔmba-i wuɔ molo saa saaya u ko u nanolηo.* Da η ko η nanolηo-i ba saaya ba bĩ-ni fãamaanη ba terienη-nu. ²² Nga ma minη ka wanη mamaη baa-na ma yaa daama: Nuɔni manη da η nyɔ η nuonηu baa η nanolηo-i, ba saaya ba bĩ-ni fãamaanη ba terienη-nu. Umanη duɔ tuora u nanolηo-i wuɔ mimilãηo, ba ka bĩ kutienηo-i fãamaanη ba terienη-nu. Umanη duɔ bi gbε u nanolηo-i wuɔ nelsɔsɔinηo, ba ka caa kutienηo-i. ²³ A ce dumaanηo-na, da η fiε kã baa bĩnkũnηu da η ka pã-ku hã Diilonηo-i, aa ka ne da wεima dii nuɔ baa molonη hɔlma-na, ²⁴ yanη ku bĩnkũnηu-i dii mumbuolmunη-terienηu caanηu-na aa η jo na ji nunu na-naa baa kutienηo-i igεna aa η suɔ η kã η ka pã-ku η hã Diilonηo-i.

²⁵ «Molonη cēmɛl da di waa-niε aa wuɔ u ka bĩ-ni, gbãη baa-yo; baa yanη āndaanηu hi fãamaambaaba-i. Da ku hi-ba, ba ka hã fõηgõtaamba-i baani, fõηgõtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. ²⁶ Mi wanη ninsonηo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da η saa ji pã η cēmelle ti hiere, η cεraa η da munηhelmu.»

*Yesuη waan mamaη a kã cakũnηu-na
(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)*

* **5:21** Helmanη-sebe (Exode) 20.13; Anjĩnamma tiyemmanη-sebe (Deutéronome) 5.17

27 «Naŋ siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ ɲ saa saaya ɲ ce *fuocesinni.† 28 Nŋa ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Nuɔni maŋ da ɲ ne moloŋ ciɛŋo-i baa yufelle nande, kuu dii ɲaa ɲ gaala baa-yo tɪ ɲ huɔŋga-na. 29 Terienŋu fanŋu-na, da ɲ da ɲ nadieyufelle dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, hiel-de ɲ fara ɲ nanna dii daalei. Da ɲ suur yufeduɔla nuɔ Diilonŋ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ yufienŋa-i a hãi-i-na. 30 Da ɲ da ɲ nadienanŋa dii-ni kuubabalaanŋu cemma-na, karka ɲ fara ɲ nanna dii daalei. Da ɲ suur nagãduɔla nuɔ Diilonŋ-nelle-na, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ɲ nammu-i mu hãi-i-na.»

*Yesuŋ waanŋ mamaŋ a kã ãnsorre bɔrɔmma-na
(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)*

31 «Naŋ siire, na nuɔ ba ciɛra wuɔ: «Umanŋ duɔ nanna u ciɛŋo-i, u saaya u nyegɛŋ sebe hã-yo. Sebe maŋ pigãanŋ wuɔ ba ãnsorre buɔra.»‡ 32 Nŋa ma miŋ ka waŋ mamaŋ baa-na ma yaa daama: Ciɛŋo maŋ duɔ u sa wuɔra u ce bɛmba, aa u bɔlɔ nannayuɔ, kuu dii ɲaa u diyaa-yo *fuocesinni-na. Aa da ba bi nanna ciɛŋo maŋ aa ɲ bie-yo, ɲ saa wuɔ Diilonŋ-hũmelle; ɲ ciɛ fuocesinni-i dumaanŋo-na.»

Yesuŋ waanŋ mamaŋ a kã Diilonŋ-yerre bɪmma-na

33 «Naŋ siire, na nuɔ wuɔ ma waanŋ baa na bɪncuɔmba-i wuɔ: «Da ɲ pã nuŋgu aa bɪ Diilonŋo

† 5:27 Helmanŋ-sebe (Exode) 20.14; Anjɪnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 5.18. ‡ 5:31 Anjɪnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 24.1

yerre-i wuɔ ɲ ka ce maman, ce-ma; baa yaɲ-ma.›§ 34 Nga ma miɲ ka waɲ maman baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bi Diilonɔ yerre-i u nunɲu-na gbula. Molo baa hiel u niele dɔrɔ-i-na; Diilonɲ-muntienammu. 35 Molo baa bi hiel u niele hɛma-na; Diilonɲ gbeiniɲ-munjinammu. Molo baa bi cira fuɔ baa *Yerusalemu; Itienɔ nelle yaa difande-i. 36 Molo siɛ gbãa ce halle kuɔsiɲgu diei pusun u yunɲu-na, u siɛ bi gbãa ce ku biil; terienɲgu fanɲu-na, molo baa bi cira fuɔ baa u yunɲu. 37 Da ba yuu-na maman, da kuɔ ma yaa-i, na cira: ‹Uu, ma yaa-i.› Da kuɔ ma'i si, na cira: ‹E'e, ma'i si.› Baa na cira: ‹Muɔ baa Diilonɔ mi saa ce daama-i!› *Sitani-nelma-i mafamma-i.›

*Yesuɲ waan maman a ka solaanɲu maama-na
(Like 6.29-30)*

38 ‹Naɲ siire, na nuɔ ba ciɛra uman duɔ muonu u nanolɲ yufelle, ba bi muonu kutienɔ diele-i ku solaanɲu. Uman duɔ ka u nanolɲ nyilãanɲu, ba bi ka u kũɲgu-i ku solaanɲu.› * 39 Nga ma miɲ ka waɲ maman baa-na, ma yaa daama: Unanɲ nuɔ ɲ baa ji ce ɲ nanolɲo-i kuubabalaanɲu wuɔ ɲ suu solaanɲu. Uman duɔ caa ɲ nadietunɲgu-i, bir daaku-i ɲ hã-yo. 40 Uman duɔ u ka bi-ni fɔɲgɔtaan-terien-nu a hũu ɲ jonɲoryelle-i, hã-yo baa-yo baa ɲ jonɲorbuɔ-i hiere. 41 Fɔɲgɔtienɔ man duɔ haa conɲoruonɲgu hã-ni wuɔ

§ 5:33 Niɲ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kãmmaɲ-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24. * 5:38 Niɲ Helman-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21.

η tūu saañ-yo cεlle, saañ-yo η maa baa-yo. ⁴² Uman duo cārā η wulaa, hā-yo. Uman duo jo wuo η hor-o, baa balan-yo.»

Taa na dɔl baa na bigāarāamba-i
(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Nan siire, na nuo ba ciεra wuo: «*Ny saaya η ta η dɔl baa η nanuomba-i*† aa bigāan η bigāarāamba-i.»

⁴⁴ Nga ma min ka wan maman baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigāarāamba-i, taa na cārā Diilonɔ-i na hā baman ciεn-nan kpāncɔlgū-i,

⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dɔrɔ-i-na u beη namaa kelkel. U yaa hielaan bāangu-i u hā nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuo dāa u hā nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere.

⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, yun haku-i dii-kuo? Halle nelbabalaamba‡ gbā ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fienu na jaal na sɔsuɔtaamba yon, hai moloɔ-i sie gbāa ce kufangu-i? Baman sa suyaan Diilonɔ-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kuman faa, ηaa na To man dɔrɔ-i-na un ceη dumaa.»

6

Ba hā moloɔ-i biηkūngu-i niε?

¹ Ku huongu-na Yesu wuo cira: «Baa na ta na wuo na Diilon-hūmelle-i wuo nuomba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u

† 5:43 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyεgāan girekimma-na wuo: «Halle *nampohūutaamba gbā ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba taa ba kān nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nieη ānfirnumma-na.

sie ka pã-na. ² Da η da bĩnkũngu da η hã sũntienɔ-i, baa ce ηaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa *Diilonelhãalãdũnni-na baa nellen-huɔŋga-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cieŋ kufanɔ-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ³ Nga da η'a η hã moloŋo-i bĩnkũngu-i, hã-yo aa η baa yaŋ halle η jĩekpekpeleŋo suɔ, ⁴ ku yaa ma sie hel bomborma-na. Niŋ cie kumaŋ, η To-i Diilo fuɔ daa-ku, u ka pã-ni ku solaanɔ.»

Diilon uŋ saaya u cãrã dumaa

⁵ «Da na'a na cãrã Diilonɔ-i baa na ta na ce ηaa yetaarataambaŋ ceŋ dumaa. Yetaarataaŋ da ba'a ba cãrã Diilonɔ-i *Diilonelhãalãdũnni-na, halle baa nellen-huɔŋga-na, ba sire yiɛra ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ cieŋ kufanɔ-i, ba daa ba maacemma sullu-i tĩ. ⁶ Da η'a η cãrã Diilonɔ-i, suur dũŋ-nu aa η bĩŋ-ku η fɛrɛŋ nuɔ, η To dii terienɔ fangu-na, cãrã-yuɔ. Niŋ fuyaa ta η ce kumaŋ u daa-ni, u ka pã-ni.

⁷ «Da na ta na cãrã Diilonɔ-i, baa na ta na piye pirri ηaa bamaŋ sa suyaan Diilonɔ-i baŋ ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sĩ da ba piye agaga ku yaa Diilonɔ ka nu ba nuŋgu-i. ⁸ Baa na suur ba nalluna. Na saa da, namaanɔ-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cãrã, na To suyaa kumaŋ maama-i dii-nei tĩ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cãrã Diilonɔ-i dumandɛ:
 ‹I To nuɔni maŋ dii dɔrɔ-i-na,
 yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilon
 nuɔŋo-i.

10 Pa η bāanḡu-i yiε.
Nḡ huonḡan ceḡ dumaa dərɔ-i-na, yan ka ta ka ce
dumεi hīεma-na.

11 Hā-ye nyunḡo ku niiwuoni-i i wuo.

12 Ce jande yiε ḡaa miε in ceḡ jande-i dumaa baman
cālāan-yeḡ.

13 Baa yan weiima gbāa tāal-e dii-ye
kuubabalaanḡu cemma-na. Hūu-ye
*Bigāarāḡo nyisēnni-na.

[Fōḡgūɔ dii baa nuonεi hōnni-na hiere baa himma-i
aa η tiraa waa bɔi.]

14 «Na saa da, molon duɔ cāl-ni aa η yan ma tī,
nuɔ da η bi cāl η To-i dərɔ-i-na, u ka bi yan ma tī.

15 Nḡa namaa da na'a na siε yan banamba maama
tī, na To ce niε aa yan namaa maama tī u huonḡa-
na?»

Yesuḡ waanḡ mamanḡ a kā sūḡḡu yanḡa-na

16 «Da na dii sūḡḡu-i, baa na vāa na yammu-i ḡaa
yetaarataamban ceḡ dumaa. Yetaarataan da ba
dii sūḡḡu-i, ba vāa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ
wuɔ bafamba diyaa sūḡḡu. Mi waḡ ninsoḡo-i baa-
na: Bamanḡ ciεḡ kufanḡu-i, ba daa ba maacemma
sullu-i tī. 17 Nḡa da η dii sūḡḡu-i, saar η yaanḡa-i
da welewele aa η migāanḡ η yukuɔsīnni-i fafamma,
18 ku yaa molo siε suɔ wuɔ η diyaa sūḡḡu. Nḡa η To
manḡ fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yoḡ. U da mamanḡ
fuyaa hiere. U ka pā-ni.»

Yesuḡ waanḡ mamanḡ a kā weiisīnni yanḡa-na
(Like 12.33-34)

19 «Baa na ta na gbagbarra miwaanḡ daayo
weiisīnni huonḡ-nu. Na saa da, nyεiḡo dii, gbēllūɔ
bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dūnni-i.

²⁰ Yaan̄ aa na ta na taara d̄ar-niini yaa-i. Nyeiŋo si dii terien̄gu-na duō ji wuo-ni, gb̄ell̄uō si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, n̄eliēŋ nuō da η tiera kusuōŋ-nu, η huōŋga dii kusuōŋ-nu'i.»

*Yufelle-i baa fit̄nuō-i kuuduŋgu yaa-i
(Like 11.34-36)*

²² «N̄eliēŋ nuō η yufien̄a yaa η f̄erēŋ kerre fit̄nuō-i. N̄ yufien̄ da a fa, η waa cecerma-na. ²³ Nga η yufien̄ da a saa fa, η waa kukulma-na. Kuman̄ ciēŋ cecerma-i ku h̄ã nuō, da ku d̄iŋ aa yan̄-ni, η ce nie η siē waa kukulberre-na?»

*Diiloŋo-i baa gbein̄a-i nan̄ par bige-i?
(Like 16.13)*

²⁴ Ku huon̄gu-na, Yesu wuō cira: «N̄eliē siē gb̄ãa tuō c̄ãa nuomba h̄ãi. N̄ ka da u biḡãan̄ u diei aa d̄ol u diei; u ka waa baa u diei aa c̄ina u diei. Ku yaa ŋaa namaa k̄uŋgu-i, na siē gb̄ãa ta na kuye Diiloŋo-i aa bi ta na kuye gbein̄a-i terduōŋgu fan̄gu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niwuon̄iŋ-k̄uŋgu-i baa na niidiin̄iŋ-k̄uŋgu-i. N̄eliēŋ nuō η yun̄gu saa buō niwuoni-na wei? Aa η k̄ũma saa buō niidiini-na wei? ²⁶ Niēŋ huriimba-i d̄ar̄o-i-na, ba sa guona, aa in̄oŋḡobaa-ba s̄i baa-ba, ŋga na To-i d̄ar̄o-i-na u h̄ã ba ta ba wuo. Namaa saa buō huriimba-na titirre wei? ²⁷ Namaan̄o-na, hai moloŋo-i baa u h̄oculle-i u gb̄ãa naara kun̄gu u yinni-na? ²⁸ Mafamman̄ yaraa-na, bige-i ciē na h̄õmmu ta mu cu baa na niidiin̄iŋ-k̄uŋgu-i? Na sa ne h̄iēŋgun̄ puŋ fafamma dumaa wei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi s̄ũ jon̄gorbaa. ²⁹ Mi t̄ũnu-nei:

*Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere u saa ji dii kompanɔa maŋ faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hienɔgu maŋ hienɔgu, Diilonɔ duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunɔgo-i-na diiyaŋ daama temma-i, aa bisinuɔ dāamu waa da mu caa-ku, namaa namaŋ nelbilienɔ namaa, u ka diiya-nɛi ka hi hie? Na saa haa na nanɔga-i Diilonɔ-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: ‹I ka wuo bige-i? I ka nyɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?› ³² Bamaŋ sa suyaanɔ Diilonɔ-i, ba yaa gbagbaraayanɔ nifanni huonɔ-nu. Nɔga namaa To-i dorɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-nɛi. ³³ Yaanɔ *Diilonɔ-nelle maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna aa na ta na ce u huɔŋga-i, na ka da u hāa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaanɔ bisinɔ ku maama-i na hā bisinɔ ku yiinɔgu baa-ma. Yiinɔgu yiinɔgu, baa ku yunɔ-maama.»

7

Yesunɔ waanɔ mamaŋ a kã cālma yanɔga-na (Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cāl banamba-i ku yaa Diilonɔ siɛ ka cāl-na. ² Nanɔ cāl nuɔmba-i dumaa, Diilonɔ bi ka cāl-na dumɛi. Aa nanɔ fiŋ baa kekerienɔgu maŋ na hā nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hā namaanɔ-i. ³ Nanɔ ciɛ niɛ da hũyāŋo-i unanɔ yufelle-na, aa daabolma maŋ nanɔ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nanɔ yufelle-na jũnnu dumandɛ-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienɔ-i wuɔ: ‹Yanɔ mi hiel hũyāŋo-i ŋ yufelle-na hā-ni!› ⁵ Anɔgbāŋgbāama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbāa hiel hũyāŋo-i ŋ nabentienɔ yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hā juoraamba-i Diilonɔ-bĩmbĩnni-i. Da na hā-ba baa-ni, ba gbāa sire pu baa-na. Baa na

ta na nanna na niibilenni-i p̄emba h̄olma-na, ba ka fīena-nīe muonu-nīe h̄ã-na.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kã Diilocãrãlle-na
(Like 11.9-13)

⁷ «Cãarãŋ! Ba ka h̄ã-na. Taaraayan! Na ka da. Bīeŋ! Ba ka sīe-na. ⁸ Uman̄ dūo tūo cãrã, ba h̄ã u yaa-i, uman̄ dūo tūo taara, u yaa daan̄, aa uman̄ dūo tūo b̄i, ba sīe kufan̄gu tien̄o yaa-i. ⁹ Namaan̄o-na, hai molon̄ bīeŋo-i dūo cãrã *buruo u wulaa, u yan̄-yo aa bīe tãmp̄elle h̄ã-yo? ¹⁰ Ni ma'i s̄i, dūo cãrã teterien̄o, u yan̄-yo aa bel̄ j̄ien̄o h̄ã-yo? ¹¹ Namaa naman̄ balaan̄, da na ta na sūo-ma na h̄ã na bisãlmba-i b̄imb̄ifafanni, ku ce nīe aa na To-i d̄or̄o-i-na, baman̄ cãarãŋ b̄imb̄ifafanni-i u wulaa, u sīe h̄ã-ba baa-ni?

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kuman̄ ba h̄ã-na, taa na ce ku temma na h̄ã banamba-i. *Moisi-i baa *Diilop̄op̄ūrbiemba-i ba'a i tīe ce ku yaa-i.»

H̄umeyelle baa h̄umbūo
(Like 13.24)

¹³ «Suuriin̄ baa dumelle man̄ wullu-diele yaa-i, baa na suur baa diman̄ gbaa-diele-i, difande kã d̄ãamu-na. H̄umelle man̄ bi kãan̄ d̄ãamu-na dii bi dii gbaa dum̄ei. Nūomba b̄oi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nga h̄umelle man̄ kãan̄ Diilon̄-nelle-na, di wūosaan̄gu jan̄, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nūomba b̄oi sa bīe difande-i.»

Ba sūo nelf̄ef̄eiŋo-i u cilūo yaa nūo-i
(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba man̄ wūo bafamba *Diilop̄op̄ūrbiemba, bilaan̄ na f̄ere bei. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba h̄õmmu sa

suɔ aa doŋ ɲaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pãŋ suɔ-ba. Namaa daa ba yagal muŋɛŋa kaapugammu-na wei? Aa ba sa bi biɛra hãlɛiŋa caaterreŋ-yuŋ-nu. ¹⁷ Tibifafaanɟu maŋ biefɛfɛiŋa, aa tibibabalaanɟu maŋ biebabalɛiŋa. ¹⁸ Tibifafaanɟu siɛ gbãa maŋ biebabalɛiŋa, aa tibibabalaanɟu siɛ bi gbãa maŋ biefɛfɛiŋa. ¹⁹ Tibiiŋu maŋ da ku saa maŋ biefɛfɛiŋa ba ka jũŋ-ku aa sɛnu-kuɔ. ²⁰ Terienɟu fanɟu-na, coikartaamba maŋ wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

*A bi mi yerre-i aa ce mi huɔŋga-i kuuduɔŋgu sí
(Like 13.25-27)*

²¹ «Baa na da niɛ sí bamaŋ hilaan ba bi-mi yinni maŋ jon <Itie, Itie>, ba'i ka suur *Diilon-nelle-na de! Ba'i sí. Bamaŋ ciɛŋ mi To maŋ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋgɛryiin da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: <Itie, i saa tiɛ ce Diilopɔpuɔrunɟu-i nan yerre yaa nuɔ-i wei? I taa i gbuuse nuɔŋɛi aa tiɛ donya *jinabaa-ba-i. I ciɛ gbɛɛ-weima-i baa nan yerre yaa-i.> ²³ Da ba wan mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: <Kãan na halan mi caan-nu; mi sa suɔ-na! Na hieronɔ-i ãmbabalmanciraan namaa.>»

*Jaagɔciraamba hãi maama
(Like 6.47-49)*

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutienɔ-i mi gbãa saa-yo baa cɛcɛmuntienɔ maŋ maa u dũŋgu-i tãmpɛllen. ²⁵ Diilon un juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire mu siremma-i dũŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nɟa umaŋ duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutienɔ saa baa mimilãŋo maŋ maa u dũŋgu-i hɛmugãan-nu.

27 Diilonɔ ŋɔ juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire, ku pãŋ cii hiere biŋkũŋgu saa tɛ!»

28 Yesuŋ juɔ piiye tɛ, u nel maa cu nuɔmba hɔmmu-i. 29 U taa u piiye baa bibesɔnni u yan *ãnjɔnamma pigãataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo nanɔ

(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

1 Yesuŋ juɔ piiye tɛ, wuɔ hiire tãnuŋgu-na tuɔ kã. Nuɔŋ baa sire cu u huonɔ-nu. 2 *Wontorŋo nanɔ wuɔ jo ji dũuna u yaanɔga-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku sie yar-ni.»

3 Yesu wuɔ haa u nanɔga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pãŋ ta-yuɔ terduɔŋgu fanɔgu-na. 4 Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu neliɛŋo baa-ma de! Mamanɔ dii, kã *Diilojigãntienɔ wulaa u ka ne-ni aa ŋ pã niikonni manɔ dii pãmma ŋ hã-yo ŋaa *Moisinɔ nyegãanɔ-ma dumaa* ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntienɔ nanɔ maacembilonɔ-i

(Like 7.1-10)

5 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uŋ kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntienɔ nanɔ wuɔ kã u wulaa 6 ka cira: «Itie, mi maacembilonɔ nanɔ gaala dii ciŋgu-na u sa gbãa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

7 Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

* 8:4 Buolmanɔ-sebe (Lévitique) 14.2-32

⁸ Sorosi ba yuntienŋo cira: «Itie, nuŋ η saa saaya η suur mēi temmaŋ-temma dumelle-na. Nga yaŋ aa η waŋ nelma diei yoŋ, mi maacembilonŋo ka sire. ⁹ N saa da, ma miŋ yeŋ terienŋu maŋ nuŋ-i, nuŋmba dii mi yuŋ-nu; aa mēi bi dii banaŋ yuŋ-nu. Da mi gbē umaŋ miε: «Kā!» η da u kāa. Da mi bi cira: «Jo!» η da u juŋ. Da mi bi gbē mi maacembilonŋo-i miε: «Ce daama!» η da u ciε-ma.»

¹⁰ Yesu wuŋ kar da hāmmu! Naacolŋ uŋ juŋ piiye tī, Yesu wuŋ waŋ baa nuŋmba-i wuŋ: «Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da umaŋ haa u naŋga-i miε *nieryieŋ daayo temma-i! ¹¹ Mi tūnu-nei: Nieraamba bōi ka hel bāpagūŋgu-na baa bāsuuruŋgu-na a ka tēna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilonŋ-nelle-na ta ba gbu ba ce ba bāaŋgu-i. ¹² Aa bamaŋ naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoreŋ dii kukulma-na. Kaaluŋgu siε waa dēi terienŋu-na!»

¹³ Uŋ piiye dumaŋŋo-na, wuŋ bir waŋ baa sorosi ba yuntienŋo-i wuŋ: «Bir η kūŋ, niŋ haa η naŋga-i miε ma ka dōl-ni.» Uŋ taa u waŋ mafamma-i huŋgu maŋ nuŋ-i, maacembilonŋ wuŋ sire dii ciŋgu-na.

Yesu siire jaamba bōi

(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huŋgu-na, Yesu wuŋ ta kā Pier dumelle-na kā ka da Pier cura† si dii hīnni. U kūŋma gbuu huol da pāmpāmpāŋ, u galla. ¹⁵ Yesu wuŋ bel u naŋga-i,

† **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāŋ girekimma-na wuŋ:... a ka tēna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakōbu dii *Diilonŋ-nelle-na. † **8:14** Curaŋo waa ciεŋo a saanu baa mamaŋ nyegāŋ girekimma-na.

fafal muo pãŋ da-yuo terduoŋgu fanġu-na. Wuo sire a tuo ce u nersinni-i.

¹⁶ Bãŋguŋ juo suur huoŋgu maŋ nuo-i, baa fũnuŋ jo baa *jina ba nuomba-i ji hã Yesu-i. Wuo donya jinabaa daaba-i baa u nuŋ-ãndaanġu aa naa bi sire jaamba maŋ waa hierie. ¹⁷ Diilonġ uŋ puoŋaa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sã daama-i wei? Isayi waanġ-ma wuo:

«U hũyãa i mulĩema-i ce-ma u maama.

U siire-yie i jarma-na.»§

*Nuomba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i
(Like 9.57-62)*

¹⁸ Yesuŋ daa nuombaŋ yuu-yuo dumaanġo-na, wuo waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuo ba jãal kã dalanġa bomborma namma-na. ¹⁹ *Anjinamma pigãatienġo naŋ wuo pie a waŋ baa-yo wuo: «Hãalãtie, mi ka ta mi nyaanu-nie niŋ kãŋ terni maŋ nuo-i hierie.»

²⁰ Yesu wuo cira: «Mi jĩe, ne! Muncõmmu dii baa bũrãamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nga terienġu sã baa *Molon-Bienġo-i u duo tuo cĩnnu u yunġu-i.»

²¹ U hãalãbilonġo naŋ wuo gbẽ-yo wuo: «Itie, yaŋ mi to duo ku mi fuure-yuo tĩ, mi ka suo jo i ji tie wuoŋa.»

²² Yesu wuo gbẽ-yo wuo: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

*Yesu yieraaya fafalbuo nano
(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)*

²³ Yesuŋ piiye dumaanġo-na, wuo kã ka suur beŋo-na baa u *hãalãbiemba-i ta ba karnu

§ 8:17 Isayi (Ésaie) 53.4

dalaŋga-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaan̄ga-i Yesu wuɔ duɔfũŋ. Fafalmu nan̄ temma sire suuye-bei dii dalaŋga-na, ta mu pe hũmma-i mu dii beŋo-na. ²⁵ Hãalãbien̄ baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii diε ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaan̄o-na? Na saa haa na nan̄ga-i Diilon̄o-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa hũmma-i niε kã ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu hãalãbiemba hõmmu-i. Baa ta ba piie wuɔ: «Neliεŋ hayo-i temma-i dumandε-i? Fuɔ dii niε aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

*Yesu siire pepetaamba hãi
(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)*

²⁸ Yesubaa-ban̄ karaanu kã bomborre man̄ nuɔ-i, ba bĩ nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hãi. Ba taa ba cɔ cĩncuɔŋ-na. Baa naa silaa balan̄ cor, a ce molo saa tuɔ siε u cor baa hũmelle fande-i. *Jinabaa-ba'i naa ciε-ba dumaan̄o-na. Ban̄ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jãrã-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasĩŋ wuɔ: «Diilon̄-Biε, i ciε-ni niε? N̄ juɔ da ŋ ji haa kakãlle-i yiε a ne da ku yiinḡu saa hi yogo.»

³⁰ Pɛrsãlle nande waa ba yaan̄ga-na ta di wuora.

³¹ Jinabaa baa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yan̄ i hel ka suur pɛrŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaan̄ na kã!» Baa hel ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ baa pãŋ ta ba gbar ba hiire ba kã ba tie ba suur dalaŋga-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ pɛrŋ daaba-i. Ban̄ gbaraa ka kunu hiere dumaan̄o-na, kutaan̄ baa gbar ka wan̄-ma cĩinḡu-na. Pepetaan̄ daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuɔŋ baa hel

hiere da ba ji ne Yesu-i. Baŋ juɔ ji da-yo, baa cārã-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halan̄ ba terien̄gu-na.

9

Yesu siire murgu nan̄o (Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaan̄o-na, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu kã ba nelle-na.* ² Baa jo baa murgu nan̄o-i kuugallan̄-nu ji hã-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba nan̄ga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi j̄ɛ, baa tie holle. N̄ ãmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piiye dumaan̄o-na, *ãnj̄namma pigãataamba namba ta ba piiye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilon̄o-i dɛ!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbalaŋ daama temma-i na hɔmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ãmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hãi-i-na hama-i ce fɛu yan̄? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilon̄o hãa *Molon̄-Bien̄o-i ku f̄ŋgũɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ãmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallan̄gu-i ŋ kũŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallan̄gu-i tuɔ wuɔ u kũŋ. ⁸ Korma bir yan̄ aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilon̄o-i bibien̄o! Hiŋ daama temma-i u hãa nelbiliemba baa-ma.»

Matie ciɛ Yesu hãalãbilon̄o (Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

* **9:1** Ba waa t̄ɛna Kafarnamu. Niɛŋ 4.13.

⁹ Yesuŋ hilaa terienġu-na, wuɔ u cor da *nam-pohũutienjo nanjo t̄enaana u maacemman-dũŋgu-na. Ba taa ba bĩ-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-*nu*.

¹⁰ Yiinggu nanġu-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *h̄aalābiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niwuoni. Nampohũutaamba b̄oi waa a naara āmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Faris̄iebaa-ba daa mafamma-i ce niε? Baa ta ba piye baa Yesu h̄aalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciε na h̄aalātienjo tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu ban piyen; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa h̄inni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-*nu*? ¹³ Diilonjo ciεra: *«Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, kuyaa d̄alaa-minġ kuyan na niikonni-i.»*† K̄aan na ka taara nelma famma yunġu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaan maa-na, mi juɔ nelbabalaan maa-na.»

*Kuuc̄laanġu saa saaya ku guɔl baa kuufeliġu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)*

¹⁴ Ku huonġu-na, *Ns̄aa-Bat̄isi *h̄aalābien baa jo Yesu wulaa ji cira: «H̄aalāt̄ie, miεŋo-i baa *Faris̄iebaa-ba-i i hinu i dii s̄unġu, bige-i ciε nan h̄aalābiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «ŋ j̄ien duɔ tuɔ j̄a ciεŋo, ŋ gb̄aa k̄a ka v̄aa ŋ yaanġa-i t̄ena wei? Ku yaa ŋaa bafamba k̄unġu-i: Da mi saa ji waa ba h̄olma-na yiinggu man nuɔ-i, ba ka suɔ dii s̄unġu-i.»

¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelġa a nar jonġorcɔlɔŋo. Da ŋ ce-ma, jonġorcɔlɔŋo miḡaan tuɔ taalnu u k̄a. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duv̄enfelġo cir̄kpɔcɔlɔŋ-na. Uman duɔ ce-ma, cir̄kpuɔ ka

† 9:13 Ose (Osée) 6.6

muonu aa duvẽño tiraa kũnna. Nga da ƚ'a ƚ dii duvẽnfelẽño-i, ƚ saaya ƚ dii-yo cirƚpofelẽƚ-na, ni yaa gbĩe baa ni-naa.»

Yesu yieraaya ciẽño nanj tamma aa sire bikuloño nanjo

(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ƚi tĩ Yesu nuƚgu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntienjo nanjo juo ƚi dũuna u yaanga-na aa naa cira: «Mi bilonjo jarma yaraa-yo, nga jo i ta ƚ ka haa ƚ nanja-i yuo u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuo sire baa u *hãalãbiemba-i ba ta ta ba kã baa naacoljo-i.

²⁰ A ne da ciẽño nanjo waa ba hølma-na, u tãmma taa ma kũnna ku bienj cĩncieluo baa a hãi waa belle fande-na. Wuo piẽ Yesu huon-yanja a yiya u jonjoruo tũngu-i. ²¹ Ū taa u piie u huon-na wuo: «Da mi gbãƚ hi yiya u jonjoruo-i yon, mi kuraa.» ²² Unj yiyaaya-yuo dumaanjo-na, Yesu wuo miel da-yo, wuo cira: «Mi bilo, baa tie holle, ninj haa ƚ nanja-i miẽ, ƚ kuraa.» Terduonju fanju-na, ciẽño tãƚ maa pãƚ yiera.

²³ Banj kaa hi Yuifu ba yuntienjo cĩngu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuomba haa ba nammu-i ba yunninj ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuo wanj baa-ba wuo: «Biriinj na kũƚ, bilonjo saa ku, u duofũƚ.» Baa bir yanj aa ta ba cõmuon-yo. ²⁵ Baa hiel nuomba-i kulonj unj waa dũngu manj nuo-i aa Yesu wuo suur. Unj suurii, wuo bel bilonjo nanj-na, wuo bi sire. ²⁶ Nelma fanj maa pãƚ gbuo terienju fanju-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hãi yufienja

27 Yesuŋ juo hel tuo kūŋ, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hāi; ta ba fara ba piiye baa-yo wuo: «*Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre-yie aa ŋ puur i yufien-a-i.» 28 Uŋ kaa hi ciŋgu-i, baa jo ji yiera u caaŋgu-na. Wuo yuu-ba wuo: «Na hūyāa-ma wuo mi gbāa puur na yufien-a-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hūyāa-ma.»

29 Yesu wuo yieya ba yufien-a-i aa naa cira: «Ma ce ŋaa nan hūyāa-ma dumaa!» 30 Ba yufien aa bi pāŋ puur. Yesu wuo waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yaŋ ma hel. 31 Baŋ taa, ba saa gbāa fiinaŋ-mei, baa wuora gbuo nelle-i hiera baa-ma.

Yesu cie bobo nano gbāa tuo piiye

32 Yirien daaban birii ta ba hel, baa jo baa bobo nano Yesu wulaa. *Jina'i naa cie-yo dumaano-na. 33 Yesu wuo donya jina daayo-i naacolŋo-na. Naacolŋ wuo pāŋ doŋ tuo piiye. Kuo ce nuomba-i gberε. Baa ta ba piiye wuo: «In siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahel-na!»

34 *Farisiebaa-ban'a ba ka waŋ maman, baa bir yaŋ aa ta ba piiye wuo: «Jina ba yuntieno† yaa hāa-yo himma famma-i u tuo donya jinabaa-ba-i nuomba-na.»

Nuomba hujarre bilaa Yesu-i

35 Yesu taa u wuora nilien-na hiera u waŋ Diilon-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na aa tuo waŋ *Diilon-bāaŋgu *Neldodolma-i aa bi tuo sire jaamba-i ba sinni-na hiera u kā. 36 Nuomba naa mulien aa ba kūoma naa tiraa kara ŋaa

† 9:34 Ba bi *Sitāni yaa *jina ba yuntieno-i. Nien 12.22-28.

tūlmba maŋ tienjo si-bei. Yesuŋ daa-ba dumaanjo-na, ba hujarre gbuu bel-o. ³⁷ Wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Dīmma dii bəi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cāarāŋ suontienjo-i u puər nuɔmba namba naara.»

10

*Yesu hāa u hāalābiemba-i himma
(Marke 3.13-19; Like 6.12-16)*

¹ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bī u *hāalābien cīncieluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sīnni-na hierē. ² U hāalābiemba famba yaa u *pəpuərbiemba-i. Ba yirēiŋa yaa daaya: Dīelā-wuonjo yaa Simɔ, baa u hāanjo-i Andere. Simɔ yerre nande yaa Pier. A naara Sebede bēmba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohūtienjo. A naara Sake maŋ Alfe biējo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juɔ hel Yesu huonju-na.

*Yesu puəraa u pəpuərbiemba-i
(Marke 6.7-13; Like 9.1-6)*

⁵ Yesuŋ hāa u *pəpuərbiemba-i himma-i, wuɔ puər-ba aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kā *niēraan wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāan *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlmba. ⁷ Da na hi terienju terienju, na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-bāanju piyaa tī. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuərmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fōŋgūo-i gbāŋgbāŋ, taa na bi ce na hā nuɔmba-i

gbāṅgbāṅ. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biε gbeina, ¹⁰ molo baa biε buɔra, molo baa biε jonḡoruo naṅo a naara uṅ diyaa umaṅ, molo baa biε naatenni, molo baa bi biε būle. Maacembiloṅo saaya baa u yerrenḡ kalaṅgu.

¹¹ «Da na suur nelle maṅ nuɔ-i, na taara hartiefεiṅo baa na fεrε igēna. Da na da hartieṅo, na tēna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fandena. ¹² Da na suur dumelle maṅ nuɔ-i, na cira: <Tiyāaṅ dei!» ¹³ Da ba siε na har dumelle fandena, Diilo yaṅ na jaaluṅgu kāyā di taamba-i; ṅga da ba saa siε na har-bei, Diilo yaṅ ba tē ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terieṅgu maṅ nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yaṅ-ba. ¹⁵ Mi waṅ ninsoṅo-i baa-na: Bamaṅ da ba ce mafamma-i, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuamba-i yiṅgu maṅ nuɔ-i, uṅ ka haa kumaṅ kutaamba-na, ku ka balaṅ yaṅ Sodɔmutaamba kūṅgu-i baa Gomɔrtaamba kūṅgu-i.»*

*Mulεma maṅ dii Diilonḡ-maacemma-na
(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)*

¹⁶ «Na saa da, miṅ puɔraa-na dumandε-i, kuu dii ṅaa mi ciεṅ tūlmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terieṅgu faṅgu-na, taa na suɔ na fεrεṅ belma, aa na baa yaṅ ba da cālmuo haa-nei. ¹⁷ Yaṅ mi gboya-nei jīna: Ba ka bī-na fāamaambaa-ba wulaa ka gεr-na. Ba ka muo-na *Diilonelhāalādūnnina. ¹⁸ Ba ka kā baa-na fōṅḡōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuṅ-nu'i baa *niεraamba-i hiere a piiye naṅ

* **10:15** Sodɔmutaamba kūṅgu-i baa Gomɔrtaamba kūṅgu-i: Niεṅ Miwaanḡo jīnammaṅ-sebe-i-na (Genèse) 18–19.

suɔnuŋ kumaŋ mɛi kũŋgu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ naŋ ka waŋ mamaŋ; yaan mafamma-i na hã Di-ilonɔ, u kaa pigãan-na baa-ma terduɔŋgu fanɔgu-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusũnniŋ-maama'i kaa waa de! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hɔmmu-na na waŋ-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba fɛɛɛŋ hãmba hã-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba fɛɛɛŋ mɔlbaa, banamba ba bisãlmba, banamba bi sire pu baa ba bĩncuɔmba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigãan-na mɛi maama-na. Nga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienɔ ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kã daade-na. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Molon-Biɛŋo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nilɛiŋa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hãalãbilonɔ sa maar u hãalãtienɔ-i, aa maacembilonɔ sa bi maar u yuntienɔ-i. ²⁵ Hãalãbilonɔ jɔguɔŋ u ce u hãalãtienɔ temma aa maacembilonɔ jɔguɔŋ u ce u yuntienɔ temma. Da ba gbɛ dumɛllentienɔ-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumɛllen-baamba-i ka hi hie?»

Umaŋ saaya kãalãmma
(Like 12.2-9)

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienɔgu fanɔgu-na, baa na ta na kãalã nuɔmba-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo waŋ mamaŋ baa-na, hilaan na muonu-mɛi na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na kãalã bamaŋ gbãa ko-na aa ba siɛ gbãa ce bĩŋkũŋgu na yaɛiŋa-na. Umaŋ dii

† 10:25 *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul. Niɛŋ 12.24-28.

kāalāmma, u yaa ŋaa Diilonɔ-i; u yaa gbāa caa-na baa na yaleiŋa-i hiere. ²⁹ Tigālāmba hāi sullu saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hūu-ma, u diei siε gbāa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsinni maŋ daani-i, Diilonɔ kāaŋ-ni hiere. ³¹ Terienɔgu faŋgu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigālāmba-na titirre.

³² «Umanɔ duɔ yiεra-mei nuɔmba yaanɔga-na wuɔ mei wuonɔ, muɔmi ka bi yiεra-mei mi To maŋ dɔrɔ-i-na u yaanɔga-na wuɔ kutienɔ-i mei bi wuonɔ. ³³ Ŋga umanɔ duɔ ciina-miε nuɔmba yaanɔga-na, muɔmi ka bi ciina kutienɔ-i mi To maŋ dɔrɔ-i-na u yaanɔga-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle
(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ si mi juɔ baa yaafɛlle hɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bεpuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hūɔbaa-ba-i. ³⁶ Naŋ fεrεŋ dūŋ-baamba ka bigāaŋ-ni.†

³⁷ «Umanɔ duɔ dɔl u bincuɔmba-i yaŋ muɔŋo-i, kutienɔ siε gbāa cu mi huonɔ-nu. Umanɔ duɔ bi dɔl u bisālmba-i yaŋ muɔŋo-i, kutienɔ siε gbāa cu mi huonɔ-nu. ³⁸ Aa umanɔ duɔ u sa siε muliεma-i baa kuliŋgu-i, u siε gbāa cu mi huonɔ-nu. ³⁹ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔgu yon, kutienɔ ka kɔsuɔŋ u fεrε. Ŋga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fεrε mei maama-na, u ka da cicɛlma maŋ sa tɛiŋ dede-i.»

Anfafamma pã ma tieno-i
(Marke 9.41)

† 10:36 Mise (Michée) 7.6

40 «Uman̄ duɔ suɔ na belma, kutien̄o suyaa mei belma yaa-i. A ne da uman̄ duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtien̄o belma yaa-i. 41 Uman̄ duɔ ne *Diilopɔpuɔrbilon̄o maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilon̄ uŋ ka pã u pɔpuɔrbilon̄o-i du-maa, u ka bi pã kutien̄o-i dumɛi. Uman̄ duɔ bel nelviin̄o-i fafamma wuɔ nelviin̄o, Diilon̄o ka pã kutien̄o-i a saa baa nelviin̄o-i. 42 Uman̄ duɔ ne mi *hãalãbilon̄o-i baa u yornumma-i aa hã-yo hũŋkol̄o-i yon̄ u nyɔŋ, mi wan̄ ninson̄o-i baa-na, u siɛ naa u daluɔ-i Diilon̄o wulaa.»

11

Nsãa-Bat̄isi puɔraa ba jo Yesu wulaa (Like 7.18-23)

1 Yesuŋ juɔ piiye t̄i baa u *hãalãbien̄ c̄incieluo ba hãi baamba-i, wuɔ sire suur nilɛiŋa-na tuɔ wuɔra u wan̄ Diilon̄-nelma-i. 2 Nsãa wuɔ t̄iɛ dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsan̄ ceŋ maman̄ hierɛ. Wuɔ puɔr u hãalãbiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo 3 kɛɛɛ *Kon̄kortien̄o man̄ saaya u jo, u yaa ufan̄o-i wei sisɔ uu dii huon̄-nu? Baa kã ka hi Yesu-i baama. 4 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kãan̄ na ka tũnu Nsãa-i baa nan̄ nuŋ maman̄ baa nan̄ dan̄ maman̄: 5 Yiriemba yufien̄a puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bei, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma.* 6 Uman̄ gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huon̄gu-na, kutien̄o yuŋgu dɔlaa.»

Nsãa-Bat̄isi s̄inni-i (Like 7.24-35)

* 11:5 Niɛŋ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 35.5-6; 61.1.

7 Nsáa pɔpuɔrbiembraŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigáaŋ nuɔmba-i Nsáa sínni-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na káa ka ne bige-i híeŋgu-na? Fafalmuŋ sagallaŋ híeŋgu-i dumaa, na káa ka ne ku yaa wéi? 8 Namaa káa ka ne bige-i? Na káa ka ne umaŋ diyaa bímbífafanni wéi? Ma sí bamaŋ diyaan bímbífafanni-i baa dii tíena fǎŋgǎtaamba dúnniŋ ké? 9 Nŋa namaa káa ka ne bige-i? Ma sí na káa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ'i ké? Aa naacolɔŋo faŋo-i, mi túnu-nei: U maaraa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i. 10 Ma nyegáaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

«Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋyaan-na ka cáa ŋ hǔmelle-i†,

ba gbě Nsáa yaa-i. 11 Mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: *Nsáa-Batisei temma saa hi hoŋ yogo caaŋ-biembra-na. A ne da umaŋ si dii baa yuŋgu *Diilonɔ-nelle-na, u maaraa Nsáa-i. 12 A doŋ dii Nsáa-Batisei báaŋ-nu, ji hi baa nyuŋgo, nelbabalaamba cíinaana *Diilonɔ-nellentesínni-i aa ta ba taara ba hǔu u nelle-i ce-de ba diele.‡ 13 Diilopɔpuɔrbiembra-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piiye Diilonɔ-nellentesínni maama a ji hi Nsáa-Batisei báaŋgu-i. 14 Na saaya na suɔ wuɔ baŋ waan *Eli maŋ maama-i wuɔ u ka jo, u yaa juɔ Nsáa-i. 15 Umaŋ duɔ u ka nu, u nu!»

16 Aa naa cira: «Mi gbáa saa fiéfié ku nuɔmba-i baa haba-i? Mi gbáa saa-ba baa bisálmba maŋ tíenaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuɔ:

17 † hulií tulammu há-na, na saa nyeyɔ.

† 11:10 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 11:12 Girekimma-na terien daaku gbáa bi nu nuŋ daama-i: Dii Nsáa-Batisei báaŋ-nu ji hi baa nyuŋgo *Diilonɔ-nelle kpakpaa di hǔmelle-i di hiel-de. Aa nuɔmba gbáaŋ kpelle da ba suur-die.

I hãl kuliin-neini hã-na, na saa kaal.»

¹⁸ Nsãa juo, u sa dii dibelle u nunḡu-na, u sa nyon kolma, na cira wuo *jina dii u yunḡu-na. ¹⁹ *Molon-Bien uḡ wuo aa tuo nyon, na sire ta na piye wuo: «Naacolḡ daa fuo bi yii baa niwuoni yaa-i yon baa konyolle! Aa tiraa sire bel jieru baa *nam-pohũtaamba baa nelbabalaamba.» Nḡa Diilon-nelma fafaanḡu da u maacemma'i nuo-i.»

Sũlma haraa nilainḡa nanḡa-na
(Like 10.13-15)

²⁰ Yesuḡ cie gberε-weima boi nilainḡa maḡ nuo-i, a taan baa sa hũu-ma nanna ba cilobabalaḡo-i. Yesu wuo donḡ tuo waḡ baa-ba wuo: ²¹ «Korasitaan namaaḡo-i, sũlma haraa-nei! Betsadataan namaaḡo-i, sũlma haraa-nei! Gberε maḡ cie namaa hõlma-na, kuo uu naa ce Tiir nelle yaa nuo-i baa Sidõ nelle-na, dii yiinaa baa naa kũnna cuonḡu ba ferḡ nuo aa dii buor ba jonḡorbaa a pigaan wuo ba naana ba cilobabalaḡo-i! ²² Terienḡu fanḡu-na, mi tũnu-nei: Diilonḡ duo ji tuo yuu nuamba-i, uḡ ka haa kumaḡ nei, ku ka balanḡ yanḡ Tiir-taamba kũḡu-i baa Sidõtaamba kũḡu-i hierε. ²³ Kafarnamutaan namaaḡo-i, na daa nie sũ na kaa da Diilonḡo-i wei? Na taal na ferε, na ta na kã dãamu-na. Gberε maḡ cie namaa nelle-na*, kuo uu naa ce Sodõmu yaa nuo-i, nyunḡo daayo-

§ **11:22** Kumaḡ haa Tiir-taamba-na baa Sidõtaamba-na: Nieḡ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10. * **11:23** Nieḡ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gberε-weima namma.

na, nelle fande naa waa yogo.† ²⁴ Terienḡu fanḡu-na, mi tūnu-nei, kumanḡ ka haa-nei ḡḡḡeryiḡu-na, Sodomu kūḡu ka waa hāaḡo.»

(Like 10.21-22)

²⁵ Ku huḡḡu-na, Yesu wuḡ cira: «Baba, nuḡnei Yuntienḡ nuḡ dḡrḡ-i-na baa hīema-na hiere. Niḡ fuyaa ḡ huḡḡa-i cēcēmuntaamba-na baa sebesuḡtaamba-na aa cēr pigāaḡ bisāmbiamba-i baa-ka, ḡ jaalunḡu bḡi. ²⁶ Ninsoḡo, ḡ cie ḡ huḡḡa yaa dumaanḡo-na, Baba.»

²⁷ Aa naa waḡ baa nuḡmba-i wuḡ: «Mi To birii wēima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuḡḡo-na, molo sa suḡ Bepolḡo-i, aa da ma bi hel Bepolḡo-na baa uḡ taaraḡ u pigāaḡ bamaḡ baa-yo, molo sa suḡ Tuḡḡo-i.»

Fiisaanḡu dii Yesu huḡḡu-na

²⁸ Yesuḡ waanḡ mafamma-i, wuḡ cira: «Namaa namaḡ tūyāa conḡorni ta ni ko-na, juḡḡ mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huḡḡa sa donḡ, aa mi sa tētēḡ mi fēε. Juḡḡ mi ji haa mi conḡoruḡḡu-i hā-na na cu mi huḡḡ-nu ku yaa na ka da fiisaanḡu. ³⁰ Mi conḡoruḡḡu si dii yonduo, mi tusālle dii fiεfiεfiε.»

12

Yitiēnanḡu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibienḡa fanḡa-na, *yitiēnanḡu nanḡu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hāalābiamba-na. Baa donḡ ta ba kar bile-i ba wuo. ² *Farisīēbaa-ba daa

† **11:23** Sodomu: Nieḡ u kūḡu-i Miwaanḡo ḡnammanḡ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

mafamma-i ce niɛ? Baa sire ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «Ne η hāalābiemba-i, kumaŋ saa saaya ku ce yitɛnanɔŋu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuɔ cira: «Nyulmu naŋ bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumaŋ, ma sɪ na kalaan-ku ke? ⁴ Davidi suurii Diilon-ɗūŋgu-na a biɛ Diilon-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, da kuɔ *Diiløjigāntien nuɔ sɪ, η siɛ gbāa wuo buruo faŋo-i. ⁵ Ma sɪ na bi kalaan *ānjīnamma-i ke? Wuɔ nelɛ saa saaya u ce maacemma yitɛnanɔŋu-na, ŋga Diiløjigāntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kāŋ-ku wuɔ cālmuo. ⁶ A ne da bande-i-na, kunganu dii kumaŋ maaraa Diilodubuɔ-i. ⁷ Diilonɔ ciera wuɔ: <Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaaŋ-miŋ ku yaŋ na niikonni-i.>† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yunɔŋu-i, naa naa saa ta na cāl nuɔmba-i na yun-nu. ⁸ A tiraa naara kufanɔŋu-i: *Molon-Bieŋo yaa yitɛnanɔŋu tienɔ-i.»

*Yesu siire nagāduɔla naŋo
(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)*

⁹ Yesuŋ juɔ piiye baa *Fariŋɛbaa-ba-i tɪ, wuɔ ta kā *Diilonelhāalādūŋgu-na. ¹⁰ Naacolŋo naŋo waa ba hɔlma-na, u naŋga diei naa minan. Fariŋɛbaa baa ta ba taara āntāalāmma da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanɔ-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, η gbāa sire jɛiŋo *yitɛnanɔŋu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Namaanɔ-na, u maŋ duɔ waa baa tūmaanɔ diei yon u kūndūŋgu-na aa

* **12:4** Niɛŋ Samiel sebɛɗfelāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7. † **12:7** Ose (Osée) 6.6

tūmaan daayo par suur fuon-nu yitienangu-na, kutieno ka yan-yo dii fuongu-na wuo yitienangu wei? ¹² Nelbilon-o-i baa tūmaan-o-i, hai boyaa? Teriengu fangu-na, anfafamma gbāa ce yitienangu-na, weima si dii.» ¹³ Aa naa wan baa naacoln daayo-i wuo: «Fara n nannga-i.» Naacoln wuo bi fara u nannga-i, kaa firnu kananga temma-i. ¹⁴ Farisēbaa baa pān hel ka ta ba da ba-naa Yesu komman-kūngu-na.

Yesu yaa Itieno cāarāno-i

¹⁵ Yesun juo suo wuo ba taara ba ko-yo, wuo ta halan teriengu-na. Nuon baa kūl ba-naa ta ba nyaanu-yuo. Jaamba waa ba hōlma-na. Wuo sire-bei hiere ¹⁶ aa naa wan-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yan molo suo wuo u yaa siire-bei. ¹⁷ Diilon un puāraa *Isayi wan man, ma'i sī daama-i wei? Isayi waan-ma wuo:

«Diilono ciera wuo:

¹⁸ *Mi hielaa mi cāarāno yaa daayo.*

U maama sa suo aa dōlnu-mie.

U yaa fien mi huōnga-i.

*Mi ka hā-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigāan nuōmba-i nilēina-na hiere baa hūmeviile-i.

¹⁹ *U sie gān baa molo.*

U sa jo duō ji hohuola baa molo.

Molo sie nu u piye hūngbesennin.

²⁰ *U sie perien terre man kaanu tī,*

aa u sie dīn dāamu man kusiriiye tī.

U ka waa ma yaa nuō-i fuō nuōmba-i nilēina-na hiere ba ji hūu viisīnni maama-i.

21 *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanɔa-i yuɔ.»*†

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)*

22 Ku huonɔŋu-na, baa ji jo baa bobo-yironɔ naɔo-i Yesu wulaa. *Jinabaa-ba'i naa ciε-yo dumaanɔ-na. Yesu wuɔ puur u yufienɔ-i aa naa ce u tuɔ gbã u piiye. 23 Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa nɔaa *Davidi hãayɛlnɔ yaa-i?» 24 *Farisɛbaa-ban juɔ nu-ma, baa gbɛ-ku dumaa wuɔ: «Jina ba yuntienɔ-i *Belsebul§ yaa hãa naacolɔ daayo-i himma-i u tuɔ donya jinabaa-ba-i.»

25 Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da n da neduɔlen-baan namaanɔ-i na sa gbo, yiinɔgu dii baa yiinɔgu na nelle ka muonu. Da na bi waa ciinɔgu-na sisɔ dumɛlle-na aa na sa taara na da na-naa, na dumɛlle ka muonu. 26 *Sitani duɔ tuɔ donya fuɔ ferɛn baamba-i, ma sɪ kuu dii nɔaa u gɔn baa u ferɛ kɛ? Dumaanɔ-na, u fɔnɔgũ ce nie aa cɔ u wulaa? 27 Na gbɛ-ku dumaa wuɔ Belsebul yaa hãa muɔ himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa nuɔmba fuɔ, hai moloɔo-i hãa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferɛn baamba yaa ka karnu ciiruo-i. 28 Muɔ fuɔ, *Diilon-Yalle yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigãan wuɔ *Diilon-bãanɔgu paa-nei ti.

29 «Hai moloɔo-i gbãa suur u nabiɛn dɔnɔgu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabiɛnɔ yan-yo dumaa? Nga kutien duɔ bel u nabiɛnɔ-i vaa-yo

† 12:21 Isayi (Ésaïe) 42.1-4 § 12:24 *Sitani yerre nande yaa *Belsebul.

igěna, u gbāa suur biɛra u bimbinni-i hiere ta baa-ni.

³⁰ «Umanj duɔ uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutienɔ bigāan-mi; aa umanj duɔ u sa tigiinj baa-mi, kuu dii ŋaa u pisällā.

³¹ «Mi tūnu-nei: Nelbiliembanj cāl Diilonɔ-i aa ta ba haa tuosinni manj yuɔ hiere, u gbāa ce jande bei aa yanj ma tī. Ŋga umanj duɔ tuora u *Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ hɛma-na, jande cɛraa u ce-yuɔ dɔrɔ-i-na. ³² Umanj duɔ wanj āndababalaangu hā *Molon-Bienɔ-i, ma gbāa tī. Ŋga umanj duɔ piiye āndaparaangu hā Diilonj-Yalle-i, ma siɛ tī nyunjo, ma siɛ tī bisinuɔ.

³³ «Tibifafaangu yaa maan biefɛfɛiŋa-i. Tibibabalaangu manj biebabalɛiŋa. Ba suɔ tibiingu-i ku bienja yaa nuɔ-i. ³⁴ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Nanj balaan, nelfafamma ce niɛ aa hel na nunni-na? Nelienj nuɔ ŋ huɔŋganj yuu baa mamanj, ma yaa hilaan ŋ nunju-na. ³⁵ Nelfɛfɛiŋ u ānfafamma hel u hɔfafanŋa'i nuɔ-i. Aa nelbalaan u maacembabalamma hel u hɔbabalaanŋa'i nuɔ-i. ³⁶ Mi tūnu-nei: Gɛŋgeryiingu-na, bamanj waanj āndasɔsɔnni-i hiere, Diilonɔ ka gānj baa-ba. ³⁷ Diilonɔ ka ne nanj fɛrɛnj nunj-āndaangu yaa-i aa cira ŋ cālāa sisɔ ŋ saa cāl.»

*Nuɔmba ciera Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)*

³⁸ Yesunj juɔ piiye tī, *ānjɛnamma pigāataamba namba-i baa *Farisiɛbaa-ba namba cira: «Hāalātɛ, i taara ŋ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fiefiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku! Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Binjɔŋgu sa ce dii

hã-na. *Yonasin cie maman, ma ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasin cie yinni siei-i dumaa teterienjo kusungu-na*, *Molon-Bienjo ka bi ce yinni siei-i dumei hieema-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuo Yonasi nungu-i aa nanna ba cilobabalaño-it†, a ne da namaa holma-na bande-i-na, moloño dii uman maaraa Yonasi-i aa na yagar wuo na sie nu u nungu-i! Diilonj duo ji tuo yuu nuomba-i, Ninivetaamba ka cira na calaa cemma. ⁴² Gengeryiingu-na, Seba nellentieno† ka da nungu fiefie ku nuon namaano-na. Fuo siire termaan daaku-na a karnu nilenja-i hiere ji nu *Salomo nelma-i, a ne da namaa holma-na bande-i-na, moloño dii uman maaraa Salomo-i aa na yagar na sa nu u nungu-i!»

Jina duo bir jo u sa fa
(Like 11.24-26)

⁴³ Ku huongo-na, Yesu wuo cira: «*Jina duo waa moloño-na aa ji hel, u ka ka tuo wuora u bin hien-nu duo taara muntienammu. ⁴⁴ Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir ka mi muntercolammu-na.» Aa bi bir. Duo ka ka da binkungu si dii kutienjo huonga-na, aa u gbuu migaan-ka da welewele aa tigiin-ka, ⁴⁵ u bir ka bi u najinabaa niehai, baman balaan yan ufanjo-i ba jo ji suur tiena-kei. Da ba suur tiena dumaano-na, ku migaan balan kutienjo-na a yan dielã-kungu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefie ku nuomba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juo da ba ji ne-yo
(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)

* **12:40** Nien Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † **12:41** Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ **12:42** Nellentien daayo waa cicienjo a saanu baa maman nyegãan girekimma-na.

⁴⁶ Yesuŋ waa tuɔ piiye baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u hãmba-i da ba ji ne-yo. Baŋ juɔ ji da u piiye, baa yiɛra gõŋgũɔŋ-nu. ⁴⁷ Naacolŋo naŋ wuɔ da-ba aa naa piɛ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiɛra gõŋgũɔŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbẽ naacolŋo-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hãmba-i wɛi?» ⁴⁹ Aa naa wuɔra pigãaŋ u *hãalãbiemba-i baa u naŋga aa cira: «Mi nyu-i baa mi hãmba yaa daaba. ⁵⁰ Bamaŋ ciɛŋ mi To maŋ dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba yaa mi hãmba-i, ba yaa mi tũɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fũmanarãŋo naŋ maama (Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduɔŋgu faŋgu-na, Yesu wuɔ sire hel kã ka tɛna dalanŋa nuŋgu-na. ² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugũŋ beŋo naŋo-na tɛna aa nuɔmba waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ biɛ gbãŋɛini tuɔ naŋ baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo kãa ka naŋ fũma u suonŋgu-na. ⁴ Fũma naŋo kã ka di-ire hũmellen-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuo ufaŋo-i. ⁵ Unãŋo kã ka diire tãmpɛllen-terien-nu. Hɛma saa waa bɔi terienŋu-na; a ce u pa yaŋ unãŋo-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan-na. Bãaŋguŋ juɔ donŋ ta ku jo, wuɔ kuol hierɛ kpɛmmu! ⁷ Unãŋo kã ka diire hɛŋ-nu. Hɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Umanŋ diiriye suon-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unãŋo bienŋa komuɔŋa da-a-ndii, unãŋo bienŋa komuɔŋa sa-a-siɛi, unãŋo komuɔŋa baa cĩncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Uman duɔ u ka nu, u nu!»

*Kuman cie Yesu tuɔ nan gbãɛini-i
(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)*

¹⁰ Yesuŋ juɔ nan ti, u *hãalãbiemba piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, bige-i cie ŋ ta ŋ nan gbãɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilonɔ cie baa namaanɔ-i. U *nellentesinni maama man fuyaa, u pigãan namaanɔ-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kuanɔgu mei. ¹² Uman duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kuanɔgu ka ta ku naara u sɔsuɔmunɔgu-i; ŋga uman duɔ u sa suɔ biŋkũŋgu, cɛllɛ-kũŋgu man un suɔ-kun, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kuman cie mi ta mi nan gbãɛini-i baa-ba, yufienɔ dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelman kãŋ yanga man nuɔ-i. ¹⁴ Diilon un puɔraa *Isayi wan man, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonɔ ciera wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,

ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaanɔga-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da biŋkũŋgu.

¹⁵ *Hama-i nuɔ-i?*

Bande ku nuɔmba nyaayã ba fɛrɛ cor;

ba suunu ba tũnni-i

aa suuye ba yufienɔ-i.

Ba sa taara ba da biŋkũŋgu.

Ba sa taara ba nu weiɔma.

*Ba sa bi taara ba suɔnu kuanɔgu aa jo mi wulaa mi
ji kor-ba.»**

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufienɔ-i aa ta na nu baa na tũnni-i.

* **13:15** Isayi (Ésaie) 6.9-10

17 Mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Diilopɔpuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da nan dan kuman, aa nu nan nun maman, nga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

*Yesu firiinu fūmanarāŋo gbānalāŋgu-i
(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)*

18 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan na tūnni-i na nu fūmanarāŋo gbānalāŋgu yunŋu-i:
19 Nuɔmba nan hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga; da ba nu *Diilon-bāŋgu maama-i ba sa bel-ma nammu hāi, ba yan *Bigāarāŋo jo ji hiel-ma aa yan-ba. 20 Banan hɔmmu dii ŋaa tāmpellen-terienŋu; da ba nu Diilon-nelma-i ma pāŋ dɔlnu-bei ba hūu-ma. 21 Nga ma sie gbāa nan kaasinni. A ce dumaŋo-na weiŋ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. 22 Banan hɔmmu dii ŋaa hieŋ-terienŋu; da ba nu Diilon-nelma-i ba yan anjoguɔma-i baa gbein-maama jo ji suuye-mei; a ce ma sa da belle ba wulaa. 23 A ne da banan hɔmmu dii ŋaa hiefafamma; da ba nu Diilon-nelma-i ba suɔ ma yunŋu-i aa wuɔ ma hūmelle-i din saaya di wuɔ du-maa. Kufanŋu taamba yaa dii ŋaa fūma man gbuu sire kpatalla; unanjo biena komuɔŋa da-a-ndii, unanjo biena komuɔŋa sa-a-siei, unanjo komuɔŋa baa cɪncielbaa.»

Suontienjo nanjo baa u bigāarāŋo

24 Yesu wuɔ tiraa nan gbānalāŋgu nanŋu baa-ba wuɔ: «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa moloŋo man siire ka duu dimma u suonŋu-na aa jo ji tiena.
25 Isuɔŋgu nanŋu-na, u bigāarāŋo nanjo yan nuɔmba duɔfūŋ aa sire ka nan hēbienja dimma hɔlma-na.

26 Dimmaṅ juo ta ma hon huonḡu-na, suontienjo maacembiemba da hien daaku-i. 27 Ba jo ji ta ba yuu suontienjo-i wuo: 'Yuntie, ma si ṅ duu dimma'i ma kula suonḡu-na ke, hienḡu maama nie?'

28 «Suontienjo gbẽ-ba wuo: 'Unanjo si, mi bigaarãṅo nanjo'i cie mafamma-i.»

«Maacembiemba cira: 'I ka for-ku nanna wei?'

29 «Suontienjo gbẽ-ba wuo: 'Yaan-kun, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dimma namma. 30 Yaan ni vaa hiere. Din da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igẽna a tigiin-ku caa-ku aa suo kar mi dimma-i dii-ma inonḡo-na ha-mi.»

*Diilon-nellentesinni dii ṅaa mutardi-belle
(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)*

31 Ku huonḡu-na, Yesu wuo tiraa nan gbãnalãṅu nanḡu baa-ba wuo: «*Diilon-nellentesinni dii ṅaa mutardi-belle maṅ baṅ duude. 32 Mutardi-belle yaa yuraanu yan hiere, ṅa da di pa, di sire maar niifielu-i hiere a ce tibiinḡu huriimba ta ba jo ba se kamma ku.»

Diilon-nellentesinni dii ṅaa konsiini

33 Aa naa tiraa cira: «*Diilon-nellentesinni dii ṅaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjũmmu-i kolloyufienja sisi baa-ni, ni sire-muo hiere.»

*Kumaṅ cie Yesu tuo nan gbãneini-i?
(Marke 4.33-34)*

34 Yesu waan nel daama-i hiere baa nuamba-i gbãneinin; duo puur duo piiye gbãnalãṅu, a puur duo piiye gbãnalãṅu. 35 *Diilopɔpuorbilon

uŋ waŋ maŋ maŋ ma'i sɪ daama-i wei? Di-
 ilopɔpuɔrbilonjo waŋ-ma wuɔ: «Diilonjo ciera wuɔ:
 ‹Mi ji ta mi piiye baa-ba gbānɛiniŋ.
 Maman naa fuo dii miwaanjo domma-na,
 mi ka waŋ-ma baa-ba.›»†

*Yesu firnu suontienjo-i baa u bigāarāŋo-i ba
 gbānalāŋgu-i*

³⁶ Yesuŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ yaŋ nuɔmba-i aa naa
 ta kŋŋ. U *hāalābiemba kā u wulaa ka cira: «Niŋ
 naan gbānalāŋgu maŋ wuɔ suontienjo nanjo duu
 dɪmma aa u bigāarāŋo kā ka nan hēbienja dɪmma
 hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yuŋgu-i
 wei?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molon-Bienjo yaa suon-
 tienjo-i; u yaa duu dɪmma-i. ³⁸ U suonŋu yaa mi-
 waanjo-i. Dɪmma yaa bamaŋ cuu Diilonjo huon-
 nu aa hēbienja yaa bamaŋ cuu *Bigāarāŋo huon-
 nu. ³⁹ Suontienjo bigāarāŋo yaa *Sitāni-i. U yaa kaa
 ka nan hēbienja-i dɪmma hɔlma-na. Dikara-huonŋu
 yaa miwaanjo tɪmmaŋ-huonŋu-i aa dikartaamba
 yaa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Baŋ kaal hienŋu-i ba
 caa-ku duma, miwaanjo tɪmma-na, ku ka waa
 dumɛi. ⁴¹ Yiinŋu fanŋu-na, Molon-Bienjo ka ce u
 dɔrpɔpuɔrbiemba jo ji bel bamaŋ guɔlaan nuɔmba
 gbeini-i baa bamaŋ cien āmbabalma-i hiere a
 hiel-ba u nelle-na ⁴² ka caa-ba dāŋgbɔguonŋu-na.
 Kaalunŋu siɛ ji waa dɛi. ⁴³ Nga bamaŋ wuɔyaan
 Diilon-hūmelle-i, ba ka waa huonŋu fanŋu-na ba To
 nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bāansɛniɛŋgu. Uman
 duɔ u ka nu, u nu!»

† 13:35 Gbelieman-nalāŋgu (Psaume) 78.2

Diilon-nellentesinni dii ηaa sēne

⁴⁴ «*Diilon-nellentesinni dii ηaa sēne maŋ fuyaa suoŋgu naŋgu-na, naacolŋo naŋo kā ka paya-yuo. U huoŋga gbuu fē, u migāaŋ fuo-yo aa kā ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a jo ji sāa suoŋgu faŋgu-i.»

Diilon-nellentesinni dii ηaa niibilienŋu

⁴⁵ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ηaa torgocerono maŋ taaraayaŋ niibilefafanni duo sāa. ⁴⁶ U juo da sukpekpelluŋ-kūŋgu naŋgu-i, u kā ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a sāa-ku.»

Diilon-nellentesinni dii ηaa juoŋo

⁴⁷ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ηaa tete-beljuoŋo. Da ba naŋ juoŋo-i, duo hi teterieno teterieno, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hūmma-na, ba kā ka tēna fiel baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaanŋo timma ka waa dumei: *Dorpuorbiemba ka jo ji fiel nelbalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dāŋgboguoŋgu-na. Kaaluŋgu sie ji waa dei.»

⁵¹ Yesuŋ waan mafamma-i, wuo yuu u *hāalābiemba-i wuo: «Miŋ waan maman, na nuo-ma hiere wei?»

Baa cira: «Ūu, i nuo-ma.»

⁵² Yesu wuo cira: «*Āŋjīnamma pigāatieno maŋ duo hūu-ma hāalā Diilon-nellentesinni kūŋgu-i, uu dii ηaa dumellentieno maŋ hielaan bimbifelenni-i baa niicolonni-i u muntierammu-na u hā nuomba-i.»

*Nasarētitaamba cīnaana Yesu-i
(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)*

⁵³ Yesuŋ juo naŋ gbãɛini-i tɪ, wuɔ ta terienŋu faŋgu-na ⁵⁴ a kã ba nelle-na†. Uŋ kãa, wuɔ kã ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hɔmmu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Fuɔ kaa hel baa nelnul daade-i hie? U cie niɛ tuɔ gbã u ce hiŋ daama temma-i? ⁵⁵ Ma sɪ fãnaŋo biɛŋo yaa kɛ? Maari biɛŋo'i sɪ wɛi? Fuɔ hãaŋo naŋo yaa baŋ biŋ-yoŋ Sake-i, unãŋo-i Yosefu, unãŋo-i Simo aa unãŋo-i *Yuda. ⁵⁶ U tũɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuɔ kaa hel baa hiŋ daama-i hie?»

⁵⁷ Kuŋ cie dumaŋo-na, ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Dilopɔpuɔrbilonŋo-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵⁸ Baŋ'a ba saa hũu u nelma-i dumaŋo-na, u saa ce gbɛɛ-wɛima boi terienŋu-na.

14

Nsãa-Batisiŋ kuu kuliŋgu maŋ (Marke 6.14-29; Like 9.7-9)

¹ Yibienja faŋa-na, fãamaaŋo maŋ waa *Galile yuŋgu-na, wuɔ nu ba piye Yesu maama-i. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi-Antipasi. ² Wuɔ gbɛ u maacem-biamba-i wuɔ: «Naacolŋ daayo-i mi suyaa miɛ *Nsãa-Batise yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i cie u hi hiŋ daama temma-i.» ³ A ne da Erɔdi fuɔ fɛɛ yaa naa cie ba bel Nsãa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi faŋo waa u mɔlɔ cieŋo aa u hũu-yo mɔlŋo wulaa. Ba taa ba bi mɔlŋo-i Filipu. ⁴ Uŋ hũyãa-yo dumaŋo-na, Nsãa wuɔ waŋ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo sɪ. ⁵ Erɔdi wuɔ

† **13:54** Ba nelle yaa Nasareti. Niɛŋ Like 4.16.

tuɔ taara u ko-yo. Nga nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Ns̄aa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ. Erɔdi duɔ ne terienɔu fanɔu-i, korma da-yo baa nuɔmba-i.

⁶ Yiingu nanɔu-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u homman-yiingu ponsaanɔu-i aa naa b̄i u j̄naamba-i. Erodiyadi bilonɔ wuɔ nyenɔ Erɔdi j̄naamba yaanɔa-na ponsaanɔ daaku-na; kuɔ fununɔ dɔlnu Erɔdi. ⁷ Wuɔ p̄a nunɔu baa bilonɔ-i wuɔ fuɔ baa Diilonɔ, kere un taaranɔ kumanɔ, u wan-ma, u ka h̄a-yo baa-ku. ⁸ Bilonɔ nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Ns̄aa-Batise yunɔu. Bilonɔ wuɔ bi cira: «Mi taara n̄ kar Ns̄aa-Batise yunɔu-i a dii-ku tasaanɔ-na jo baa-ku ji h̄a-mi bande.» ⁹ F̄amaanɔ yaanɔ kaa p̄an bir ka den birma; nga u ka ce-ma nie? U yaa p̄a nunɔu-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Wei ma s̄i.» ¹⁰ Aa naa puɔr ba k̄a ka kar Ns̄aa-Batise yunɔu-i dii kaso-i-na ¹¹ a dii-ku tasaanɔ-na ji h̄a bilonɔ-i baa-ku. Bilonɔ wuɔ h̄u-ku h̄a nyunɔ-i baa-ku. ¹² Ns̄aa *h̄aal̄abienɔ baa k̄a ka bie u bomborre-i ka fuere-die aa naa k̄a ka t̄nu Yesu-i baa-ma.

Yesu h̄aa nelp̄unɔu nanɔu wuo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Ns̄aa 6.1-14)

¹³ Yesunɔ nuɔ nel daama-i, wuɔ bie benɔ ta tuɔ k̄a u den. Nuonɔ baa yagar nu-ma aa naa hel nileinɔa-na a bella nuoraanɔu nunɔu-i ta ba nyaanu-yuɔ. ¹⁴ Un kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelp̄unɔu nanɔu temma u yaanɔa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ donɔ tuɔ sire jaamba manɔ waa baa-ba.

¹⁵ B̄aanɔunɔ juɔ hir huonɔu-na, u *h̄aal̄abiemba pie k̄a u wulaa ka cira: «B̄aanɔu t̄ie t̄i, aa ii dii h̄ien-nu, n̄ sa ce nuɔmba b̄orɔ k̄a nileinɔa manɔ k̄at̄onni-na ka taara niwuoni s̄aa wuo wei?»

16 Yesu wuɔ cira: «Yunḡu si dii ba da ba kã; namei saaya na hã-ba niwuoni-i ba wuo.»

17 U hãalãbiɛn baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yon baa titiraamba hãi.»

18 Yesu wuɔ cira: «Juɔn baa-ni na ji hã-mi.»

19 Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɛna hɛnḡu-na, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hãi baan daaba-i a ciir u yunḡu-i dɔrɔ-i-na a jaal Diilonḡo-i aa naa bũlnu buruo-i a hã u hãalãbiɛmba calnu-yuɔ hã nuɔmba-i. 20 Nuɔn baa wuo niɛ yarba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien cɪncieluo a hãi. 21 Baman naa waa, ba gbãa yu nuɔmba neifiɛna hãi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunḡu sɪ baa bisãlmba-i.

Yesu wuɔyaa hũmma dɔrɔ

(Marke 6.45-52; Nsãa 6.16-21)

22 Ban bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hãalãbiɛmba biɛ beḡo-i ta u yaan-na ta ba karnu ba kã bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔrɔ kũn ba cɪnninḡ. 23 Nuɔmban juɔ bɔrɔ hiere, wuɔ kã ka nyugũn tãnunḡu-na tuɔ cãrã Diilonḡo-i. Bãanḡun fiɛ ji tɪ, wuɔ tɛna dii u da-u-diei tuɔ cãrã Diilonḡo-i. 24 A ne da huɔnḡu fanḡu-na, u hãalãbiɛmba naa maa baa beḡo-i. Fafalmu nan temma sire ta mu jãrã-bei. Hũn maa ta ma sagalla beḡo-i baa-ba. 25 Cicãnjãale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hũmma dɔrɔ-i-na u kã ba wulaa. 26 Ban juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hũmma dɔrɔ-i-na, ba huleiḡa gbuu pãn caar wuɔ sɪ isuɔtienḡo. Baa don ta ba kaasɪnḡ.

27 Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!»

28 Pier wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hũmma dɔrɔ-i-na kã n wulaa.»

29 Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pier wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jārā-yuɔ. 30 Uŋ juɔ jɔguɔŋ fafalmu maama-i, u holle pāŋ caar, wuɔ donj tuɔ nyierā hūmma-na. Uŋ nyierāŋ dumaanɔ-na, wuɔ tuɔ kaasŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» 31 Yesu wuɔ fara u nanŋa-i a bel-o aa naa cira: «ŋ saa haa ŋ nanŋa-i miɛ ku haama ku'i cie. Bige-i cie ŋ ce ŋ hɔmmu-i mu hāi?»

32 Uŋ bilaa u nanŋa-i dumaanɔ-na, baa kā ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pāŋ yiera. 33 Bamanj waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaanŋa-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diilonj-Bienj nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na
(Marke 6.53-56)

34 Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa baa perienj karnu kā Genesareti. 35 Genesaretitaamanj daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniŋ-nileiŋa-i hierē. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hierē 36 ji ta ba cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yanj ba yiɛya u jonjgoruo tūŋgu yaa yonj. Ku waa umanj duɔ yiɛya u jonjgoruo tūŋgu-i, kutienjɔ pāŋ sire da yeryer.

15

Bīncuɔŋ-hūmelle maama
(Marke 7.1-13)

1 Ku huonŋu-na, *Farisiebbaa-ba namba-i baa *ānjīnamma pigāataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kā Yesu wulaa 2 ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ *hāalābiemba sa wuɔ bīncuɔŋ-hūmelle-i? Da ba'a ba wuo niuwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

3 Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi cie namaa na yan Diilonjo un waan mamaŋ aa ta na ce na b̄incuɔŋ-maama? 4 Diilonjo ciera: «*Ta η dii η b̄incuɔmba nuŋgu-i.*»* Aa tiraa cira: «*Uman duɔ wan ɔndaparaanŋu hã u to-i sisɔ u nyu-i, kutierjo saaya komma.*»† 5 Nŋga namaa birii cira wuɔ uman duɔ wan baa u b̄incuɔŋo-i wuɔ: «Min ŋa naa da kuman da mi kãyã-nie, mi pãa-ku hã Diilonjo.» Kεεε uman duɔ ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da b̄iŋkũŋgu hã u b̄incuɔŋo-i wεima sí. 6 Terienŋu fanŋu-na, na huraa Diilonj-nelma-i baa na b̄incuɔŋ-maama. 7 Huhurmantaan namaa temma-i daana-i; *Isayin fii-na baa kuman, na yuu-ku. Isayi waan-ma wuɔ: «Diilonjo ciera wuɔ:

8 «*Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yon.*

Mi maama si dii ba hɔmmu-na.

9 *Ban pigãan nuɔmba-i hũmelle man, bafamba diele.*

A ce dumaanjo-na, yunŋu si dii ba Diilojaale-na.»‡»

Kuman gbãa guɔla neliεŋ nuɔŋo-i
(*Marke 7.14-23*)

10 Yesuŋ piye mafamma-i, wuɔ b̄i nuɔmba-i a ji cira: «Karaan na tũnni-i fafamma na nu mi nelma-i: 11 Kuman suuriin neliεŋ nuɔ η nuŋgu-na, ku sie gbãa guɔla-nie Diilonj-hũmelle-na. Kuman hilaan, ku yaa gbãa guɔla-nie.»

12 U *hãalãbiemba piε u caan-nu ka cira: «ŋ saa suɔ wuɔ η nelma jaan *Farisiebaa-ba-i wεi?»

* 15:4 Helman-sebe (Exode) 20.12; Anjnamman-sebe 5.16

† 15:4 Helman-sebe (Exode) 21.17 ‡ 15:9 Isayi (Ésaie) 29.13

13 Yesu wuɔ cira: «Mi To maŋ dɔrɔ-i-na, uŋ¹a u saa sũ tibinni maŋ hiere, ni ka fuur halan. 14 Yaan-ban, baa dii ŋaa yiriemba maŋ bilaa ba nayirien nammu. Na suyaa kerre yiron duɔ bel u nayiron nanɔa, ba ka par suur fuon-nu ba hãi-i-na hiere.»

15 Pier wuɔ cira: «Niŋ waŋ nelma maŋ daama-i i saa suɔ ma yaanɔa-i; firnu-mɛi baa-ye.»

16 Yesu wuɔ cira: «Bisãlmba'i namaanɔ-i yogo wei? 17 Namaa saa suɔ wuɔ kumaŋ suuriin nelien nuɔ ŋ nuŋgu-na ku kã ŋ kusũŋ-nu aa cor ka ce binienɔa wei? 18 A ne da nelien nuɔ niŋ waŋ maman ŋ nuŋgu-na, ma hel ŋ huɔŋga'i nuɔ-i; ma yaa gbãa guɔla-niɛ Diilon-ɦumelle-na. 19 Anjɔgɔbabalamma hel nelien nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i: N huɔŋga'i diyaan-niŋ nelkolle-na, *fuocesĩnni-na, bĩŋwosĩnni-na, cuosĩnni-na, coikarre-na, baa yeblɛnande-na. 20 Daama temma yaa guɔlaayan nelien nuɔŋo-i. Nɔa a wuo niwuoni-i ŋ saa saara nammu-i, kufanɔu siɛ gbãa guɔla-niɛ.»

Nerciɛŋo nanɔo haa u nanɔa Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)

21 Ku huonɔu-na, Yesu wuɔ ta terienɔu fanɔu-na a kã Fenisi mara nuɔ. § 22 A ne da nerciɛŋo* nanɔo waa terienɔu fanɔu-na. Yesuŋ kãa, ciɛŋ daa wuɔ cu u huon-nu tuɔ fara u piiye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *Jina nanɔo dii mi bilonɔo yunɔu-na, kuu si dii-yuɔ dɛi.» 23 Yesu saa seŋ sũnunɔu yuɔ. U *hãalãbiemba piɛ u

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɪ ma nyegãan girekimma-na wuɔ «Tiiir baa Sidɔ mara». Niliɛŋa fanɔa dii Fenisi huon-na. * 15:22 Ciɛŋ daayo bĩncuɔmba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigãan wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

caan-nu ka cira: «Itie, η sa bir ciεη daayo-i i huonɔŋu-na wεi? Nj saa da uη ceη ijieni-i u nyaanu-yiε wεi?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Diiloŋo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yon, baa dii ηaa tũlmba man baala.»

²⁵ Ciεη daa wuɔ jo ji dũuna u yaanɔga-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-miε!»

²⁶ Yesu wuɔ cira: «Da η biε bisãlmba niwuoni-i hã juoraamba baa-ni ku saa fa.»

²⁷ Ciεη wuɔ cira: «Itie, η waan ninsoŋo, ηga ma sɪ juoroŋo tien duɔ wuo niwuoni-i aa niman diire, juoroŋo wuo-ni kε?»

²⁸ Uη waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Ciεη nuɔ, η haa η nanɔga-i miε kelkel! Niη taaran kuman, Diilo ka hã-ni baa-ku.»

Terduɔŋgu fanɔgu-na, bilon wuɔ bi pãŋ da u fεε.

Yesu siire jaamba bɔi

²⁹ Yesu wuɔ ta terienɔgu fanɔgu-na a kã *Galile dalanɔga-na ka nyugũŋ tãnuŋgu nanɔgu-na tɛna.

³⁰ Nuɔŋ baa kũɔl ba-naa ta ba kã u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dɛi. Uman duɔ jo baa u wuoŋo, u jo ji jina-yuɔ Yesu caanɔgu-na. Yesu wuɔ sire-bei hiere kpɛmmu! ³¹ Bobobaa-ba piiye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienɔ puurii. Kuɔ ce nuɔmba-i gberε. Baa ta ba gbɛliεŋ *Isirahel-baamba Diiloŋo-i.

Nuɔmba neifienɔ hãi wuyaa buruo niehãi yar-ba (Marke 8.1-10)

³² Yesuŋ waa dalanŋa-na, yiinŋu nanŋu-na, wuɔ bi u *hāalābiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Nuɔŋ daaba hujarre ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biŋkūŋgu wuo. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hūmelle-na.»

³³ U hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «I ka da nii-wuoni-i hie hieŋ daaku-na die hā nelpūŋ daaku da ku wuo ye?»

³⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u nie dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehāi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hie ma-na ³⁶ aa naa bie buruo niehāi daayo-i baa tetebien daaba-i a jaal Diilonŋo-i aa naa bŭlnu-nie hā u hāalābiemba calnu-nie hā nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien niehāi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifieŋa hāi temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisāimba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo ti, Yesu wuɔ ce ba bɔrɔ kūŋ ba cɪnniŋ aa fuɔ wuɔ kā ka bie beŋo tuɔ kā Magadā.

16

Yesu suɔraaya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huonŋu-na, *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Sadusɛbaa-ba namba siire kā Yesu wulaa wuɔ ba ka piye cure-yuɔ. Baŋ kāa, baa cira: «Hāalātie, ce himma namma i ne, mamaŋ pigāaŋ wuɔ ŋ juɔ Diilonŋ-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bāaŋ da ku ta ku suur huonŋu maŋ nuɔ-i, da na ne diilonŋo yaanŋa-i da-ka dāa, na cira: «Diilonŋo sie dāa, terienŋu ka fa.» ³ Aa da

na sire cucuuyunḡu-na a da diilonḡo yaanḡa saa fa, na cira: «Diilonḡo ka dāa nyunḡo-i-na.» Na ciε niε ta na suḡ diilonḡo yammu-i na bɔrɔ-muḡ aa na sa suḡ mamaḡ ciεḡ fiεfiε-i-na ma yunḡu-i? ⁴ Fiεfiε ku nuḡmba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Ba gb̄iε-ku dumaa wuḡ mi ce himma ba ne. Binḡkūḡu sa ce dii hā-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uḡ waan mafamma-i, wuḡ ta aa naa yaḡ-ba.

Yesu gbuḡya u hāalābiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-baḡ taa terienḡu-na, baa kā ka biε beḡo ta ba karnu ba kā dalaḡa yiεḡu naḡu-na. A ne da baḡ'a ba ta, ma saa t̄ienu u *hāalābiemba biε *buruo. ⁶ Yesu wuḡ gb̄ε-ba wuḡ: «Jande, bilaaḡ na fεrε *Fariśiε ba siini-na baa *Sadusiε ba bi niini-na.»

⁷ U hāalābienḡ baa donḡ ta ba piiye ba-naa nuḡ wuḡ: «Iḡ'a i saa biε buruo ku'i ciε u tuḡ piiye dε-i-na.»

⁸ Yesu wuḡ suḡ baḡ waḡ mamaḡ. Wuḡ cira: «Na saa haa na naḡa-i miε ku haama. Na bilaa-ma niε aa cira naḡ'a na saa biε buruo ku'i ciε mi ta mi piiye dε-i-na? ⁹ Na saa suḡ ku yaanḡa-i yogo wei? Naḡ calaanu buruo u ndii maḡ hā nuḡmba neifiεḡa hāi nuḡsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa naḡ biyaa segeyufiεḡa maḡ ta ku yiinḡu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehāi maḡ naḡ calaanu-yuḡ hā nuḡmba neifiεḡa hāi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufiεḡa maḡ naḡ biyaa-ya ta kufanḡu yiinḡu-na a maama karaanu-nei wei?

* **16:9** Niεḡ 14.15-21. † **16:10** Niεḡ 15.32-38.

11 Naa naa gbẽ na suɔ wuɔ miŋ ciera na bel na fere Farisɛ ba siini-na baa Sadusɛ ba niini-na, mi sa waŋ bur-maama!» 12 Terienɔgu fanɔgu-na, u hãalãbiemba suɔ suɔ wuɔ u saa cira ba bel ba fere siiniŋ-kerreŋ, nga wuɔ ba bel ba fere Farisɛ ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusɛ ba maama-na.

Yesu sɪnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

13 Yesubaa baa kãa kuanɔgu-i Sesare maŋ Filipu wuonɔ-na. Yesu wuɔ ka yuu u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuɔŋ ba'a hai moloŋo-i *Moloŋ-Bieŋo-i?»

14 U hãalãbien baa cira: «Banamba ciera nuɔnei *Nsãa-Batise-i; banan ba'a nuɔnei *Eli-i; banan ba'a *Seremi; banan ba'a *Diilopɔpuɔrbiloŋo nan nuɔ.»

15 Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

16 Simɔ-Pier wuɔ cira: «Diiloŋ uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Konkortieŋo maŋ, u yaa nuɔŋo-i. Cicẽlmantieŋo Bieŋo yaa nuɔŋo-i.»

17 Yesu wuɔ cira: «Pier, Nsãa bieŋ nuɔ, nan yunɔgu dɔlaa, niŋ waan mamaŋ daama-i nan kusũŋ-maama sɪ, mi To maŋ dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma ŋ nuŋgu-na.» 18 Aa naa cira: «Pier, ŋ yerre yunɔgu yaa wuɔ tãmpɛlle. Mi tũnu-nie: Mi ka fu mi dũŋgu-i tãmpɛlle fande yaa nuɔ-i. *Sitãni yufelle kuɔ, u sie gbãa ce-ku biŋkũŋgu. 19 Mi ka hã-ni *Diiloŋ-nelle dieŋa-i: Da ŋ ciina kumaŋ hɛma-na bande-i-na, ba ka ciina ku biŋkũŋgu-i dɔrɔ-i-na; da ŋ bi sie kumaŋ hɛma-na bande-i-na, ba ka bi sie ku biŋkũŋgu-i dɔrɔ-i-na.» 20 Aa naa waŋ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel wuɔ Diiloŋ uŋ saan *Konkortieŋo maŋ u yaa ufaŋo-i.

*Yesu kaal u mulɛma-i baa u hāalābiemba-i
(Marke 8.31–9.1; Like 9.22-27)*

²¹ A donɔ huonɔŋgu fanɔŋgu-na, Yesu wuɔ donɔ tuɔ piiye u pigāanɔ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Da ku fiε ce niε niε, fuɔ mi kā *Yerusalemu-i-na. Da mi kā, nelle bincuɔmba-i baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *ānjɔnamma pigāataamba ka ce-mi sūlma aa ko-mi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni hāi yonɔ hɛma-na, sielin-yiinɔŋgu-i, mi ka sire hel jo.» ²² Unɔ waanɔ mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba kā ba denɔ ka tuɔ wanɔ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta η piiye dumaa, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo siε hūu-ma ma ce.»

²³ Yesu wuɔ ne-yo da fiε aa naa cira: «*Sitāni, kā η halanɔ mi caanɔ-nu! Nɔ taara η guɔl mi gbeini-i wuɔ niε? Nɔ kusūnɔ-maama-i Diilonɔ-maama si, nelbilienɔ-maama.»

²⁴ Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuɔ gbɛ u hāalābiemba-i wuɔ: «Umanɔ duɔ tuɔ taara u cu mi huonɔ-nu, kutienɔ saaya u ciina u fere, aa u bi saaya u siε mulɛma-i baa kuliinɔŋgu-i. ²⁵ Umanɔ duɔ tuɔ kaal baa u yunɔŋgu yonɔ, kutienɔ ka kɔsuonɔ u fere; nga umanɔ duɔ tuɔ kɔsuonɔ u fere mei maama-na, kutienɔ ka da cicɛlma manɔ sa tiɛnɔ dede-i. ²⁶ Nelienɔ nuɔ da η da η yufienɔ-niini-i hiere miwaanɔ-na aa ka caa, yunɔ haku-i dii-kuɔ? Nelienɔ nuɔ η gbāa sāa η yunɔŋgu-i baa bige-i Diilonɔ wulaa? ²⁷ *Molonɔ-Bienɔ ka jo baa u To fɔnɔgūɔ-i baa u *dɔrpɔpuɔrbiemba-i. Duɔ jo, u ka pā nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. ²⁸ Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Banamba dii na hɔlma-na bande-i-na, ba siε hi ku, ba ka da Molonɔ-Bienɔ juɔ u fɔnɔgɔtesinninɔ-jomma-i.»

17

Yesu birii u den birma (Marke 9.2-13; Like 9.28-36)

¹ Yesuŋ waan mafamma-i, yinni niediei ku huonŋu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pɛr baa Sake a naara Sake hãanɔ-i Nsãa, ba kã ba den ka nyugũŋ tãnujaataama nanɔ-na. ² Ba'a ba ne da Yesu birii u den birma: U yaanŋa caa dumaa ka fɛɛɛŋ nuɔ ŋaa bãanŋu, u jonŋorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muimui. ³ Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. ⁴ Pɛr wuɔ gbẽ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na dɛ! Da ŋ siɛ, ŋ yan mi ce gbuganni siɛi: ku diei nan kũŋgu, ku diei Moisi kũŋgu, aa ku diei kũŋgu nanŋu-i Eli kũŋgu.» ⁵ Nelma saa ji tɪ u nuŋgu-na, nyaasinni nanni jo ji cɪnnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piye ni huonŋa-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. U yaa fiɛŋ mi huonŋa-i. Taa na nu u nuŋgu-i!»

⁶ Molon daa un piye, *hãalãbiemba kũɔma pãŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisiŋ ba yunni-i hɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanŋa-i bei aa naa cira: «Baa na kãalã; siiren!» ⁸ Ba ciirii ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yonŋ.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiire tãnuŋgu-na, Yesu wuɔ wanma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molon-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wan nel daama-i baa moloŋo.

¹⁰ U hãalãbiɛŋ baa cira: «Ma sɪ *ãnjɪnamma pigãataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo

igēna aa Diilonj unj pāa nunḡu-i wuɔ u ka saanj
Konjortienjo manj, u suɔ jo ke?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya
u jo ji migāanj weima-i hiere, ¹² ŋga mi tūnu-nei:
Eli juɔ tī. Unj juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba
bāanjgu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bāanjgu-i Molonj-Bienjo-
na dumɛi.» ¹³ Terienḡu fanḡu-na, u hāalābiemba
suɔ suɔ wuɔ u gbē *Nsāa-Batisei yaa dumaanjona.

*Yesu duanya jina naacombilonjo nanjo-na
(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)*

¹⁴ Banj hiiriye tānunḡu-na ka hi nuɔmba
terienḡu-i, naacoljo nanj wuɔ piɛ ka dūuna Yesu
yaanja-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre
mi bienjo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmarōŋo dii-yuɔ, ku
si dii-yuɔ deɪ. Da ku sire-yuɔ de-i-na, kunie u cii
suur dāamu-na, kunie u cii suur hūmma-na. ¹⁶ Mi
juɔ baa-yo ŋ *hāalābiemba wulaa, ŋga u maama
yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fieɪɪɛ ku nuɔŋ namaanjona-i na
sa hūu nelienj maama, na saa fa! Na daa nie sī
mi ka tīena baa-na gbula wei? Namaa ji hūu mei
maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naa-
combilonjo-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombilonjo-i.
*Jina'i naa cie-yo dumaanjona. Yesu wuɔ nuola
jina-i wuɔ u cor u hel naacombilonjo-na. Jina wuɔ
bi hel. Naacombilonj wuɔ da u fɛɛɛ.

¹⁹ Jinanj hilaa, hāalābiemba piɛ ba kula a yuu
Yesu-i wuɔ: «Bige-i cie mie i saa gbāa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanḡa-i mie ku
haama ku'i cie. Yaanj mi wanj ninsonjo-i baa-na:
Halle da na fie haa na niele-i mie yonj, weima sie

* **17:10** Malaki (Malachie) 3.23

gbãa yar-na cemma: Na gbãa gbẽ tãnuŋ daaku-i wuɔ ku sire kã dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «jĩna daayo temma-i, da na saa dii sũngu aa cãrã Diilonɔ-i na siε gbãa donya-yuɔ.»]

Yesu tirii u kuliingu maama-i

(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiingu nanɔu-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔnga-na, Yesu wuɔ tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, ba ka bel *Molon-Bieŋo-i hã nuɔmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yon hĩema-na, sielin-yiingu-i u ka sire hel jo.» U hãalãbiemba nuɔ mafamma-i ce niε? Baa gbuu pãŋ vãa ba yammu-i.

Nampo kũngu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamaŋ hũyãaŋ *Diilodubuɔ nampo-i, baa piε yuu Piεr wuɔ: «Na hãalãtienɔ pã Diilodubuɔ nampo-i wei?»

²⁵ Piεr wuɔ cira: «U sa pã-yo wuɔ bige-i ciε?»

Piεrŋ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ sĩeŋ-yo cira: «Piεr, naŋ wulaa haba-i pãaŋ nampo-i ba hã fõngõtaamba-i hĩema-na bande-i-na? Ba bisãlmba'i pãaŋ-yon waa niεraamba'i pãaŋ-yon?»

²⁶ Piεr wuɔ cira: «Niεraamba'i pãaŋ-yon.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisãlmba nuŋgu si dii nampo pãmma-na; dumei sĩ wei? ²⁷ Nga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba hõmmu-i. Kã nuoraanɔu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterieŋo maŋ dielã-wuonɔ-i, ŋ gbaar u nuŋgu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pã mɛi nampo-i baa naŋ bi wuonɔ-i hiere; di ka gbẽ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuo-i Diilon-nelle-na?
(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huoŋgu fanġu-na, Yesu *hāalābiēŋ baa piε u caaŋ-nu ka cira: «Itie, hai nelbuo-i *Diilon-nelle-na?» ² Yesu wuo bī bisāmbiloŋo naŋo a ji yiεra-yuo ba hōlma-na ³ aa naa cira: «Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisāmbiēŋ temma, na cεraa na suur Diilon-nelle-na. ⁴ Umaŋ duo hiire u fεε a ce u fεε cεkūo bisāmbiloŋ daayo temma-i, kufanġu tieno yaa nelbuo-i Diilon-nelle-na. ⁵ Na saa da, umaŋ duo ne muoŋo-i aa bel bisāmbiloŋ daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mei fεε yaa-i.

⁶ «Bisāmbiēmba maŋ haa ba naŋga miε daaba-i hiere, umaŋ duo guol unaŋ gbeini bei Diilon-hūmelle-na, sūlma haraa kutieŋo-na! Kuō baa na to namelle u nuoŋgu-na aa se-yo dii-yo nuoraŋ-nu u ciire, kuu naa buo-yuo.

⁷ «Sūlma haraa nelbiliēmba-na; ba siε gbāa naa kuubabalaanġu muncemmu-i, ŋga umaŋ duo dii u nanolŋo-i ku cemma-na, sūlma haraa kutieŋo-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ naŋga dii-ni kuubabalaanġu cemma-na, sisō ŋ gboluonġu, kar-ku ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur Diilon-nelle-na ba naŋga diei, sisō baa gboluonġu diei, ku boyyaa ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na, sisō baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanġu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei! Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku boyyaa ba ka caa-ni baa ŋ yufieŋa-i a hāi-i-na.»

Diilonjo sa sieya u bisālm̄ba-i
(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, taa na kāŋ bisālŋ daaba-i hiere, baa na yaŋ u diei. Mi tūnu-nei: *Dɔrɔpuɔrbiemba maŋ niɛyaŋ-bei, baa dii baa mi To-i dɔrɔ-i-na bāaŋgu-i baa isuonḡu-i. [¹¹ *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.] » ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tūlm̄ba komuon̄a ndii da ba waa baa umaŋ, aa u diei balla-bei, kutienjo sie yaŋ komuon̄a naa baa c̄ncieluo nennaa maŋ t̄iyāa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuonḡ daayo-i wei? ¹³ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huonḡa ka gbuu fẽ. A ne da komuon̄a naa baa c̄ncieluo nennaa maŋ t̄iyāa ba saa balla, bafamba kūŋgu saa gbāa fẽ u huonḡa-i fẽŋ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To maŋ dɔrɔ-i-na u kūŋgu-i; u sa taara u diei balla bisāmbienḡ daaba-na.»

Nelmaŋ saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

¹⁵ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobiŋ duɔ cāl, kã u wulaa ŋ ka pigāaŋ-yo uŋ cālāa kusuonḡ-nu; na hã-na-hāi. Duɔ hūu-ma wuɔ u cālāa, na cor baa na horre-i. ¹⁶ Duɔ saa hūu-ma, ŋ yaŋ-yo aa ŋ taara nelduonjo ŋ naara ŋ fere, sisɔ nuamba hāi na kã u wulaa na ka fiɛlnu-mei ŋaa Diilon-nelmaŋ waan̄-ma dumaa wuɔ: <Siertaamba hāi sisɔ ba siei da ba da nelma maŋ nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.>† ¹⁷ Duɔ saa

* **18:12** Ma nyegāaŋ girekimma-na wuɔ: «Kutienjo sie yaŋ komuon̄a naa baa c̄ncieluo nennaa maŋ t̄iyāa dii t̄anuŋgu-na.» Bafamba h̄ɛma-i hiere tānni. † **18:16** Anj̄namma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 19.15

ka hũu bafamba maama-i, kã η ka hi Diilon-đũη-baamba-i baa-ma. Duo saa nu Diilon-đũη-baamba nungu-i, baa tiraa η ta η kãη-yo na horre-na; ta η kãη-yo baa *nieraamba sisō η ta η kãη-yo baa nelbabalaamba.†

¹⁸ «Mi waη ninsoηo-i baa-na: Da na ciina bĩnkũngu bĩnkũngu hĩema-na bande-i-na, ba ka ciina-kuo đorō-i-na. Da na bi sie bĩnkũngu bĩnkũngu hĩema-na bande-i-na, ba ka sie-ku đorō-i-na. ¹⁹ Aa mi tũnu-nei: Na hōlma-na, bamaη da ba nunu banna hĩema-na bande-i-na aa cãrã bĩnkũngu mi To-i đorō-i-na u wulaa, u ka hã-ba baa ku bĩnkũngu-i. ²⁰ Na saa da, nuamba hãi sisō nuamba siei da ba tigiη ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hōlma-na.»

Diilonη taara i tie ce jande i-naa nu

²¹ Yesuη waη mafamma-i, Pier wuo pie yuu-yo wuo: «Itie, moloη duo tuo cãl-mi aa mi ta mi waη ma ta ma tĩ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pẽ? Da ku ji hi niehãi wei?»

²² Yesu wuo cira: «Mi sie cira niehãi yoη de! Nga mi ka cira da ku hi komuōηa siei baa cĩncieluo a tir sōmma niehãi.»

²³ Aa naa cira: «Na saa da, *Diilon-nellentesĩni dii ηaa nellentienō maη taaraayaη duo yuu u cẽmieηa-i u maacemiembra wulaa. ²⁴ U ce ba ta ba bĩ-ba ba hã-yo u tuo yuu-ba. Ku juo hi unano-i u cẽmelle waa gbεge-diele. § ²⁵ U saa naa

† **18:17** Ma nyegãaη girekimma-na wuo: «... ta η kãη-yo baa *nieraamba sisō *nampohũutaamba.» Bafamba taa ba kãη nieraamba-i baa nampohũutaamba-i nelbabalaamba. Nieη Anfirnumma-na. § **18:24** Cẽmelle maη waa-yuo di gbãa pã goηguonaamba neifenη ndii a ka hi bien cĩncieluo a ndii a saa baa gbeη nungu maη bĩe girekimma-na.

waa duo gbāa pā-de. Nellentienjo cira: «Da ma waa dumaano-na, suoraan-yon baa u cienjo-i baa u bisalmba-i a naara u nagān-niini-i hiere na suu u cēmelle-i.»

²⁶ «Naacoljo kā ka dūuna nellentienjo yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa η fē η huonga-i, mi ka gbān kpelle suu-de.» ²⁷ Uη piiye dumaano-na, u hujarre ko nellentienjo-i, u cira u yan u baa tiraa u pā bīnkūngu aa u sire u kā.

²⁸ «Maacemilonj daa u bi hilaa ku yaa nuo-i a suu baa u nabentienjo nanjo. Ba ce maacemma-i baa ba-naa. U cēmelle waa u nabentienjo fanjo-na. Di saa bi waa boi.* U pān nyon u nuhōen-na aa cira: «Jo baa mi gbeina-i!» ²⁹ U nabentienjo dūuna u yaanga-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa η fē η huonga-i mi ka gbān kpelle suu-de.» ³⁰ Naacolj wuo ma sa ti. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuo duo saa suu cēmēl daade-i u sa da hel. ³¹ Ku saa dōlnu u nabaamba-i. Baa kā ka tūnu nellentienjo-i baa-ma. ³² Nellentienj wuo ce ba bi u jo. Uη juo, nellentienj wuo cira: «Nelbabalanj nuo nanj temma-i daani-i, ma si nanj cāarā-muo mei ce nanj yanj mei gbeina-i ke? ³³ Ma miη cie hujarre-i nuo-na dumaa, nanj saa waa η ce hujarre-i η nabentienjo-na dumēi wēi?» ³⁴ U huonganj guolaaya baa-yo cor dumaano-na, wuo pān saan-yo u ka tuo ce pōrtamma duo suu u cēmelle-i.»

³⁵ Yesunj waan mafamma-i, wuo cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuo, mi To manj

* **18:28** Girēkimma-na ba ciera u cēmelle waa «*deniebaa komuonja ndii». A ne da ba taa ba pā gonjuonano-i denie diei bāduonju-na. A ce dumaano-na caamba siei baa yinni cīnciel maacemmanj-sullu'i waa-yuo.

dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumɛi.»

19

Bige-i gbāa bīena ānsorre-i?

(Marke 10.1-12)

¹ Yesuɲ juɔ waɲ nel daama-i tɪ baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kã *Yude ka waa dii *Yurdē bomborma namma-na. ² Nuɔɲ baa sire kũɔl banna kã u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bei hã-ba.

³ *Farisīɛbaa-ba naɲ baa ta ba ne wuɔ sɪ ba ka gbāa piiye cure-yuɔ. Baa piɛ u caaɲ-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilonɲ-hūmelle-i, da ku dɔl-niɲ ɲ gbāa nanna ɲ ciɛɲo-i wɛi?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalaɲ mamaɲ nyɛgāaɲ Diilonɲ-nelma-na wɛi? Ma sɪ ma waɲ Diilonɲ-nelma-na wuɔ Diilonɲ uɲ'a u jina miwaanɔ-i <u maa biɛɲo baa ciɛɲo>* ⁵ aa cira: <A ce dumaanɔ-na bibiɛɲo ka yaɲ u bīncuɔmba-i aa waa baa u ciɛɲo ba gbonu ce kuuduɔɲgu.>† ⁶ Da ba waa dumaanɔ-na, ba sa tiraa kãɲ-ba nuɔmba hãi, ba kãɲ-ba ɲaa nelduɔɲo. Teriɛɲgu faɲgu-na, Diilonɲ duɔ gbonu kumaɲ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

⁷ Farisīɛbaa baa yuu-yo wuɔ: «Maɲ yeɲ dumaanɔ-na, bige-i ciɛ *Moisi wuɔ umaɲ duɔ nanna u ciɛɲo-i u nyɛgɛɲ seɓe hã-yo a pigāaɲ wuɔ ba ānsorre buɔra?»‡

⁸ Yesu wuɔ cira: «Diilonɲ uɲ taa u ma miwaanɔ-i u saa naa dii mafamma-i u huɔɲga-na, ɲga Moisi daa na tūnni sa nu, ku'i ciɛ u hã-na hūmelle-i wuɔ

* **19:4** Miwaanɔ jɪnammaɲ-seɓe (Genèse) 1.27 † **19:5** Miwaanɔ jɪnammaɲ-seɓe (Genèse) 2.24 ‡ **19:7** Anjɪnamma tiyemman-seɓe 24.1

na ta na nanna na caamba-i. ⁹ Nga mi tūnu-nei: Uman̄ cieŋo-i duɔ u sa ce bɛmba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jā unan̄o, kutien̄o saa wuɔ Diilon̄-hūmelle; u cie *fuocesinni'i dumaan̄o-na.»

¹⁰ Uŋ waan̄ mafamma-i, u *hāalābiemba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ŋ bie cieŋo-i t̄in̄gu wɛi? N̄ sa yan̄ aa t̄iɛ serŋ nuɔ bɔlbɔl wɛi?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon̄ duɔ hā baman̄ ku f̄ŋgũɔ-i ba'i gbāa hūu nel daama-i, da ma'i s̄i nuɔmba-i hierɛ ba maahūuma s̄i. ¹² Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sers̄inni-i, banamba nel-biliemba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilon̄-maama'i diyaa-ba niɛ. Uman̄ duɔ u ka gbāa hūu-ma u hūu-ma.»

*Yesu cārā Diilon̄o-i hā bisāmbiembra namba
(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)*

¹³ Ku huon̄gu-na, baa jo baa bisāmbiembra namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bɛi aa cārā Diilon̄o-i hā-ba. *Hāalābien̄ baa sire ta ba nuola baman̄ juɔ baa-ba. ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaan̄ bisālm̄ba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, baman̄ dii bafamba temma-i, *Diilon̄-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bɛi aa cārā Diilon̄o-i hā-ba. Uŋ cie mafamma-i, wuɔ ta halan̄ terien̄gu-na.

*Weiŋo nan̄ maama
(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)*

¹⁶ Ban̄ taa dumaan̄o-na, naacol̄ŋo nan̄ wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, mi saaya mi ce ānfafan̄ hama-i da mi gbāa da cicēlma man̄ sa t̄iɛŋ dede-i?»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ yuu-mi baa ānfafamman̄-maama? Nelduɔŋo diei dii uman̄ faa;

u yaa Diilonjo-i. Da η ta η taara η da cicēlma maη sa t̄ieη dede-i, η saaya η ta η wuɔ un'a i tie wuɔ hūmienja maη.»

¹⁸ Naacolη wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «*«Baa ko neliηo, baa ce *fuoces̄inni, baa cuo, baa kar coima η haa molo-na, ¹⁹ ta η dii η to-i baa η nyu-i ba nungu-i, ta η dɔl η nanolηo-i ηaa nin dɔl η fεε dumaa.»*§»

²⁰ Naacolη wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi ciε-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da η ta η taara η gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã η ka suor η nagãη-niini-i hiere aa η cal gbeija faηa-i η hã sūntaamba baa-ya, ku yaa η ka ce weij̄o nuɔ dɔrɔ-i-na; aa η jo η ji ta η nyaanumiε.» ²² Naacolη daayo naa silaa waa weij̄o cor. Yesuη juɔ waη mafamma-i, wuɔ pãη v̄aa u yaan̄ga-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piiye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaan̄ mi waη ninsoηo-i baa-na: Kumaη ka ce weij̄o duɔ gbãa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁴ Na suyaa wuɔ kumaη ka ce nyɔgõmε duɔ gbãa cor mis̄εne-fuon̄gu-na kuu dii kpelle dε! Nga mi tūnu-nei: Kumaη ka ce weij̄o duɔ gbãa suur Diilon-nelle-na, kufan̄gu dii kpelle yaη.»

²⁵ Uη waan̄ mafamma-i, u hãalãbiemba hɔη muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piiye wuɔ: «Dumaan̄jo-na, hai moloηo-i ka gbãa suur Diilon-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wu-laa ma siε gbãa ce, ηga weima sa yar Diilonjo-i.»

§ 19:19 Helmaη-sebe (Exode) 20.12-16; An̄jnamma tiyemaη-sebe (Deutéronome) 5.16-20; Buolmaη-sebe (Lévitique) 19.18

27 Terienḡu fanḡu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, miε maḡ yaan i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie i ka da bige-i kuɔ?»

28 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waḡ ninsoḡo-i baa-na: Bimbiḡ da ni ji bir hiere niifelenni, *Molon-Bieḡo ka tiena u fḡḡḡtesinni-na aa namaa namāḡ nyaanun-miε cinciēluo baa na hāi, na ka bi tiena fḡḡḡtesinni-na ta na fiēlnu *Isirahel dūnni cinciēluo ni hāi niini yun-maama-i. 29 Aa umaḡ duɔ ta aa yaḡ u dumelle-i, u hāmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tūɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisāmba-i, u sonni-mei maama-na, un taa aa yaḡ nimaḡ, u ka da ni temma sɔmma komuḡḡa ndii. Aa u ka tiraa da cicēlma maḡ sa tieḡ dede-i. 30 Na saa da, bamaḡ taa yaanḡa fiēfiē-i-na, ba bɔi ka bir waa huḡḡ-nu, aa bamaḡ dii huḡḡu-na fiēfiē-i-na, ba bɔi ka ta yaanḡa.»

20

Suontieḡo naḡo baa u maacenciraamba

1 Ku huḡḡu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilon-bāanḡu dii ḡaa suontieḡo maḡ siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suḡḡu-na. 2 Un daa maacenciraamba-i ba waḡ ma saa wuɔ u pā-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bāduḡḡu-na aa ce ba kā suḡḡu-na.

3 «Bāanḡun juɔ boḡ, u kā nellen-huḡḡa-na ka tiraa da banamba wuɔra ba biḡ ba sa ce biḡkūḡu. 4 U gbē-ba wuɔ: «Kāan mi suḡḡu-na, mi ka pā-na, mi sie du-na.» 5 Bafaḡ baa bi ta kā.

* 20:2 Ba taa ba pā ḡḡḡuonaḡo-i denie diei bāduḡḡu-na.

«Bãanḡuḡ juo huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kã. Bãtarunḡu-na, maaduoma. ⁶U juo tiraa hel bãan-yufellen kãn suurma huonḡu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na tɛna nan bãanḡu-i na saa ce bɪŋkũḡu?»

⁷«Baa cira: «I saa da maacemma ku'i ciɛ.»

«Suontienḡ wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Da ma waa du-maanjo-na, kãnḡ meɪ suonḡu-na.»

⁸«Bãanḡuḡ juo tɪ huonḡu-na, suontienḡ wuɔ wanḡ baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bɪ maacenciraamba-i ḡ pã-ba. Nḡ donḡ baa bamanḡ juo huonḡu'i nuɔ-i ḡ ka bãl baa dɪɛlã-baamba-i.» ⁹Bamanḡ juo bãanḡuḡ kãn suurma-i huonḡu-na, ba bɪ bafamba jo, ji hã-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunninḡ. ¹⁰Kuḡ juo hi dɪɛlã-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar bamanḡ juo huonḡu-na; ba hã-ba kuuduonḡu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹Baa sire ta ba waana baa suontienjo-i ¹²wuɔ: «Bamanḡ juo huonḡu-na ba saa da ce bɪŋkũḡu aa bãanḡu tɪ aa ḡ bel diilonjo-i pã-ba kuuduonḡu baa miɛ manḡ juo dii cucuuyunḡ-nu, bãanḡu ye-ye nan bãanḡu!»

¹³«Suontienḡ wuɔ gbẽ unanjo-i wuɔ: «Mi jɪɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dãnambãanḡu-na mi pã-ni denie u diei kɛ? ¹⁴Nḡ gbeinḡa'i si a nunḡu-na wɛi? Biɛ-ya ḡ kã. Muɔmeɪ ciɛra mi ka hã umanḡ juo huonḡu-na kuuduonḡu baa umanḡ juo yaanḡa-i, nanḡ nunḡu dii-kuɔ wɛi? ¹⁵Meɪ gbeinḡa-i, mi baa ce kumanḡ dɔlaanu-miɛ baa-ya wɛi? Sisɔ minḡ ciɛ ãnfafamma-i ma'i jaa-ni?»»

¹⁶Yesunḡ waanḡ mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, bamanḡ dii huonḡu-na, ba ka ta yaanḡa, aa bamanḡ dii yaanḡa-na, ba bir tɪɛ huonḡ-nu.»

*Yesu tiraa tir u kuliingu maama-i
(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)*

¹⁷ Yesuŋ juɔ biε hūmelle-i tuɔ kã *Yerusalemu-i-na, wuɔ bī u *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ a waŋ baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa iŋ kãŋ Yerusalemu-i-na ke. Diε kã, ba ka bel *Moloŋ-Bieŋo-i a hã *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i baa-yo. Da ba hã-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hã *niεraamba-i baa-yo ba nyε-yo sūlma aa muo-yo aa gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Nŋa da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yoŋ hĩema-na aa sieliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo.»

*Nelbuɔ saaya u ce u fεε maacembiloŋo
(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)*

²⁰ Ku huonŋu-na, Sebede ciεŋ wuɔ piε Yesu caaŋ-nu baa u bepuɔmba-i ba hāi-i-na† ka dūuna duɔ cārã. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellentesinni-i, ŋ yaŋ mi bepuɔŋ daaba-i ba hāi-i-na unanŋo tĩena ŋ nadienŋa-na unanŋo-i ŋ nanyuɔŋgu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ naŋ cārãŋ kumaŋ dε! Yaahuolo maŋ ka haa-miε, namaa ka siε u temma haa-nei wei?»

Bisālŋ daa baa cira: «Ūu, i ka siε u haa-yiε.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo maŋ ka haa-miε, u ka haa-nei ninsoŋo, ŋga mei siε gbãã pã nuŋgu wuɔ mεlŋo'i ka tĩena mi nadienŋa-na aa mεlŋo'i ka tĩena mi nanyuɔŋgu-na. Mi To uŋ tigiinŋ muntĩenammu fammu-i tuɔ cie bamaŋ, ba yaa ka da-mu.»

† 20:20 Sebede bepuɔŋ daaba-i ba gbε Sake baa Nsãa. Niεŋ 4.2.

24 U *hāalābien cīnciel-baamba nambaŋ juo nu nel daama-i, ba hōŋ muo pāŋ guola baa ba hāi-baan daaba-i. 25 Yesu wuo bī-ba hiere a ji tuo piiye baa-ba wuo: «Na suyaa wuo fāamaambaa-ba ce hālmaanŋu baa ba fāamaansinni-i aa nelbōmbōmbaa-ba ta ba haa fōŋgūo-i nuomba-na. 26 Nga ku saa saaya ku waa dumaanŋo-na namaa na wulaa. Umanŋ duo tuo taara u ce nelbuo-i na hōlmana, kutienŋo saaya u ce u fεε na maacembilonŋo, 27 aa umanŋ duo tuo taara yaanŋa-i, u saaya u ce u fεε na kōrieŋo. 28 Na saa da, *Molon-Bieŋo juo jomma famma yaa-i hīema-na duo ji cāa nuomba-i, aa pā u fεε duo sāa nuomba bōi yunni, u saa jo ba da ba ji cāa-yo.»

*Yesu puurii yiriemba nan yufienŋa
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)*

29 Baŋ siire Yeriko-i-na, nelpūŋgu nan temma cu Yesu huonŋ-nu. 30 Yiriemba namba waa tīena hūmelle tūŋgu-na, baa tūnu-bei wuo Yesu yaa curaan. Ba waa ba hāi. Baa pāŋ doŋ ta ba piiye da gbagaga wuo: «Itie, *Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre yiε!» 31 Nuonŋ baa ta ba nuola-bei wuo ba budii. Baa migāanŋ ta ba kaasīŋ ba naara wuo: «Itie, Davidi hāayēlŋ nuo, jande ce hujarre yiε!»

32 Yesu wuo yiεra aa naa yuu-ba wuo: «Na taara mi ce bige-i hā-na?»

33 Baa cira: «Itie, i taara ŋ puur i yufienŋa-i.» 34 Baŋ piiye dumaanŋo-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuo wuora yiεya ba yufienŋa-i. Terduonŋgu fanŋu-na, aa pāŋ puur. An puurii dumaanŋo-na, baa cu u huonŋ-nu.

21

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsāa 12.12-19)

¹ Yesubaa-baŋ kaa piε *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivi-tibinni-tānuŋgu hōlmana, Yesu wuō waŋ baa u *hāalābiemba hāi wuō: ² «Kāaŋ nelle maŋ i yaan̄ga-na daade-i, na ka da ba vaa kakūnciεŋo naŋo baa u bilon̄o. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Uman̄ duō yuu-na, na cira: «Itien̄o'i puōraa-ye.» Da na waŋ mafamma-i, ba ka yaŋ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopōpuōrbilon̄ uŋ waan̄ man̄ ma'i sa ciεŋ daama-i wεi? Diilopōpuōrbilon̄o waan̄-ma wuō:

⁵ «*Waan̄ baa *Sinyōtaamba-i wuō:*

Niεŋ, na nellentien̄o'i juōŋ daayo na wulaa, uu dii hōh̄nantien̄o.

*U nyugāaŋ t̄iεna kakūnyuŋ-na, baa kakūmbilon̄-na.»**

⁶ Hāalābien̄ baa kā ku yaa nuō-i, ka bi dama ŋaa Yesuŋ waan̄-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakūmuō-i baa u bilon̄o-i. Baŋ juō baa-ba, baa hiel ba jon̄gorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuō nyugūŋ t̄iεna. ⁸ Nuōmba maŋ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bεi hūmelle-na Yesu tuō wuō ba dōrō. Ban̄aŋ baa kar fiεlu ta ba j̄ina. ⁹ Bamaŋ naa waa u yaan̄ga-na baa u huon̄gu-na hiere, baa ta ba piie da gbagaga wuō:

«*Davidi hāayēl̄ŋo temma si dii!

Itien̄ uŋ saan̄ uman̄ u jo, Diilo baa-yo!

Dōrwuon̄o temma si dii!»†

* **21:5** Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentien̄o maŋ duō nyugūŋ kakūmuō-i-na ku pigāaŋ wuō u hiiriie u fεrε. † **21:9** Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 118.25-26

10 Yesuŋ kãa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere diε sire yiεra di gbeiniŋ. Da ba cor kusuŋ-nu, nuamba ta ba yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i?» 11 Baa ta ba siε-ba wuɔ: «Yesu maŋ Diilopɔpuɔrbiloŋo yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

*Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na
(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsãa 2.13-22)*

12 Yesuŋ kãa *Yerusalemu-i-na, wuɔ kã ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kã ka tiŋŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamaŋ suoraŋ nɔnsɔr ba huriimba-i ba titiɛŋa-i nanna. 13 Uŋ ciε mafamma-i, wuɔ cira: «Ma nyεgãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ta ba bɪ mi dũŋgu-i Diilojaaldũŋgu*»†, ma sɪnni niε namaa ce-ku cuo ba terienŋu?»

14 Yesuŋ suurii Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa ciεduɔlbaa-ba namba kã u wulaa u ka sire-bɛi. 15 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɪnamma pigãataambaŋ daa uŋ ceŋ gberε-weima-i, aa bisãlmba maŋ waa baa-yo ba ta ba piiye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlnu-bɛi. Bisãlŋ daaba taa ba piiye wuɔ: «*Davidi hãayɛlŋo temma si dii.» 16 Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa ãnjɪnamma pigãataaŋ baa ta ba piiye baa Yesu-i wuɔ: «ŋ nuɔ bisãlmbaŋ waŋ mamaŋ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diilon-nelmaŋ piiye terienŋu maŋ nuɔ-i wuɔ: «*N ciε halle bisãlmba-i baa tontobaa-ba tuɔlnu nuɔnɛi*»‡ namaa saa kalaŋ terienŋu faŋgu-i dede wei?» 17 Uŋ waan

† 21:13 Isayi (Ésaïe) 56.7 § 21:16 Gbeliεmaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 8.3

mafamma-i, wuɔ ta kã Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cɔ kusuɔŋ-nu'i.

*Yesu ciɛ yensãaŋgu nanɔgu kuol
(Marke 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunɔgu-na tuɔ jo nellen-huɔŋga-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. ¹⁹ U juɔ hi hɔlma namma-i a da *yensãaŋgu nanɔgu-i hũmelle tũŋgu-na. Wuɔ piɛ kã ka da fiɛgbãŋgbãŋlãndu. Wuɔ gbẽ yensãaŋgu-i wuɔ: «Ma bãlãa nyunɔgo, nanɔ cɛraa ŋ ji maŋ bienja!» Terduɔŋgu fanɔgu-na, yensãaŋgu pãŋ kuol. ²⁰ Kuɔ cu u *hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ciɛ ceŋ hama-i aa yensãaŋ daaku kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wanɔ ninɔŋo-i baa-na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hãi, aa haa na nanɔga-i miɛ, miŋ ciɛ kumaŋ daaku-i na gbãa ce ku temma. Halle na gbãa gbẽ tãnuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halanɔ bande-i-na ŋ ka suur nuoraanɔgu-na», ŋ da ma bi ciɛ. ²² Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu Diilonɔ wulaa, aa haa na nanɔga-i yuɔ, na ka da ku bĩŋkũŋgu-i.»

*Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)*

²³ Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na donɔ tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔŋ baa piɛ yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i, hai moloŋo-i hãa-ni hũmelle-i ŋ ta ŋ ce-ku?»

²⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na siɛ-mi, mi ka pigãan-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i. ²⁵ Hai moloŋo-i puɔraa Nsãa jo ji tuɔ

*batisenɔ nuɔmba-i? Diilonɔ'i puɔraa-yo waa nelbilibiamba'i puɔraa-yo?» Baa donɔ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Diɛ cira Diilonɔ'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nanɔ suyaa-ma dumaanɔ-na bige-i ciɛ na saa hũu u nelma-i?»²⁶ Diɛ bi hɔr-ma cira: «Nelbilibiamba'i puɔraa-yo», bamanɔ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilonɔ'puɔrbilonɔ, ba siɛ yan-ye.»²⁷ Baa naa baa cira: «I saa suɔ umanɔ puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siɛ bi pigãan-na umanɔ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce kumanɔ daaku-i.»

Bɛpuɔmba hãi maama

²⁸ Ku huonɔgu-na Yesu wuɔ cira: «Niɛnɔ, naacolɔnɔ nanɔ waa baa bɛpuɔmba hãi. Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ ji gbɛ mɔlnɔ-i wuɔ: «Sire nɔ kã suonɔgu-na.»

²⁹ «Naacombilonɔ wuɔ: «Mi siɛ kã.» Aa ji jɔguɔn aa ta kã.

³⁰ «Tuonɔ wuɔ kã ka ce maaduɔma baa hãanɔ-i. Hãanɔ wuɔ: «Baba, wɛima sɪ, mi ka kã.» Aa u saa ji kã.»

³¹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hãi-i-na, hai molonɔ-i nuɔ tuonɔ nunɔgu-i?»

Baa cira: «Diɛlã-wuonɔ yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: *Nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanɔga nei *Diilonɔ-nelle-na.³² Na saa da, Nsãa juɔ ji pigãan-na hũmeviile-i na yagar na saa hũu u nelma-i, nɔga nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba hũyãa-ma. Mafamanɔ fiɛ ce na da-ma, ku saa jan-na na nanna na cilɔbabalanɔ-i aa hũu Nsãa nelma-i.»

Suontienɔ nanɔ baa u maacemiamba (Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

³³ Ku huonḡu-na, Yesu wuḡ cira: «Yaan mi tiraa nanḡ gbānalāanḡu nanḡu baa-na: Naacolḡo nanḡo diyaa *eresē-suonḡu aa kalla-kuḡ. Uḡ kalaaya-kuḡ, u hiḡ fuonḡu ba da ba ta ba kāmāl eresē-i aa ce felge ba ta ba nyugūḡ ba niya suonḡu-i. Uḡ ciε mafamma-i, u biε maacenciraamba jīna-kuḡ aa ta kā nelle.

³⁴ «Eresēḡ juḡ hi karma, u puḡr u maacembiemba siεi maacenciraamba wulaa wuḡ ba ji hūu fuḡ yufelle-i ka hā-yo. ³⁵ Maacembiembanḡ juḡ, maacenciraamba bel diilonḡo-i a muo unanḡo-i aa ko ba hāi-baamba-i. Ba naanḡ unanḡo-i baa tāmpēlēina'i ko-yo. ³⁶ Suontienḡo tiraa puḡr maacembiemba namba. Bafamba maaraa dīelā-baamba-i. Banḡ juḡ, maacenciraamba tiraa ce-ba ḡaa banḡ ciε dīelā-baamba-i dumaa. ³⁷ Suontienḡo naa u puḡr u biεḡo yaa wuḡ u jo u fεε ba wulaa. U taa u ne wuḡ sī bεpolḡ duḡ jo, ba ka kāḡ-yo.

³⁸ «Banḡ juḡ'a ba ne da bεpolḡo-i, ba piīye baa banna wuḡ: «Ciiluwuotienḡo yaa juḡḡ daayo! Yaanḡ i ko-yo aa ciilunḡu ce miε kūḡḡ!» ³⁹ Ba siire ku yaa nuḡ-i a bel naacombilonḡo-i hel baa-yo suonḡu-na ka ko-yo.»

⁴⁰ Yesu wuḡ cira: «Namaa wulaa, suontienḡ duḡ jo, u ka ce maacenciraanḡ daaba-i niε?»

⁴¹ Baa cira: «Kartaanḡ daaba-i! Duḡ jo, u ka ko-ba hiere aa hā banamba baa suonḡu-i. Bafamba ka ta ba hā-yo u yufelle-i ku huḡḡ-nu.»

⁴² Yesu wuḡ cira: «Na saa kalanḡ nel daama-i Diilonḡ-nelma-na wēi? Ma nyεḡāanḡ wuḡ:
*«Dūmarāambanḡ cīinaana kpāḡkpara manḡ,
 u yaa juḡ bella dūḡḡu-i.
 Itienḡo yaa wuḡ ma ce dumaanḡo-na.*

*Miε fuɔ ku ciε nerma i wulaa.)**

⁴³ «Ku'i ciε mi ta mi tūnu-nεi miε: Ba ka hūu *Diilonj-nelle-i na wulaa a hā *nieraamba maŋ nuɔŋ Diilonjo nungu-i baa-de. [⁴⁴ Nga miŋ waan kpāŋkpara maŋ maama-i, umaŋ duɔ par diire nan u fεε yuɔ, u ka kara u fεε; duɔ bi par nan umaŋ, u ka puŋɛnu kutieno-i.]»

⁴⁵ Yesuŋ naan gbānεini maŋ daani-i, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Farisīεbaa baa pāŋ suɔ wuɔ u gbē ba yaa-i. ⁴⁶ Baa ta ba taara ba bel-o. Nga nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilopɔpuɔrbilonjo, a ce dumaanjo-na Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa Farisīεbaa-ba taa ba kālā-bei.

22

Nellentienjo nanjo baa u jēnaamba (Like 14.15-24)

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbānεini-i wuɔ: ² «*Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa nellentienjo maŋ jāan ciεŋo duɔ hā u biεŋo aa bī nuɔmba bɔi. ³ Niiwuoniŋ-huɔŋguŋ juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka waŋ baa nuɔmba jo. Maacembiemba kā, nuɔmba ka yagar wuɔ ba siε jo. ⁴ Nellentienjo tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kāan na ka waŋ baa-ba wuɔ mei ciεra mi hīyāa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kεε ba jo, niiwuoni biε tī.» ⁵ Pɔpuɔrbiembanj kāa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba waŋ wεima, ba bɔrɔ hiere kā ba munjāmmu: Banamba kā sonniŋ, banamba kā torguon-nu. ⁶ Banamba bir yan aa

* **21:42** Gbeliεmanj-nalāanngu (Psaume) 118.22-23

bel nellentienjo maacembiemba-i muo-ba da dei aa ko-ba. ⁷ Nellentienjo huonj kaa pañ guola. Wuɔ ce u sorosibaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Unj cie mafamma-i, wuɔ wanj baa u maacembiemba-i wuɔ: ‹Niiwuoni bie ti, nga minj ŋa naa bi bamanj, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāañ hūngbesenni-na, da na ka da nelienjo nelienjo, na ce u jo.› ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kā hūngbesenni-na ka bi nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienjo dūngu yu. ¹¹ Nellentienjo suur wuɔ u ka ne-ba, kā ka da naacoljo nanjo diyaa jonjorgbāngbālānjo tiena, a ne da ba hāa-ba jonjorbaa ma yerrenj. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: ‹Mi jiε, nanj cie nie suur bande-i baa jonjorgbāngbālānjo-i?› Naacoljo saa da weima wanj. ¹³ Nellentienj wuɔ wanj baa u maacembiemba-i wuɔ: ‹Bilaanj naacolj daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbeini-i aa na tetenjo na nannayuo fuorenj dii kukulma-na. Duɔ tiε dii terienju-na, kaalunju sie gbuu waa dei.›» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba biε nuɔmba boi, nga banj fiela bamanj ba saa ciinu.»

Nampo saaya u pā hā jāmatigi-i wei?

(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)

¹⁵ Yesunj piiye dumaanjo-na, *Fariŋiebaa baa kā ka da ba-naa banj ka ce dumaa cure-yuo bel-o fuɔ ferenj nunj-āndaanju-na. ¹⁶ Banj juɔ nunu ba-naa ti, baa puɔr ba *hāalābiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kā ka gbē-yo wuɔ: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ wanj ninsojo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigāanj nuɔmba-i baa Diilonj-hūmelle yaa kelkel, ŋ sa kāalā nelienjo baa ŋ ninsojo-i, ŋ sa bi ce cieluɔ.» ¹⁷ Aa naa

yuu-yo wuɔ: «A saa baa miε hūmelle-i, ku saaya i tie pā nampo-i i hā *Oromε ba *jāmatigi-i wεi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusūŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmεi wεi? ¹⁹ Nan pān nampo-i baa warbieŋa maŋ, hāa-min di diei mi ne.» Baa hā-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hūu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciε hai yuŋgu-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciε Oromε ba jāmatigi yuŋgu.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyεgāaŋ hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyεgāaŋ Oromε ba jāmatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbē-ba wuɔ: «Kumaŋ da ku waa jāmatigi kūŋgu-i, pāaŋ-kuŋ na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diiloŋ-kūŋgu-i na bi pā-ku na hā Diiloŋo-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hōmmu-i, baa naa baa ta aa naa yaŋ-yo.

Kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i

(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)

²³ *Sadusiεbaa-ba wulaa kuomba siε sire. Yinduŋgu faŋgu-na, banamba piε Yesu-i a yuu-yo wuɔ: ²⁴ «Hāalātie, *Moisi ciεra wuɔ umaŋ duɔ saa da biloŋo baa u ciεŋo-i aa ku, u hāaŋo saaya u biε ciεŋo-i a hoŋ biloŋo hā kulŋo-i.* ²⁵ A ne da i hōlma-na, naacombiemba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mōlŋo sire jā ciεŋo, u saa da biloŋo baa-yo aa ku. Umaŋ cuu-yo u biε ciεŋo-i ²⁶ u saa da biloŋo baa-yo. Sieliŋ-wuoŋo-i maaduɔma. Ba ciε dumεi ka ku gbuo hiere niehāi-i-na molo saa ji da biloŋo baa ciεŋ daayo-i. ²⁷ Ku huŋgu-na, ciε fuɔ fεrε u suɔ tuɔ nyaanu-bei. ²⁸ Ba hieroŋo-na, baŋ

* **22:24** Anjnamma tiyemmaŋ-sebe (Deutéronome) 25.5-6

diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuonj da ba ji sire yiingu manj nuɔ-i, u ka ce hai wuonj-o-i?»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «Na piera! Na saa suɔ Diilonj-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. ³⁰ Na saa da, kuonj da ba ji sire, cadiile siɛ ji waa, ba ka waa ŋaa *dɔrpɔpuɔrbiemba.» ³¹ Aa naa cira: «Kumanj ŋaa kuomba siremmanj-kūŋgu-i, na saa kalanj Diilonj-nelma-i wei? ³² U ciɛra wuɔ: ‹*Abiramu Diilonj yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonj yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonj yaa muɔŋo-i.›† Ku pigāan wuɔ Diilonj-o-i cicɛlmantaanj-wuonj-o; bikuonj-wuonj-o sɪ.» ³³ Bamanj waa terienjgu-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bei.

*Nelma manj dii yunju Diilonj-nelma-na
(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)*

³⁴ *Farisɛbaa-ban juɔ nu-ma wuɔ Yesu piiye yar *Sadusɛbaa-ba-i, baa ne ba-naa kã u wulaa ³⁵ da ba ka piiye cure-yuɔ. *Anjɪnamma pigāatienjonaŋo waa ba hɔlma-na, wuɔ biɛ āndaanju-i wuɔ: ³⁶ «Hāalātie, Diilonj un'a i tie wuɔ hūmienja manj, hade-i yunju?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «‹*Ŋ saaya ŋ dɔl Itienj-o-i Diilonj-o-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusūŋgu-i hiere, baa ŋ ānjɔguɔma-i hiere.*›‡ ³⁸ Hūmelle fande yaa yunju aa tiraa maar anaŋa-i hiere. ³⁹ Hāalɪŋ-diele manj nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: ‹*Ŋ saaya ŋ dɔl ŋ nanolj-o-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ duma.*›§ ⁴⁰ *Moisi hūmienja-i hiere a yunju dii hūmienj

† 22:32 Helmanj-sebɛ (Exode) 3.6 ‡ 22:37 Anjɪnamma tiyemanj-sebɛ (Deutéronome) 6.5 § 22:39 Buolmanj-sebɛ (Lévitique) 19.18

daaya'i nuɔ-i a hāi-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i hiere.»

Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?

(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)

⁴¹ *Farisɛbaa-baŋ tigiin ba-naa dumaanjo-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: ⁴² «Namaa na'a Diilonj uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanj *Konkortienjo maŋ, u ka honj dūŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dūŋ-nu, u ka waa *Davidi hāayɛlnjo.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «A ma ce niɛ *Diilonj-Yalle ce Davidi bi-yo u Tienjo? Ma si Davidi fuɔ fɛɛɛ ciera wuɔ:

⁴⁴ *Itienjo gbɛ mi Tienjo-i wuɔ:*

«Jo ŋ ji tɛna mi caan-nu

*aa ŋ yan mi mal ŋ bigaarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāanngu-i beɪ.»**

⁴⁵ Diilonj uŋ pāa nuŋgu-i aa saanj Konkortienjo maŋ, Davidi fuɔ fɛɛɛ duɔ tuɔ bi-yo u Tienjo, u ce niɛ aa ce u hāayɛlnjo yonj?» ⁴⁶ Uŋ piiye dumaanjo-na, molo saa da nelma duɔ siɛ-yo. A bāl dii yiingu fanngu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

23

Baa na suur ānjɛnamma pigāataamba kuuceŋgu-na

(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ wanj baa nuɔmba-i baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ² «*Moisiŋ'a i tiɛ wuɔ hūmienja maŋ, *ānjɛnamma pigāataamba-i baa *Farisɛbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāan nuɔmba-i

* **22:44** Gbeliɛmaŋ-nalāanngu 110.1

a wuɔsaɒŋgu-i. ³ A ce dumaanɔ-na, da ba wan manan baa-na, na ce-ma; nga baa na suur bafamba kuucenɔgu-na. Ban wan manan ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conɔgorni-i hã nuɔmba ta ba kpekpele aa yagar wuɔ ba sie kãyã-bei ba migãan tũu. ⁵ Ba ce ba weima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔbaa-ba* maar bannamba baamba-i. Aa ban nan kompammu man, bafamba muumu comienɔ dii pɔmpɔr banamba waanɔ-na. ⁶ Da ba kã kãlle man nuɔ-i, sisɔ *Diilonelhãalãdũngu man nuɔ-i, ba taara ba tiena yaan-na. ⁷ Aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba pie ba jaal-ba aa ta ba bi-ba hãalãtaamba. ⁸ Jande, namaanɔ-i, baa na yan ba ta ba bi-na hãalãtaan namaa. Namei baaduɔn namaa aa na hãalãtienɔ dii u diei yon. ⁹ Mi baa da na biẽ moloɔn hĩema-na wuɔ na to. Na To dii u diei yon, u yaa dɔrɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bi-na yuntaan namaa. Na yuntienɔ dii u diei yon, u yaa *Kirsã-i. ¹¹ Uman na yunɔgu-na, u saaya u ce u fere na maacembiloɔ. ¹² Na saa da, uman duɔ tuɔ teten u fere, ba ka hiere-yuɔ, nga uman duɔ tuɔ hiere u fere, ba ka teten-yo.»

Sũlma haraa huhurmantaamba-na
(Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesun waan mafamma-i wuɔ cira:
«*Anjinamma pigãataan namaanɔ-i baa
*Farisĩebaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa;

* **23:5** *Yuifubaa-ba taa ba ce Diilon-nelma-i ba pũu kuɔbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonɔ-i ba biẽ kuɔbaa-ba famba-i a vaa-ba: unanɔ ba napuɔn-na, unanɔ ba yaadãmma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilon un hãa-ba *anjnamma man, ma maama baa karaanu-bei.

sūlma haraa-nei! Na suu *Diilon-nelle hūmelle-i, namaa fεε-i na sie suur, bamaŋ taaraayaŋ da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisīεbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilonŋo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilonŋo-i, na cārā-yuō da agaga wuō ba cira namaa faa. Kumaŋ ka haa-nei, ku ka balaŋ cor.]

¹⁵ «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i baa Farisīεbaa namaaŋo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuōra gbuo terni-i hiere a taara nuōmba-i dii-ba na hūmelle-na. Nga umaŋ duō gbāŋ suur tī, na bir-o na birma a ce u bir balaŋ yaŋ namaa fεε-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāaŋ banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbīε-ku dumaa wuō moloŋ duō pā nuŋgu aa bī *Diilodubuō yerre-i, duō fiε'a u saa ji gbāa ce-ma, wεima sī. Nga umaŋ duō cira: «Muō baa sēnε maŋ Diilodubuō-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiε balaŋ niε niε, u saaya u ce-ma.

¹⁷ Mimiεl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuō-i baa sēnε-i haku-i bōyaa haku-i nuō-i? Sēnε uŋ yeŋ Diilodubuō-i-na ku'i saa ce-yo Diilon-wuoŋo wei?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piiye wuō moloŋ duō pā nuŋgu aa bī mumbuolmuŋ-terienŋu yerre-i, duō fiε'a u saa ji gbāa ce-ma, wεima sī, nga umaŋ duō cira: «Muō baa tāmman-kūŋgu maŋ mumbuolmuŋ-terienŋu dōrō-i-na mi ka ce daama-i», da ku fiε gbāŋ niε niε, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiεl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Mumbuolmuŋ-terienŋu-i baa tāmman-kūŋgu-i

haku-i bəyaa haku-i nuə-i? Tāmmanj-kūngun yen mumbuolmunj-terienju dərə-i-na, ku'i saa ce-ku Diilonj-kūngu wɛi?

²⁰ «Umanj duə pā nuŋgu aa bɪ mumbuolmunj-terienju yerre-i, kuu dii ŋaa u bɪɛ baa nimanj dii ku dərə-i-na hiere. ²¹ Umanj duə pā nuŋgu aa bɪ Diilodubuə yerre-i, kuu dii ŋaa u bɪɛ baa ku tieno-i hiere. ²² Umanj duə pā nuŋgu aa hiel u niele dərə-i-na, kuu dii ŋaa kutieno bɪɛ Diilonjo yerre-i baa u muntienammu-i hiere.

²³ «Ānjīnamma pigāataanj namaanjo-i baa Farisɛbaa namaanjo-i, huhurmantaanj namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonjo *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sɪnni-na hiere, a ne da kumanj yunju *ānjīnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumanj vii, na siɛ bi tiraa ce kumanj faa, na sa wuə Diilonj-hūmelle-i. Naa naa saaya na yu nyəɔlma baa ma yaa igēna aa suə haa manamma-i ma dərə. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigāan banamba hūmelle. Da na ce na seŋ hūmma-i wuə na sa taara na nyəŋ baa kilekilebaa, a ne da nanj nyəŋ baa nimanj ni saa baa nyəgōmɛbaa-ba-i.

²⁵ «Ānjīnamma pigāataanj namaanjo-i baa Farisɛbaa namaanjo-i, huhurmantaanj namaa; sūlma haraa-nei! Naa dii ŋaa nɛliɛŋo manj saaraa kalni honni-i aa yanj ni hōmmu yu baa duganni. Da na ce na migāan na kūma yaa da welewele aa yanj na hōmmu yu baa cuosɪnni baa nenemuŋgu.

²⁶ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yanj-na. Saaraanj kalni hōmmu yaa igēna, na ka da ni honni bi kuəŋ.

²⁷ «Ānjīnamma pigāataanj namaanjo-i baa Farisɛbaa namaanjo-i, huhurmantaanj namaa;

sũlma haraa-nei! Naa dii ŋaa c̄incuɔŋa maŋ baŋ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hũlɔbabalaanɔgu. ²⁸ Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: ‹Bamaŋ wuɔyaan Diilonɔ-hũmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.› A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanɔgu.

²⁹ ‹Ănjɔnamma pigãataan namaanɔ-i baa Faris̄ɛbaa namaanɔ-i, huhurmantaan namaa; sũlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba c̄incuɔŋa-i aa ta na tuɔlnu bamaŋ siire wuɔ Diilonɔ-hũmelle-i fafamma aa ku ba waanɔ-i ³⁰ aa ta na piiye wuɔ: ‹Kuɔ ii naa waa i b̄incuɔmba bãanɔgu-na, ii naa saa cu ba huon-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.› ³¹ Terienɔgu fanɔgu-na, na pigãan wuɔ bamaŋ kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa b̄incuɔmba. ³² Ku faa! Gbãan na cor baa na b̄incuɔmba maacemma-i na ka b̄al-ma. ³³ Nelbabalaan namaa temma-i daana-i! Diilonɔ ce niɛ aa u siɛ ka caa namaa? ³⁴ Niɛŋ, mi ka saan Diilopɔpuɔrbiemba hã-na, baa nelnurãamba a naara anjɔnamma pigãataamba namba. Da ba kã, na ka ko banamba b̄ei, aa gbu banamba d̄enniŋ aa muo banamba na *Diilonelhaalãdũnni-na. Na ka nyaa ba huon-nu nilɛiŋa-na hiere ce-ba kpãnc̄ɔlgũ. ³⁵ Terienɔgu fanɔgu-na, baŋ fiɛŋ bamaŋ ko-ba hiere a don Abɛl-na a ji hi Barasi biɛŋo-i Sakari-i, nan kuɔ umaŋ mumbuolmuŋ-terienɔgu hɔlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonɔ ka haa-ma hã namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Diilonɔ ka haa nuɔŋ daaba kuliinɔgu maama-i hiere hã

fiɛfiɛ ku nuɔŋ namei baa-ma.»

Yesu kũɔma siɛŋ baa Yerusalemutaamba-i
(*Like 13.34-35*)

³⁷ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuɔŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ duɔ saan uman hã-na, na bel diilonɔ-i nan kutienɔ-i baa tãmpɛlɛiŋa ko-yo. Mei cie ji gbẽ; mi na'a mi tigiin-na ŋaa kũɔnanɔ un tigiin u biemba-i dumaa aa pũl-bei. Nga na saa hũu-ma. ³⁸ Kun hii terienɔŋu man fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ ka yan na nelle-i hã-na. ³⁹ Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: *«Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo»*† na sie tiraa da mi yufelle.»

24

Maman ka da nelbiliemba-i aa miwaanɔ suɔ duɔ
tĩ

(*Marke 13.1-13; Like 21.5-19*)

¹ Yesun juɔ hel *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ta, u *hãalãbiemba kã u wulaa ka ta ba piye baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i kerɛ u mamma faa. ² Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsonɔ-i baa-na: Nan daa dũŋgu man daaku-i, yiinɔŋu dii baa yiinɔŋu ku ka fara hiere hiɛma-na!»

³ Un kaa hi *Olivi-tibinni tãnuŋgu-i, wuɔ tĩɛna. U hãalãbiemba piɛ kã u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, nin waan nelma man daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ŋ jommaŋ-huonɔŋu-i baa miwaanɔ tĩmmaŋ-huonɔŋu-i?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa na yan molonɔ ji pira-nei.

⁵ Nuamba boi ka jo ji bie mi yerre-i ce-de ba diele.

† 23:39 Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 118.26

Uman̄ duɔ̄ jo, u ka cira Diilon̄ un̄ saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa ufan̄o-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Nga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, nga miwaan̄o t̄imma'i siɛ p̄an̄ waa huɔngu fan̄gu-na. ⁷ Nuɔmba kaa ta ba ḡan̄ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛin̄a nilɛin̄a. Nyulmu kaa ta mu suur aa h̄ɛma kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere h̄aan̄o. Ku domma'i dumaan̄o-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na s̄ulma aa ko-na. Ba ka biḡaan̄-na nilɛin̄a-na hiere m̄ei maama-na. ¹⁰ Huɔngu fan̄gu-na, nuɔmba bɔi kaa nanna Diilon̄-h̄umelle-i. Ba kaa hel ba-naa honniŋ aa biḡaan̄ ba-naa. ¹¹ Nuɔmba bɔi ka jo ji ta ba t̄aal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilop̄op̄uɔɔbiemba. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ¹² Ambabalma kaa ta yaan̄ga nuɔmba-na a ce ba bɔi siɛ tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Nga uman̄ duɔ̄ nyaar ka hi ku b̄alma-i, kutien̄o ka kor. ¹⁴ *Diilon̄-b̄aan̄gu *Neldɔdɔlma ka wuɔra wan̄ terni-na hiere nuɔmba-i nilɛin̄a-na hiere ba suɔ-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaan̄o t̄imma suɔ da ma hi.»

(Marke 13.14-23; Like 21.20-24)

¹⁵ «Nuɔni man̄ da ŋ kalan̄ terien̄ daaku-i, ŋ gb̄an̄ kpelle ŋ suɔ ku yun̄gu-i. Diilon̄ un̄ puɔraa Daniel wan̄ Terbiɛnatiɛn̄o man̄ maama-i,* da na ji da u juɔ ji t̄ɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ baman̄ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba k̄a t̄annin̄. ¹⁷ Uman̄ duɔ̄ ji waa u d̄un̄gu d̄arɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar, u baa cira u suur biɛ b̄in̄k̄un̄gu. ¹⁸ Uman̄ duɔ̄ ji waa suon̄-nu, u baa cira u jo c̄iin̄-nu ji biɛ waan̄-jon̄goruo.

* **24:15** Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

19 «Kusūntaamba-i baa biantaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. 20 Taa na cārā Diilonᵅ-i ku baa ji ce waanᵅ-huonᵅgu aa ku baa ji waa *yitiᵅnangu. 21 Diilonᵅ uᵅ jᵅena miwaanᵅ-i ji hi baa nyunᵅgo, yaahuolo maᵅ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. 22 Kuᵅ Diilonᵅo saa naa hiel kunangu yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa bamaᵅ nuᵅ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin daani-i.

23-24 «Coikartaamba ka ta ba jo. Umanᵅ duᵅ jo, u ka cira Diilonᵅ uᵅ saanᵅ *Konᵅkortienᵅo maᵅ, u yaa ufaᵅo-i. Banaᵅ ba'a bafamba *Diilopᵅpuᵅrbiemba. Ba ka ce nelma bᵅi baa himma bᵅi da ba gbᵅᵅ pira halle Diilonᵅo yufellen hilaa bamaᵅ nuᵅ-i. A ce dumaanᵅo-na, umanᵅ duᵅ ji gbᵅᵅ-na wuᵅ Diilonᵅ uᵅ saanᵅ Konᵅkortienᵅo maᵅ, uu dii bande, sisᵅ uu dii daalei, baa na hūu-ma; u tāal-na. 25 Muᵅ fuᵅ, meᵅ gbuᵅya-nei jᵅina.

26 «Terienᵅu fanᵅu-na, molonᵅ duᵅ ji gbᵅᵅ-na wuᵅ: <*Kirsā juᵅ; uu dii hᵅenᵅu-na>, baa na kā; u tāal-na. Da ba bi gbᵅᵅ-na wuᵅ: <Nienᵅ, uu dii fuo bande>, ba tāal-na; baa na hūu-ma. 27 Diilonᵅ uᵅ nyiesᵅinᵅ dumaa nuᵅmba da-yo a donᵅ bᵅapagūᵅgu-na ka jūᵅ bᵅsuurunᵅgu-na, *Molonᵅ-Bienᵅ duᵅ jo, ba ka da-yo dumēi. 28 Biᵅkūkuliinᵅ da ku waa kusuᵅᵅ-nu, kpaalbaa-ba tigiinᵅ kusuᵅᵅ-nu'i.»

(Marke 13.24-31; Like 21.25-33)

29 «Yaahuolo daa duᵅ tuᵅ bāl, *bāanᵅu ka bir cure, ceinᵅo ka ce da bintūu. Mᵅeᵅa ka par diire, aa bimbinni maᵅ dii dᵅrᵅ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-*

na.† ³⁰ Huoŋgu fanġu'i nuo-i *Molon-Bieŋo dānyuo ka carra doro-i-na. Duo carra, nuomba-i hiere hieŋma-na ba ka haa ba nammu-i ba yunniŋ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiere u jo baa duheru. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bobaŋma-i. ³¹ Huoŋgu fanġu-na, na ka da ba buu yerre maŋ bāmbāale diele-i. Da ba bu-de terienġu maŋ nuo-i, u ka ce u *doroŋpuorbiemba wuora terni-na hiere a tigiŋ u yufellen hilaa bamaŋ nuo-i ba waa terduoŋ-nu.

³² «Na saa da *yensāŋgu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huoŋgu maŋ nuo-i, na bi suo kerre ifelle hii ti. ³³ Kuuduŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duoŋ ta ma ce huoŋgu maŋ nuo-i, na saaya na suo wuo Molon-Bieŋo jomma piyaa. ³⁴ Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiēfiē ku nuomba namba aa ba suo ku. ³⁵ Doro-i baa hieŋma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36)

³⁶ «ŋga kumaŋ ŋaa yiŋgu fanġu fere-i, baa huŋgu-i, molo sa suo-ku. Halle *doroŋpuorbiemba famba fere-i doro-i-na baa Bepolŋ fuo fere-i ba sa suo-ku. U To yaa suyaan-kun u diei yoŋ. ³⁷ Kumaŋ cie *Nowe bāŋgu-na, *Molon-Bieŋ duo u bir jo, ku temma ka ce. ³⁸ Nowe bāŋgu-na, aa diilobuo suo duo dāa, nuomba naa gonya niuwoni baa kolma baa cejalle a ji hi yiŋgu maŋ Noweŋ suurii begubuo-i-na. ³⁹ Ba saa suo wuo weiŋma jo dii. Ba juo'a ba ne da diilopepetieŋo naŋo-i duoŋ tuo dāa. Hūmma

† 24:29 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10 baa 34.4.

wuo-ba hiere kpēm̄mu!† Moloŋ-Bieŋ duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumɛi. ⁴⁰ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta, aa yaŋ unano-i. ⁴¹ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba bie u diei ta, aa yaŋ unano-i. ⁴² Terieŋgu faŋgu-na, baa na gonya duɔfūmmu, na saa suɔ na Tieno jommaŋ-yiŋgu-i. ⁴³ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huɔŋgu maŋ nuɔ-i isuɔŋgu-na, ŋ ka tɛna cie-yo, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dūŋgu-i. ⁴⁴ Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na tigiŋ na fɛɛ. Naŋ'a na saa tɛna baa-ma wuɔ Moloŋ-Bieŋo ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u bi jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i.»

*Maacembiemba hāi maama
(Like 12.41-48)*

⁴⁵ «Da ŋ nu wuɔ maacembilonɔ maŋ vii aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntienɔ kāa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuɔ hā-ba niiwuoni-i fafamma. ⁴⁶ U yuntienɔ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. ⁴⁷ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yuntienɔ ka haa-yo u nagāŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁸ Nga da ku waa maacembilobabalaŋo, u ka tuɔ jɔguɔŋ wuɔ u yuntienɔ sie jo fiefie, ⁴⁹ aa doŋ tuɔ muo u nabaamba-i, aa tɛ tuɔ wuo aa tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔrāamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tɛna baa yiŋgu maŋ maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntienɔ jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaano-na, baŋ ka haa kumaŋ huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaaluŋgu sie gbuu waa dei.»

† 24:39 Miwaano jɛnamman-sebɛ (Genèse) 6-7

25

Nyɔnyuriimba naŋ maama

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ naŋ gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilon-nelle suurman-kūŋgu ka waa ŋaa biemba c̄ncieluo naŋ kūŋgu: Ba siire isuonɔŋu naŋgu-na a biɛ ba fitimbaa-ba-i wuɔ ba ka jārā d̄orbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii c̄ɛ aa ba ndii baamba namba sa c̄ɛ. ³ Baman sa c̄aan ba biyaa ba fitimbaa-ba-i aa ba saa biɛ namma bel ba naŋ-na. ⁴ Baman c̄aan, bafamba biɛ ba baamba-i aa biɛ namma bel ba naŋ-na wuɔ ba sa suɔ wɛiman maa-na. ⁵ Baŋ k̄aa, d̄orbiɛŋo jomma ka ce p̄anna, ba kor duɔfūŋ hiere.

⁶ «Isuɔhollen juɔ hi, ba nu molo piye da gbagaga wuɔ: <D̄orbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaan na jārā-yuɔ!» ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieronɔ-i, ta ba migāan ba fitimbaa-ba-i. ⁸ Baman saa biɛ namma-i, ba ta ba piye baa baman biyaa wuɔ: <I namma t̄ɛ, i fitimbaa-ba ce da ba d̄in; na sa h̄a-ye manamma wɛi?» ⁹ Baman biyaa namma-i ba cira: <Miɛ in biyaa manan, ma siɛ gb̄ɛ i calnu-mɛi. Kuman b̄oyaa, k̄aan na ka s̄aa manamma na jo.» ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka s̄aa. Baŋ taa, d̄orbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo k̄allen-dūŋgu-na aa ba gbonu-kuɔ. ¹¹ Daaban kaa jo, ba jo ji ta ba muo dūŋgu-i wuɔ ba h̄il-ku ba suur. ¹² D̄orbiɛŋo gb̄ɛ-ba wuɔ: <Mi sa suɔ namaanɔ-i, mi siɛ fuo-ma nɛi!»

¹³ Yesu wuɔ miɛl gb̄ɛ u *h̄aalābiemba-i wuɔ: «Terienɔŋu fanɔŋu-na, baa na gonya duɔfūmmu. Na sa suɔ *Molon-Bienɔ jomman-yiinɔŋu ka feŋ b̄i u jomman-huonɔŋu.»

Ba sa biera japūngu hien-nu gbāngbān
(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kūngu ka waa ŋaa naacolŋo maŋ wuɔ u kā nelle aa bī u maacembiemba-i a ji hā-ba u gbeŋa-i. ¹⁵ U hāa unanjo-i tāmabaa-ba* ndii, aa hā unanjo-i ba hāi, aa hā sielin-wuonjo-i u diei. U nie ba fōngōbaa-ban hii ba ce maman aa hā-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Uman daa tāmabaa-ba ndii-i, u pāŋ kā ka don tuɔ bibirre u nanŋa baa u waanŋa-i ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁷ Uman daa tāmabaa-ba hāi maaduɔma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁸ Uman daa u diei u bir yan aa kā ka hin fuonju fuo u wuonjo-i.

¹⁹ «Ba yuntien ŋ taa dumaanjo-na, u kaa vaaya. Ŋ juɔ jo, u bī-ba ji tuɔ yuu-ba. ²⁰ Ŋ ŋa naa hā uman tāmabaa-ba ndii-i, u pie pigāan-yo tāmabaa-ba ndii daayo-i aa cira: «Yuntie, nin ŋa naa hā-mi tāmabaa-ba ndii maŋ, mi tiraa da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.»

²¹ «U yuntienjo gbē-yo wuɔ: «Ku faa, maacem-biloviiyon nuɔ. Nin suyaa cekūɔ kūngu belma, mi ka hā-ni bāmbāale kūngu. Jo ŋ ji ta ŋ ce ŋ bāanŋu-i baa-mi.»

²² «Ŋ ŋa naa hā uman tāmabaa-ba hāi, u pie aa cira: «Yuntie, nin ŋa naa hā-mi tāmabaa-ba hāi maŋ, mi daa ba hāi nanjo naara-bei, ba yaa daaba.»

²³ «U yuntienjo gbē-yo wuɔ: «Ku faa, maacem-biloviiyon nuɔ. Nin suyaa cekūɔ kūngu belma, mi ka hā-ni bāmbāale kūngu. Jo ŋ ji ta ŋ ce ŋ bāanŋu-i baa-mi.»

* **25:15** Bafamba tāma diei gbāa pā gonŋuonanjo-i bien cincienuo baa a ndii.

24 «Uŋ ŋa naa hã umaŋ u diei, u piε aa cira: «Yuntie, mi suyaa miε naŋ kũŋgu dii kpelle, nuɔ da ŋ saa kũ suonŋu maŋ, ŋ kar kufanŋu ðimma yaa-i; da ŋ saa duu ðimma maŋ, ŋ kar ma yaa-i. 25 Mei kãalãayã aa kã ka hĩŋ fuonŋu fuo ŋ gbeĩŋa-i, a yaa daaya.»

26 «U yuntienŋo gbẽ-yo wuɔ: «Maacembilobabalaŋ nuɔ naŋ temma-i daani-i, yentienŋ nuɔni maŋ daani-i, nii naa suɔ wuɔ da mi saa kũ suonŋu maŋ, mi kar kufanŋu ðimma yaa-i; aa da mi saa duu ðimma maŋ, mi kar ma yaa-i, 27 bige-i ciε ŋ saa kã ka jĩna mi gbeĩŋa-i gbeindũŋ-nu? Miŋ juɔ de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» 28 Aa naa cira: «Hũyãaŋ tãma maŋ u wulaa na hã umaŋ daa tãmabaa cĩncieluo-i baa-yo! 29 Umaŋ duɔ da, kunaŋgu ka naara u kũŋgu-i a ce ku yure baa-yo, ŋga umaŋ duɔ saa da, cele kũŋgu maŋ dii baa-yo, ku hũu. 30 Aa maacembilonŋo faŋo-i daayo-i, u siε bi gbãa cii muonu caŋga, hielaanŋ-yonŋ fuorenŋ dii kukulma-na. Duɔ tĩε dii terienŋu-na, kaaluŋgu siε gbuu waa dei.»»

Da ŋ duu kumaŋ, ŋ ji kar ku yaa-i

31 Yesuŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ cira: «*Molon-Bienŋ duɔ ji jo u fĩŋgõtesinninŋ-jomma-i baa *dɔrɔpɔpuɔrbiemba-i u ka tĩεna u fĩŋgõtesinni-na. 32 Nuamba-i niliĩŋa-na hiere ba ka tigiĩŋ u yaanŋga-na u fiε nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ŋaa añciinaŋ uŋ fiε tũlmba-i dumaa hiel-ba yermba-na 33 a jĩna tũlmba-i u nadienŋ-na aa yermba-i u nanyuonŋ-nu.

34 «Bamaŋ da ba ji waa u nadienŋa-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbẽ-ba wuɔ: «Juonŋ, mi To ciε

baa namaaŋo-i. *Diilonŋ-nelle migāaŋ dii miwaanŋo jīnammaŋ-huonŋu ta di cie-na, juonŋ na ji ta na ce na bāaŋgu-i diε. ³⁵ Na saa da, nyulmu taa mu ko muo, na hā-mi niiwuoni mi wuo. Hūŋkuosīnni waa-miε, na hā-mi hūmma mi nyonŋ. Mi kāa na wulaa, na hūu-ma mi har-nei. ³⁶ Mi waa bebelle, na hā-mi nyarkpātānni mi cīnnu mi kūoma-i. Mi taa mi jaŋ, na kā ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kā ka jaal-mi.›

³⁷ «Duo waŋ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuo: ‹Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hā ŋ wuo? Yiinŋ haku-i nuo-i hūŋkuosīnni waa-niε aa i hā-ni hūmma-i ŋ nyonŋ? ³⁸ Yiinŋ haku-i ŋ juo i wulaa i hūu-ma ŋ har-yiε? Aa yiinŋ haku-i i daa-ni bebelle i hā-ni nyarkpātānni-i ŋ cīnnu ŋ kūoma-i? ³⁹ Ŋ taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kā ka ne-ni?›

⁴⁰ «U ka gbē-ba wuo: ‹Yaaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ taa na ce-ma na hā mi baamba-i baa ba hāasīmma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hā muomεi.›

⁴¹ «Ku huonŋu-na, u ka bir waŋ baa bamaŋ dii u nanyuonŋu-na wuo: ‹Halaanŋ mi caaŋ-nu, Diilonŋo gāaŋ baa namaa fuo! Dāŋgboguoŋgu maŋ diyaa ta ku cie *Sitāni-i baa u pəpuərbiemba-i, taa na kā ku yaa nuo-i! ⁴² Na saa da, nyulmu taa mu ko-muo, na saa hā-mi niiwuoni mi wuo. Hūŋkuosīnni waa-miε, na saa hā-mi hūmma mi nyonŋ. ⁴³ Mi kāa na wulaa, na saa hūu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hā-mi nyarkpātānni mi cīnnu mi kūoma-i. Mi taa mi jaŋ, na saa kā ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kā ka jaal-mi.›

44 «Duɔ waŋ mafamma-i, ba ka cira: <Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuɔ i sie hã ŋ wuo? Yiiŋ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsɪnni-i waa-nie aa i balan-ni hũmma-i? Yiiŋ haku-i nuɔ-i ŋ juɔ i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yie? Aa yiiŋ haku-i nuɔ-i i daa-ni bebelle i saa hã-ni nyarkpâtãnni-i ŋ cɪnnu ŋ kũɔma-i? N taa ŋ jaŋ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?»

45 «U ka gbẽ-ba wuɔ: <Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nan ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasɪmma-i, kuu dii ŋaa na taa na yagar da na ce-ma hã muɔmei.> 46 Terienŋu faŋgu-na, bafamba ka ta ba kã dãamuŋ-nellen aa nelfafaamba ta ba kã Diilon-nellen.»

26

Ba saa Yesu belman-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsãa 11.47-53)

1 Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i hiere tɪ, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: 2 «Ma sɪ na suyaa wuɔ yinni hãi tɪyãa aa *kɔrsɪnni tɪmmaŋ-ponsaŋgu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bieno-i a hã ba gbu-yo *daan-nu ko-yo.»

3 Yibienja faŋa-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔŋ baa tigiin banna *Diilojigãntaamba yuntieno dumelle-na, ba taa ba bɪ-yo Kayifu, 4 a saa-ma baŋ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. 5 Ba taa ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaŋgu yinni-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cieŋo nanjo kũna natikolo-hũmma Yesu yuŋgu-na
(Marke 14.3-9; Nsãa 12.1-8)

⁶ Huɔŋgu fanɔu-na, Yesu waa Betani, *jardāaman waa Simɔ man nuɔ-i u dumelle-na. ⁷ Cienɔ nan wuɔ kã u wulaa baa sukpepellun-natikolo nanɔ *alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuo niwuoni. Wuɔ kã ka kũnna-yuɔ Yesu yunɔu-na. ⁸ *Hãalãbiemban daa kufanɔu-i, ba hɔmmu gbuu pãŋ guɔla. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i cie u biɛna natikolofɛfɛin daayo-i? ⁹ Uu naa gbãa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hã sũntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuɔ suɔ baa-ba; wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guɔla cienɔ huɔŋga-i? Un cie kuman mie daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sũntaamba dii baa-na bãanɔu-i baa isuɔŋgu-i, nga muɔmi sie tɛna baa-na gbula. ¹² U kũna natikolo daayo-i mie tuɔ cie mi kuliin-yiɔŋgu yaa-i. ¹³ Mi wan ninsoŋo-i baa-na: *Neldɔdɔl daama da ma wan terienɔu terienɔu hiɛma-na bande-i-na, cien daa un cie man daama-i, ma ka bi wan nuɔmba suɔ-ma.»

Yuda suuraa Yesu-i
(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huɔŋgu-na, Yesu *hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-na, ban bĩn uman *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ sire kã *Diilɔjigãntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuɔ: «Da mi kãyã-nei na bel Yesu-i, na ka hã-mi bige-i?» Baa kãŋ bafamba warbien komorre baa cĩncieluo a hã-yo. ¹⁶ A don huɔŋgu fanɔu-na, Yuda wuɔ don tuɔ ne un ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Kɔrsinni timman-ponsaanɔu tigiima-i
(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

¹⁷ *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaanɔu yidielãŋgu-na, Yesu *hãalãbiemba yuu-yo

wuɔ: «Itie, η taara i ce *kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu niwuoni-i hie a hã-ni?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Kãan nellen-huɔŋga-na mɛɔn daayo wulaa, na ka wan baa-yo wuɔ: «Hãalãtien wuɔ ku hii u wulaa tɪ, u ka ce kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu-i nan terien-nu'i baa u hãalãbiemba-i.»»

¹⁹ Hãalãbiemba ta kã nellen-huɔŋga-na ηaa Yesuη bi waan-ma dumaa ka ce kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu niwuoni-i.

*Kɔrsɪnni tɪmmanɔ-ponsaanɔgu niwuoni wuoma-i
(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsãa 13.21-30)*

²⁰ Bãanɔgun juɔ suur huɔŋgu man nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba kã ka tɪena ta ba wuo niwuoni-i. ²¹ Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Na hɔlma-na unaa ka hel mi huon-nu.»

²² Ba yammu pãn vãa hiere; baa don ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmɛi wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Uman wuyaan baa-mi kaladuɔŋgu-na u yaa ka hel mi huon-nu. ²⁴*Molon-Bieno ka ku ηaa man nyegãan Diilon-nelma-na dumaa; ηga uman ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sɪlma haraa-yuɔ! Bɔlbɔl uu naa baa hon.»

²⁵ *Yuda wuɔ suuye u yufien-a-i aa naa cira: «Hãalãtie, muɔmɛi wei?»

Yesu wuɔ cira: «η suɔ-ma η yan muɔ.»

(Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dɛ. 11.23-25)

²⁶ Ban waa ta ba wuo niwuoni-i, wuɔ bie *buruo aa jaal Diilon-o-i aa bɪlnu-yuɔ hã u hãalãbiemba-i aa cira: «Hũyãan mi kũɔma yaa-i daama na wuo.»

²⁷ Ku huonɔgu-na, wuɔ bie duvɛŋo ciin-na, aa jaal Diilon-o-i aa hã-ba baa-yo aa cira: «Nyuon hiere,

28 mi tãmma yaa-i, *tobisinnij-tãmma yaa-i. Ma ka kũnna pir nuamba bɔi ãmbabalma. 29 Mi tũnu-nei: Da ma hel fiεfiε-i-na, ni mi To nellen sɪ, mi siε tiraa nyɔŋ duvɛŋɔ baa-na.»

30 Ku huɔŋgu-na, baa hãl nɛini gbɛliɛŋ Diilonɔ-i aa sire ta ba kã *Olivi-tibinni-tãnuŋgu-na.

Yesu gboya Piεr wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsãa 13.36-38)

31 Baŋ kãŋ hũmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Mamaŋ nyεgãaŋ Diilon-nelma-na wuɔ:

«*Mi ka ko ãncɪnaŋɔ-i*

aa yaŋ tũlmba pisállã hiere»*

ma yaa ka da-mi isuɔŋ daaku-na. Na ka nanna-miε na hieroŋɔ-i hiere. 32 Nɔga da mi sire, mi ka kã ka cie-na *Galile-i-na.»

33 Piεr wuɔ cira: «Banaŋ da ba fiε nanna-niε hiere, muɔ fuɔ, mi cɛraa mi nanna-niε gbula.»

34 Yesu wuɔ cira: «Piεr, mi waŋ ninsoŋɔ-i baa-ni: Isuɔŋ daaku-na, kɔhɔldɪɛlãŋɔ siε hi bu, ŋ ka cɪna-miε da i siεi wuɔ naŋ sa suɔ-mi.»

35 Piεr wuɔ dii u naŋga-i dãamu-na wuɔ da ba fiε'a ba ka ko-ba ba hãi-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Hãalãbiemba namba-i hiere baa bi waŋ maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsãa 18.1)

36 Yesubaa-ba kaa hi teriɛŋgu naŋgu-i ba bɪ-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Tĩɛnaanaŋ bande aa mi kã dii daalei ka cãrã Diilonɔ-i aa bir jo.» 37 Aa naa kã baa Piεr baa

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7

Sebede bepuamba-i ba hāi-i-na.† Uŋ kaa terien-gu-na, u huonga don ta ka guola aa korma tiraa ta ma da-yo. ³⁸ Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi huonga si dii huonga, tɛnaanan bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfɔŋ.» ³⁹ Aa kã yaan-na cɛllɛ ka dũuna nisɪŋ u yungu-i hɛma-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbãa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Nga baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.»

⁴⁰ Ku huongu-na, wuɔ bir jo u hãalãbiemba siei baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfɔŋ. Wuɔ piŋ-ba aa naa tuɔ piye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbãa tɛna da huongu cɛllɛ baa-mi! ⁴¹ Baa na duɔfɔŋ, taa na cãrã Diilonjo-i weiima baa gbãa tãal-na dii-na kuubabalaangu cemma-na. Anfafamma cemmaŋ-maama dii nelbilonjo huonga-na, ŋga ku fɔŋgũɔ yaa si dii-yuɔ.»

⁴² Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bir ta ka cãrã Diilonjo-i. Uŋ waan maman gboluongu fan-gu-na, u ciera: «Baba, da kuɔ yaahuolo daayo saaya u da-mi, weiima sɪ, ma ce niŋ taaran ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u hãalãbiemba wulaa jo ji da duɔfũmmu kuure-bei. ⁴⁴ Wuɔ bir ta ka tiraa cãrã Diilonjo-i baa andaduɔŋ daaku yaa-i. Ku ce i siei. ⁴⁵ Uŋ juɔ kufan-gu-i, wuɔ jo ji gbɛ u hãalãbiemba-i wuɔ: «Na saa ye dumaa duɔfũmmu-na wei? Ku piyaa. Ba ka hã ambabalmanciraamba-i baa *Molon-Bienjo-i. ⁴⁶ Siiren i ta! Uman ka hã-ba baa-mi u'i juɔŋ daayo, u saa maa!»

*Yesu belma hii
(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsãa 18.2-12)*

† 26:37 Sebede bepuon daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsãa. Niɛŋ 4.2.

⁴⁷ Nelma saa tí Yesu nunḡu-na; ba'a ba ne da banḡ bīn umanḡ *Yuda-i u *hāalābiēn cīncieluo ba hāi baamba-na, u juo ji tuo yiera baa nelpūḡu nanḡu u huonḡu-na. Banamba waa baa jigāmmu, banamba bōēḡa. *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bīncuamba yaa puāraa-ba. ⁴⁸ A ne da banḡ'a ba jo, Yuda naa gboya-bei wuo: «Da mi ka pūrā umanḡ da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Banḡ kāa ka hi, Yuda wuo pān piē Yesu caan-nu aa cira: «Hāalātie, jaalunḡu yaa-i!» Aa kā ka pūrā-yuo.

⁵⁰ Yesu wuo cira: «Mi jīē, niḡ juo mamanḡ nuo-i ce-ma.»

Bamanḡ juo baa Yuda-i baa pān piē bel Yesu-i. ⁵¹ Bamanḡ waa baa Yesu-i, unanḡ wuo fa u jigāḡga-i hiel-ka a jafūḡ *Diiløjigāntaamba yuntienḡo maacembilonḡo tūḡu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wuo cira: «Dii ḡ jigāḡga-i ka fognunḡu-na. Nḡ saa da, umanḡ duo tuo ce berru-i baa jigāḡga, jigāḡga'i ji wuyaān-yon. ⁵³ Nḡ daa niē sī mi siē gbāa muo mi natiēḡa mi To-i-na wei? Aa da ḡ bi da mi muyaa mi natiēḡa yuo, hoi huonḡu-i baa huonḡu-i, uḡ ka saanḡ *dōrpōpuārbiemba manḡ ba ji kāyā-miē, ba ka cor pūnni cīncieluo baa ni hāi. ⁵⁴ Nḡa da ba jo, mamanḡ nyēgāanḡ Diilonḡ-nelma-na ma ka ce niē aa gbāa ce? Diilonḡ wuo ma ce dē'i nuo-i.»

⁵⁵ Aa naa wanḡ baa nuamba-i wuo: «Na hilaa baa jigāmmu baa bōēḡa da na ji bel-mi ḡaa cuoyuo muo. Yinni manḡ jonḡ mi wanḡ Diilonḡ-nelma-i baa nuamba-i *Diilodubuō-i-na, bige-i ciē na saa bel-mi terienḡu-na? ⁵⁶ Nḡa *Diilopōpuārbiembanḡ waanḡ mamanḡ Diilonḡ-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i ciē.» Hāalābiemba gbar hierē aa nanna-yuo.

*Ba kãa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa
(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsãa
18.12-14,19-23)*

⁵⁷ Baŋ bilaa Yesu-i, baa kã baa-yo Kayifu terien-
nu. U yaa waa *Diilojigãntaamba yuntienjo-i.
*Anjinamma pigãataamba-i baa nelle bĩncuɔmba
waa tigiin kusuɔŋ-nu'i. ⁵⁸ Baŋ kãŋ baa Yesu-i, Pier
wuɔ yaŋ ba maa aa suɔ cu ba huon-nu. Baŋ kaa
hi Diilojigãntaamba yuntienjo ciŋgu-i, wuɔ suur
fiɛna baa maacembimba-i duɔ ne kuŋ ka cor
dumaa.

⁵⁹ Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *nel-
lentaamba-i, baa ta ba taara ãntãalãmma da ba
haa Yesu-i-na da ba gbãa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa dɔl-
ba. Nuɔmba boi juɔ ji kar coima haa-yuɔ. Ku
huonngu-na, banamba sire ba hãi ⁶¹ ta ba piiye wuɔ:
«U ciɛra wuɔ fuɔ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-
yo yinni siei.»

⁶² Diilojigãntaamba yuntien wuɔ sire yiɛra aa
naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cãl-niŋ nan'a niɛ?»

⁶³ Yesu saa seŋ sũnunngu yuɔ. Diilojigãntaamba
yuntien wuɔ cira: «Diilonŋ uŋ pãa nunngu-i wuɔ u ka
saanŋ *Konkortienjo manŋ, u yaa nuɔŋo-i wei? Nuɔnei
Diilon-Biɛŋ nuɔŋo-i wei? Da kuɔ nuɔnei, hiel ŋ
niele-i Cicẽlmantienjo-na aa ŋ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi. Aa mi gbar-ma baa-
na: A donŋ fiɛfiɛ daayo-na, na ka da *Molon-Biɛŋo
fiɛnaana Itienjo caanngu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-
na tuɔ jo baa duherru.» †

⁶⁵ Terienngu fanngu-na, Diilojigãntaamba yuntienjo
huonŋ kaa pãŋ guɔla. Wuɔ pãŋ fa fuɔ fɛɛŋ

† 26:64 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13

jongorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilonjo-i! Ii si dii die ka tiraa yuu moloŋo; ma cie mie fere-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuamba-i wuo: «Uŋ tuoraaya Diilonjo-i, namaa na'a nie?»

Nuonj baa cira: «U calaa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaannga-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tunni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilonj uŋ saan *Konkortienjo manj u yaa nuonjo-i, suɔ umanj muyaa-ni i ne!»

Pier ciinaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Banj taa ba muo Yesu-i huonngu-na, Pier waa tiena dumellen-huonnga-na. Maacembilonjoŋ nanjo pie ka u wulaa ka cira: «Ma si nuɔ ŋ bi waa baa Galiletaanj Yesu daayo-i ke?» ⁷⁰ Pier wuo hel-kuɔ nuamba yaannga-na hiere. U birii yuu cienjo-i wuo: «ŋ taara ŋ wanj wuo nie?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ ka fondumelle-na. Cienjo nanjo tiraa da-yo aa tuɔ piiye baa bamanj terienngu-na wuo: «Naacolj daa u waa baa Nasaretitaanj Yesu-i.»

⁷² Pier wuo cira: «Muɔ baa Diilonjo, mi sa suɔ naacolj daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce celle, bamanj waa, baa pie Pier caan-nu ka cira: «Coima saa fa, unano'i nuonjo-i. Da ŋ ta ŋ piiye, ba panj suɔ ninj hilaa kusuon-nu.»

⁷⁴ Pier wuo panj cira: «Muɔ baa Diilonjo, mi sa suɔ naacolj daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yan-mi!» Uŋ taa u wanj mafamma-i huonngu manj nuɔ-i, koholdielano donj tuɔ bu. ⁷⁵ Yesunj ŋa naa wanj

§ 26:69 Maacembilonj daayo waa cicienjo a saanu baa mamanj nyegaanj girekimma-na.

maman baa-yo wuɔ: «Kəhəldiɛlāŋo siɛ hi bu, ŋ ka ciina-miɛ da i siɛi wuɔ nan sa suɔ-mi», maa pāŋ tɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu pāŋ tuɔ kaal.

27

Ba k̄aa baa Yesu-i Pilati wulaa
(*Marke 15.1; Like 23.1; Ns̄aa 18.28*)

¹ Ku cuo kaala-i-na k̄āŋk̄āŋk̄āŋ, *Diilo-jigāntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle b̄incuɔmba waŋ-ma aa yiɛra-mɛi wuɔ ba ko Yesu-i.
² Aa bel-o vaa-yo k̄a baa-yo ka h̄a *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yunɣu-na.

Yuda kuɔ u fɛɛ
(*Pɔpuɔɔ. 1.16-20*)

³ *Yudaŋ juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suuraa-yo baa-ba, kuɔ ce-yo b̄iŋk̄ūŋgu. Baŋ h̄aa-yo komorre baa c̄incieluo* maŋ, wuɔ biɛ-ya bir k̄a baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacɛn-fafamma; mi bilaa diilonɔ-i h̄a-na neliɛŋo maŋ saa ce b̄iŋk̄ūŋgu na da na ko-yo.»

Baa bir gb̄ɛ-yo wuɔ: «Maas̄ūmp̄iɛ! Ma s̄ulma dii ŋaa nuɔnɛi.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeɲa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuŋ u fɛɛ.

⁶ *Diilojigāntaamba yuntaamba biɛra gbeɲa-i aa naa cira: «Gbeɲ daaya-i t̄āmmaŋ-gbeɲa, a saa baa miɛ h̄umelle-i, i siɛ gb̄aa dii-ya Diilon-waan-na.» ⁷ Baa saa-ma, aa k̄a ka s̄aa bitomarāŋo suonɣu-i baa-ya, wuɔ ba ce terienɣu-i ta ba fuure niraamba kuɔ. ⁸ Ku'i ciɛ na da a ji hi baa nyunɣo, ba b̄i suonɣu faŋgu-i «t̄āmmaŋ-suonɣu.» ⁹ *Diilon ŋ

* 27:3 Niɛŋ 26.15.

puɔraa *Seremi waŋ mamaŋ, ma'i saa ce daama-i
wei? Seremi waan-ma wuɔ:

«Ba biyaa komorre baa c̄ncieluo daayo-i.

*Isirahεl-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.

¹⁰ Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarāŋo suonŋu-na

ŋaa Itieŋ uŋ ŋa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati t̄enaana Yesu āndaanŋu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsāa 18.29-40; 19.4-16)

¹¹ Baŋ k̄aa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo
wuɔ: «*Yuifu ba nellentienŋo yaa nuonŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» ¹² *Diilojigāntaamba
yuntaamba-i baa nelle b̄ncuɔmba don ta ba c̄al-o.
Wuɔ fiinaŋ u sa waŋ weima. ¹³ Pilati wuɔ cira: «Baŋ
c̄al-niŋ ŋ sa nu wei?» ¹⁴ Yesu saa ji sen s̄ununŋu
yuɔ. Kuɔ bir yaŋ aa cu u huonŋa-i.

¹⁵ Belle belle, Yuifu ba *k̄ors̄inni t̄immaŋ-
ponsaan da kuɔ hi, Pilati ce ba pigāan kasobilonŋo
diei u nanna-yuɔ. ¹⁶ A ne da naacolŋo naŋo waa
huonŋu faŋgu-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du
cor. Ba taa ba b̄i-yo Yesu-Barabasi. ¹⁷ Pilati wuɔ
yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu
maŋ baŋ b̄iŋ-yo *Kirs̄a-i, na taara mi nanna hai?»
¹⁸ Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemunŋu'i cie ba bel
Yesu-i ka h̄a-yo baa-yo.

¹⁹ Uŋ waa tuɔ ḡer āndaan daaku-i, u cienŋo puɔr
ba ka t̄nu-yuɔ wuɔ u baa dii u nunŋu Yesu
āndaanŋu-na, u saa ce b̄iŋk̄unŋu, k̄εε isuonŋu maŋ
curaa u mulāan fuɔ d̄ans̄aanŋu-na.

† 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2;
32.6-15.

20 Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa nelle b̄incuəŋ baa gbo nuəmba ta ba piiye wuə ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. 21 Pilati wuə tiraa yuu-ba wuə: «Na taara mi nanna hai ba hāi-i-na?»

Baa cira: «I taara ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

22 Pilati wuə cira: «Aa Yesu maŋ baŋ b̄iŋ-yoŋ *Kirsa-i mi ce ufaŋo-i niε?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daaŋ-nu!»

23 Pilati wuə cira: «U guəlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migāaŋ dii kuaŋgu naara wuə: «U saaya u gbu daaŋ-nu! U saaya u gbu daaŋ-nu!»

24 Pilatiŋ juə da ijieni maara ni kā, wuə ne da fuə jāŋ vakuloŋ-juuru. Wuə biε hūmma a saar u nammu-i nuəmba yaaŋga-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nuŋgu s̄i.»

25 Baa siε hiere wuə: «I hūyāa-ma! Diε ko-yo, miε yuŋ-maama-i baa i bisālm̄ba!» 26 Pilati wuə nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hā-ba baa-yo wuə ba ka gbu-yo daaŋgu-na.

Sorosibaa-baŋ haa kumaŋ Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsāa 19.2-3,17-22)

27 *Pilatiŋ hāa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hūu-yo suur baa-yo ciŋ-huəŋga-na aa b̄i ba nabaamba-i hiere ba jo. 28 Baŋ ciε mafamma-i, baa hiel u jōŋgorbaa-ba-i aa dii jōŋgorbuə naŋo hā-yo. Jōŋgorbuə faŋo waa dāa-wuoŋo. 29 Aa ce huəni sū nyantuoluo a dii u yuŋgu-na aa hā-yo gboruŋgu u nadiŋga-na u bella. Baŋ ciε mafamma-i, baa ta ba dūuna u yaaŋga-na ba jaal-o. Ba taa ba nyε-yo'i

dumaanjo-na. Uman duo dūuna wuo: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni yuo aa hūu gboruongu-i u nannga-na ta ba muo-yo baa-ku u yuŋ-nu. ³¹ Baŋ gbuu ji nyε-yo ye huonngu-na, baa hiel jonjorbuo-i aa bir dii fuo ferεŋ bimbinni yaa hã-yo aa kã baa-yo da ba ka gbu-yo *daanngu-na.

³² Baŋ ŋ'a ba hel nellen-huonnga-na, baa suu baa Sireniyiεŋo nanjo, ba bi-yo Simo. Baa guor u tūu daanngu-i. ³³ Ba kaa hi terienngu man baŋ biŋ-kun «Galgota-i» ku yuŋgu yaa wuo yukoluon-terienngu. ³⁴ Baa guol gbegege kungu nanngu baa duvεŋo a hã Yesu-i wuo u nyonj. Yesu wuo dāa ne aa naa cira u sie nyonj.

³⁵ Baŋ juo gbu Yesu-i daanngu-na ti, baa ful tienja a cal u jonjorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tiena ta ba niya-yuo. ³⁷ Baŋ gbuu-yo yuŋgu man nuo-i, baa nyεgεŋ-ku jina u yudoro-i-na wuo: «Uman daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienjo yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hãi baa-yo; unanjo-i u nadienga-na unanjo-i u nanyuonngu-na.

³⁹ Hūncortaamba ta ba misirra ba yunni-i aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁰ Ba taa ba piiye wuo: «Nuoni man ciera nan gbãa muonu *Diilodubuo-i aa ma-yo yinni siei hɔlma-na, kor ŋ ferε i ne! Da kuɔ Diilon-Bieŋo yaa nuonjo-i, hiire daanngu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *anjinamma pigataamba-i a naara nelle bincuamba taa ba bi nyε-yo aa ta ba piiye wuo: ⁴² «U kuraa banamba-i, nga u yaa daayo u sie gbãa kor u ferε! Da kuɔ u yaa-i *Isirahel-baamba nellentienjo-i u hiire fiefie daanngu-na i ne ku yaa i ka hūu-ma. ⁴³ Ma si u haa u

nan̄ga-i Diilon̄o'i nūo-i aa cira fūo Diilon̄-Biēn̄o ke? Da kūo Diilon̄o d̄al-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Bān̄ ṅa nan̄ gbuu cuobaa-ba mān̄ baa-yo, baa bi k̄a ba ta ba tuora-yūo hiere.

Yesu kulīnḡu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Ns̄aa 19.25-30)

⁴⁵ B̄ān̄gun̄ jūo hi yuhūōnḡa-i hūōnḡu mān̄ nūo-i, ba'a ba ne da terien̄gu cuure hiere. Ku t̄iȳaa dumei fūo b̄ān̄gu ji t̄ērēn̄. ⁴⁶ B̄ān̄gun̄ jūo t̄ērēn̄, Yesu wūo kaasīn̄ da gbagaga wūo: «*Eli, Eli, lama sabatani?*» Ku yun̄gu yaa wūo: Diilo, Diilo, bige-i ciē ṅ nanna-mie?† ⁴⁷ Bamān̄ waa, banamba ta ba piiye wūo: «U bi *Eli!» ⁴⁸ Un̄ān̄o p̄ān̄ gbar ka bīe k̄ansaarma namma a nyīe-ma niisaarnīn̄ aa ful-ma gboruōn̄-nu a k̄a baa-ma Yesu nūnḡu-na wūo u m̄os̄unya. ⁴⁹ Banamba bir yan̄ aa gb̄ẽ-yo wūo: «Yan̄ i ne s̄i Eli ka jo ji kor-o!» ⁵⁰ Yesu wūo tiraa kaasīn̄ da gbagaga aa bi p̄ān̄ h̄uu u f̄ērē.

⁵¹ H̄ōdūōnḡu fan̄gu-na, kompan̄ga mān̄ naa karnu *Diilodubūo-i kaa p̄ān̄ taalnu s̄omma h̄ai; a don̄ d̄or̄o-i-na ji hel cicaara-i-na. Hīēn̄ maa sagalla; t̄ān̄ nīe wūora muo hiere, ⁵² c̄incūōn̄ aa puur. Bamān̄ waa Diilon̄-baamba-i aa ku, ba f̄ōnḡūo baa sire. ⁵³ Yesūn̄ jūo sire, baa hel ba c̄incūōn̄a-na a suur *Yerusalemu-i-na. Bān̄ suuri, nūamba b̄oi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba mān̄ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntien̄o-i, bān̄ jūo da h̄īema sagalaaya a naara mamān̄ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piiye wūo: «Naacol̄n̄ daayo waa Diilon̄-Biēn̄o kelkel!»

† **27:46** Gb̄elīemān̄-nal̄ān̄gu (Psaume) 22.2

⁵⁵ Caamba bəi waa yiera da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kāyā-yuə. ⁵⁶ Maari manj taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duoŋo-i Sake ba nyu-i§ a naara Sebede cieŋo-i.

Yesu fuuremma-i

(Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsāa 19.38-42)

⁵⁷ Bāanŋuŋ juə hir huəŋgu manj nuə-i, weinjo nanjo jo. Ba taa ba bī-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuə bi waa Yesu huəŋgu-na. ⁵⁸ Uŋ juə, wuə kā *Pilati wulaa ka cārā kulonjo-i. Pilati wuə hā-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuə kā ka har-o a finya-yuə baa kom-pafeləŋga ⁶⁰ aa kā ka fuure-yuə fuə fereŋ cīncorrenj. Wuə cie ba hīŋ-de fələmma; di waa tāmpēllenj. Uŋ fuuriye-yuə, wuə būmal tāmpēkāŋkarre nande-i a suuye di nuŋgu-i aa ta. ⁶¹ Maari manj ta u hel Magidala-i-na wuə tīena cīncorre yaŋga-na baa u duoŋo-i hiere.

⁶² Yesuŋ kuu yiŋgu manj nuə-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiŋ ba *yitlenanŋu-i yiŋgu fanŋu'i nuə-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba kūl ba-naa kā Pilati wulaa baa *Farišēbaa-ba-i. ⁶³ Baŋ kāa ka hi, baa cira: «Yuntie, coikartienj daayo naa cira wuə da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hīema-na aa sielinj-yiŋgu-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tiē jo ŋ wulaa yiē ŋ hā-ye nuəmba ba ka ta ba niya u cīncorre-i yin daani-i ni siēi-i-na, ni ma'i sī u *hāalābiemba gbāa kā ka hiel-o ka fuo-yo aa tāal

§ 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegāanj girekimma-na wuə: Sake baa Yosefu ba nyu. * 27:62 Yesuŋ kuu yiŋgu manj nuə-i ku waa jumayiŋgu.

nuɔmba-i wuɔ u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan yan kulon un ciɛ mamaŋ.»

⁶⁵ Pilati wuɔ cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan taaran ba ka niya-diɛ dumaa, kãan baa-ba ba ka niya-diɛ.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuɔ-i baa sorosibaa-ba-i kã cɛncorre terienɣu-na. Ban kãa ka hi, ban ŋa naa bũmal tãmpɛlle man suuye cɛncorre nunɣu-i, baa tiɛla-diɛ aa ce sorosibaa-ba tiɛna ta ba niya-diɛ.

28

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na (Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsãa 20.1-2)

¹ *Yitiɛnanɣun juɔ cor, ku cuo kaala waa ju-maansi. Maari man taa u hel Magidala-i-na, baa u duonɔ-i, baa naar sire ta ba kã da ba ka ne cɛncorre-i. ² Ba'a ba ne da hiɛma sagalaaya hɔduɔnɣu baa fɔnɣũ! Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ hiire jo ji bũmal tãmpɛlle-i halan-de aa bel nyugũn tiɛna di dɔrɔ. ³ U taa u caa ŋaa diilonɔ duɔ nyiɛsɛn un caa dumaa, aa u jonɣorbaa-ba pusun ŋaa cɛkoinɔ. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba man taa ba niya cɛncorre-i fuɔ ba kũɔma ta ma nyɛn; baa galla ŋaa bikuomba. ⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ tuɔ piye baa caan daaba-i wuɔ: «Baa na yan korma da-na. Mi suyaa miɛ ban gbuu Yesu man *daanɣu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ŋaa un ŋa naa wan-ma baa-na dumaa. Juon na ji da, ba ŋa naa galla-yuɔ terienɣu man nuɔ-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin na kũn donduo na ka tũnu u *hãalãbiemba-i wuɔ u siire hel kuomba

hɔlma-na. U taa duɔ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuɔŋ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi waŋ-ma baa-na.»

⁸ Caŋ daaba saa tiraa yiera, baa pãŋ gũunu ta ba gbar ba kũŋ da ba ka waŋ baŋ kaa da ma-maŋ baa hãalãbiemba-i. Korma'i daama, hɔfɛlle-i daade. ⁹ Ba'a ba ne da hai moloŋo-i juɔŋ daayo-i ba yaanŋa-na? Yesu fuɔ fere yaa-i. Wuɔ cira: «Mì jaalaa-na!» Baa piɛ kã ka dũuna u yaanŋa-na aa pũrã u gbeini-i. ¹⁰ Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Baa na waŋ korma da-na. Kãaŋ na ka waŋ baa mi baamba-i wuɔ ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caŋ daabaŋ curaa ta ba kũŋ, sorosibaa-ba maŋ taa ba niya cĩncorre-i, banamba sire kã nellen-huɔŋga-na ka tũnu *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa mamaŋ curaa hier. ¹² Diilojigãntaamba yuntaamba tigiin ba-naa baa nelle bĩncuamba-i a waŋ ma saa, aa naa hã sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbẽ-ba wuɔ: «Wuɔraayan na waŋ baa nuamba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfũŋ isuɔŋgu-na, u hãalãbiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔŋgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fiɛ nu-ma, i ka suɔ in ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gãŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hũu gbeina-i dii ba jufanniŋ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyunŋo, da ŋ cor terienŋu terienŋu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba waŋ-ma.

*Yesu caraaya u hãalãbiemba-i
(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsãa 20.19-23;
Pɔpuɔr. 1.6-8)*

16 Yibienḡa fanḡa-na, *hāalābien cīncieluo u diei maḡ tīyāa, baa sire kā Yesuḡ ḡa na'a ba ta ba jā ba-naa tānuḡgu maḡ nuḡ-i dii *Galile-i-na. 17 Baḡ ka'a ba ne da-yo, baa dūuna hiere. Baḡ ḡammu saa hūu-ma. 18 Yesu wuḡ piε ba caḡ-nu aa naa cira: «Diiloḡo hāa-mi dārfōḡgū-i baa hīεmaḡ-wuoḡo-i hiere. 19 Terieḡgu fanḡgu-na, kāaḡ nilēiḡa-na hiere na ka gbāḡ baa nuḡmba cu mi huḡ-nu. Umaḡ duḡ hūu-ma, na *batisēḡ-yo Tuḡo-i baa u Biēḡo-i a naara u *Yalle yerre-na. 20 Miḡ ciēra na ta na ce mamaḡ hiere, na bi hāalā-bei ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niēḡ, mi ka waa baa-na yinni maḡ joḡ a ji hi miwaaḡo tīmma.»

Diilon-nelma Tobisifeleni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
ff6ceee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d